

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Δέκα ημέρες στην πατρίδα του Πεστα- λότσι	425
ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΤΡΑΣ: BAUDLAIRE	428
Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ: "Αγγλοι φιλόσοφοι του 17ου και 18ου αιώνας	437
ΚΩΝ)ΝΟΥ ΜΙΧΑΗΛ: Παιδικοί φόβοι	440
Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ: "Η θέσις της γυναίκας εις την ση- μερινή Κοινωνία	443
ΓΕΩΡ. ΚΥΤΡΙΑΚΙΔΗΣ: "Ιδεοπτική - "Ολική Μέθοδος Διδα- σκαλίας α' αναγνώσεως	446
ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗΣ — ΓΚΑΡΕΝ: "Η ζωή και τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ C. FREINET	450
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΦΑΣΣΑ: "Άγιος Γεώργιος Νεομάρτυς ἐκ Τσουρουχλίου Γρεβενῶν	455
Κ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ: "Ἡπειρωτικαὶ λαϊκὰ παροιμίαι	458
ΝΑΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: «Ὁ χαλασμός τῶν Μπουσαράων στό Σέσκλο» (κριτικὸ σημεῖωμα κ. Εὐριπ. Σούτρα)	463
ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» κυκλοφορεῖ ἀνελλιπῶς καὶ εἶναι ἐγκριμένον ἀπὸ τὸ ΤΥΠΟΤΡΕΙΟΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ.	

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

— Γὰρ Σχολεῖα καὶ Ἐκπαιδευτικοὺς δοχ. 100

ΕΤΟΣ ΙΖ' — ΤΕΥΧΟΣ 205-206
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1967

ΓΙΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ

Ἀποκτήστε ὅλοι τὰ «Λεξικά Ξένων Γλωσσῶν» τοῦ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ ποὺ ἔχουν συνταχθῇ γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Δημοτικὴ Γλῶσσα

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΛΕΞΙΚΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

- Μία πρωτοφανὴς ἔκδοση, στερεότυπη, τυποποιημένη γιὰ τὶς 4 βασικὲς Ξένες Γλῶσσες (ΑΓΓΛΙΚΗ — ΓΑΛΛΙΚΗ — ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ — ΙΤΑΛΙΚΗ).
- Τὰ λεξικά ποὺ χρειάζονται ὅλοι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες: ἐπιστήμονες, ἐκπαιδευτικοί, σπουδαστές, τουρίστες, ἐμπορευόμενοι, μετανάστες.
- Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἀπλή Νεοελληνικὴ (Δημοτικὴ) Γλῶσσα μὲ 66.000 λέξεις τὸ καθένα καὶ μὲ ὅλους τοὺς σύγχρονους ἐπιστημονικοὺς, τεχνικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς ὅρους.

ΣΕΙΡΑ ΠΡΩΤΗ

**Ἀγγλοελληνικὸ
Γαλλοελληνικὸ
Γερμανοελληνικὸ
Ἰταλοελληνικὸ**

ΣΕΙΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

**Ἑλληνοαγγλικὸ
Ἑλληνογαλλικὸ
Ἑλληνογερμανικὸ
Ἑλληνοϊταλικὸ**

- Τὰ 8 Λεξικά τῆς α' σειρᾶς τὰ παραδίδομε ἀμέσως.
- Τιμὴ κάθε τόμου δραχ. 200. Ὀλόκληρης τῆς σειρᾶς δραχ. 1.600.
- Στοὺς συνδρομητὲς τῆς «ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ» παραδίνονται μόνον μὲ 1.200 δραχ.
- Σὲ ὅσους ἀγοράζουν ὁλόκληρη τὴ σειρὰ τῶν 8 Λεξικῶν Ξένων Γλωσσῶν δίδονται ΔΩΡΕΑΝ καὶ οἱ 4 ἀντίστοιχες Μέθοδοι Ξένων Γλωσσῶν (μὲ πληρωμὴ μόνον τῶν δετικῶν).

"ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ"

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 64 — ΤΗΛ. 630-331 — ΑΘΗΝΑΙ

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΕΤΟΣ ΙΖ' — ΤΕΤΥΧΗ 203 - 206
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1967

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ὁμορφὴ Ἑλβετία

ΔΕΚΑ ΗΜΕΡΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ PESTALOZZI ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΝΤΥΝΑΝ

Τοῦ Δ)ντοῦ τοῦ «ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ» κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΣΤΗ ΓΕΦΤΡΑ ΤΟΥ ΚΙΡΧΕΝΦΛΕΝΤ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Βλέπομε ὅμως ξαφνικὰ πὼς ὁ καιρὸς ἄλλαξε καὶ συννέφιασε κι' ὅπου νὰ εἶναι θὰ πιάση πιά βροχή. Ἄν βοισκόμαστε σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη πόλη θὰ ἦμαστέ υποχρεωμένοι νὰ διακόψουμε τὸν περίπατό μας. Ἐδῶ δὲν χρειάζεται νὰ κάνουμε κάτι τέτοιο. Μποροῦμε ἀπλῶς νὰ πᾶμε σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀψιδωτοὺς δρόμους καὶ ἐκεῖ προφυλαγμένοι ἀπὸ τὴ βροχή, συνεχίζομε τὴ βόλτα μας, θαυμάζοντας τὶς θαυμάσιες διακοσμημένες βιτρίνες. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς δρόμους τῆς Βέρνης ἔχουν τέτοιες ἀψιδωτὲς στοῖες.

Νὰ ὅμως ποὺ σταμάτησε ἡ βροχή. Δὲν θὰ ἦταν ἄσχημο νὰ πηγαίναμε ὡς τὸ Ὁμοσπονδιακὸ Μέγαρο μὲ τὶς ὥραιες στοῖες του. Ὑστερὰ μποροῦμε νὰ πᾶμε στὴ συνοικία Κίρχενφελντ, περνώντας ἀπὸ τὴν ὠραιότατη ὁμώνυμη γέφυρα, πάνω στὸν ποταμὸ Ἄαρ.

Ἐδῶ τὸ ποτιό εἶναι γραφικὸ καὶ ὡραῖο.

δένδρα τῆς ὄχθης καθρεφτίζονται στὰ γαλήνια νερά τοῦ ποταμοῦ καθὼς καὶ μερικὰ κτίρια καὶ περίπτερα. Δὲν ἔχει πάει ἕνος στὴ Βέρνη χωρὶς νὰ περάσῃ μιὰ καὶ δυὸ φορές πάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Κίρχενφελντ θαυμάζοντας τὸ ὠραιότατο αὐτὸ τοπίο.

Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ θὰ σᾶς διηγηθῶ κάτι ποὺ συνέβη καὶ σὲ μένα. Θαυμάσιος ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ τῶν ὁσων ἔβλεπα περὰν καὶ κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα αὐτὴ, ξεχάστηκα φαίνεται γιὰ πολλὰ ὥρα καὶ ἴσως ἔδωσα τὴν ἐντύπωση — μὲ τὶς συνεχεῖς μετακινήσεις μου, ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ στὴν ἄλλη ἢ μὲ τὰ σκυψίματά μου πρὸς τὸ κάτω «βάθος» ποὺ χωρίζει τὴ γέφυρα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Ἄαρ ἢ καὶ μὲ τὴ... ἀφηρημάδα μου! — φαίνεται, λέγω, ἔδωσα τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀποφάσισε νὰ... αὐτοκτονήσῃ!! Σὲ μιὰ στιγμή, ὡς νὰ ἦταν εἰδοποιημένος, βλέπω νὰ πλησιάζει διακοιτικώτατα ἕνας σβέλτος Ἑλβετάρης — ἀψογα ντυμένος μὲ χαλάρω — καὶ νὰ κά-

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΠΕΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδῶ

ΗΜΕΡΟΜ. 20-8-90

ΑΡΙΘ. 44436

θεται δίπλα μου. Κατάλαβα πώς ήταν αστυνομικός με πολιτικά, ειδοποιημένος να μέ... συγκρατήση στην... απόπειρά μου. Έπειδή κατάλαβα την αγωνία του μίλησα πρώτος:

— Je vous remercie, monsieur, il n'y a aucun danger pour moi. Je suis extrêmement attiré de cet merveilleux spectacle que present votre magnifique Aar. Je suis greque tourist, amis de votre pays...

Με ευχαρίστησε με διακριτικότητα και — σάν βεβαιώθηκε πώς τίποτα δεν συνέβαινε — απεχώρησε επιταχύνοντας το βηματισμό του, ενώ εγώ συνέχιζα να απολαμβάνω το εξαιρετικό θέαμα ψηλά από την κεντρική οπίδα της γέφυρας του Κίρχενφελντ!

ΣΤΟ ΛΑΚΚΟ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΚΟΤΛΕΣ!

Για να πās στο κέντρο της Βέρνης από τη συνοικία Σέμιναρ παίρνεις το τρόλεϋ μπουσά από το Λύκειο, που ανάφερα γρηγορώτερα. Λίγο πιο κάτω ο δρόμος στρίβει για να πάρη την ευθεία προς το κέντρο της πόλης κι' ένας άλλος στρίβει προς τα αριστερά ακολουθώντας τη δεξιά όχθη του Άαρ — πού, όπως είπαμε, διασχίζει ήμικυκλικά την πόλη. Ένας τρίτος δρόμος στη γωνία ανεβαίνει προς ένα δασωμένο ύψωμα. Εκεί, ακριβώς, σ' αυτή τη διασταύρωση βρίσκεται ο «Λάκκος με τις Άρκουδες». Είναι δυο τσιμεντένια πεγάδια, ως τα πούμε, με βάθος ως 8 μέτρα και με 2—3 χωρίσματα ή κάθε πλευρά. Το δάπεδό τους είναι αρκετά πλατύ, ίσαμε 5—6 μέτρα. Εκεί μέσα ζούν μερικά ζεύγη από αρκούδες με τα μικρά τους. Οι αρκούδες αυτές κοιμούνται σε ειδικές «φωλιές» που υπάρχουν ανάμεσα στις δυο πτέρυγες των «Λάκων», τα δε επάνω χείλη των ανοιγμάτων αυτών είναι περιφραγμένα με κάγκελα που φέρουν ισχυρό δικτυωτό με τοίχωμα. Έτσι δεν κινδυνεύουν τα παιδιά να πέσουν μέσα, ενώ παράλληλα τους δίνεται ή ευκαιρία να βλέπουν τις κινήσεις των «θηρίων» και των αρκουδόπουλων και το κυριότερο να ρίχνουν λιχουδιές σ' αυτά. Το φαινόμενο είναι ενδιαφέρον. Καθημερινά βλέπεις τους Βερ-

νέζους και πολλούς ξένους να κάθονται ώρες ολόκληρες και να «ταΐζουν» τις αρκούδες, παίζοντας «εκ του ασφαλούς» μαζί τους, καθώς τους ρίχνουν κομμάτια από κρέας, κόκκαλα, γλυκίσματα, φρούτα κλπ. Άλοιμόν σου όμως αν, κατά λάθος, πέσης στους λάκκους με τις αρκούδες! Θα σε κάνουν λυώμα στη στιγμή. Διηγούνται με φρίκη μερικά τέτοια περιστατικά! Κι' όμως οι κάτοικοι της Βέρνης είναι ένθουσιασμένοι με τις... αρκούδες τους και τις έχουν ως έμβλημα τόσο της πόλης όσο και του Καντονιού τους.

ΜΙΑ ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΝ — ΙΝΤΕΡΛΑΚΕΝ — ΛΟΥΚΕΡΝΗ

Πριν ολοκληρώσουμε τις έντυπώσεις μας από τη Βέρνη, ως δώσουμε την περιγραφή μιās ημερησίας εκδρομής μας στη Λουκέρνη, τη θαυμάσια αυτή πολιτεία της κεντρικής Έλβετίας. Έπειδή πλησίαζε ή Κυριακή και τα καταστήματα και ιδρύματα της Βέρνης θα ήταν κλειστά για να συνεχίσω τις «έσωτερικές», ως πούμε, εξερευνήσεις μου, παρακάλεσα το ζεύγος των Γκαρν νά διαθέσουν ολόκληρη την Κυριακή και να εκδράμουμε μέχρι τη Λουκέρνη, για την οποία είχα ακούσει πολλά και θαυμαστά. Πραγματικά ξημέρωσε ή Κυριακή. Ξεκινήσαμε όλοι μαζί, οι Γκαρν, τα τρία παιδιά (ο Ντομνίκ, ή Έβελν, ή Άνν) και ο υποφαινόμενος. Ο Άνρι οδηγεί και το Βόλκς - Βάγκεν διασχίζει άπαλά και με μικρή ταχύτητα τη διαδρομή ανάμεσα στη Βέρνη και τη Λουκέρνη. Περνούμε από μερικά χωριά και κοινοτόλεις με κύριους σταθμούς την πόλη Τούν (που βρίσκεται στην αρχή, στο μυλό, της ομώνυμης λίμνης, στην αριστερή όχθη της οποίας περνάει συνέχεια ο δρόμος Τούν - Ίντερνλάκε - Λουκέρνης. Στην απέναντι όχθη της Λίμνης Τούν, και στις πλαγιές των κοντινών βουνών της βλέπει κανείς μερικές μεγάλες κοινοτόλεις, σπουδαία θέρετρα για όλους τους ξένους που τα επισκέπτονται και μένουν ολόκληρο το καλοκαίρι, ενώ στις γύρω ανηφορικές πλαγιές φαντάζουν σάν «φωλιές ερημιτών» τα σκόρπια σαλέ, καμωμένα από κορμούς δέντρων, που κατά το χειμώνα,

αποτελούν θαυμάσια καταφύγια ή και κατοικίες για τους Έλβετους ή και τους τουρίστες που θέλουν να περάσουν μια - δυο βδομάδες ξεκομμένοι μέσα στα χιόνια των Έλβετικών Άλπεων. (Θέλησα κι' εγώ να ζήσω και έζησα μια τέτοια περιπέτεια σ' ένα τέτοιο σαλέ, για μια εβδομάδα, θα γράψω τις έντυπώσεις μου σε άλλο σημείωμα). Προχωρώντας, πιο πέρα, ή λίμνη Τούν στενεύει πολύ και γίνεται σάν ποταμάκι, κατόπιν πάλι πλαταίνει, σχηματίζοντας μια δεύτερη λίμνη (που τελικά και αυτή γίνεται ποτάμι). Στο σημείο, ακριβώς, όπου στενεύουν και ενώνονται οι δυο λίμνες, βρίσκεται ή γραφική κοινοτόλη Ίντερλάκεν, στην οποία κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, εκτός που παραθερίζουν χιλιάδες ντόπιοι και ξένοι, δίδονται συχνά και διάφορα «φεστιβάλ», κυρίως μουσικά. Σταθήκαμε για λίγο στο Ίντερλάκεν και απολαύσαμε τις φυσικές ομορφιές του γύρω τοπίου. Θαυμάσιες, κι' έδω, οι απέναντί μας άκτες της δεύτερης λίμνης.

ΣΤΗΝ ΠΑΝΕΜΟΡΦΗ ΛΟΥΚΕΡΝΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΚΑΝΤΟΝΙΩΝ»

Ύστερα από μια ωραία διαδρομή, ανάμεσα σε υπέροχα έλβετικά τοπία, σε καταπράσινες κοιλάδες, αυχένες, δάση και έχοντας πάντοτε δεξιά μας τις λίμνες και τον ποταμό που στο τέρμα τους σχηματίζουν, φθάσαμε στην Λουκέρνη που είναι πρωτεύουσα του ομώνυμου Καντονιού και έχει 60.000 κατοίκους. Χάρη στις περίφημες φυσικές καλλονές της ή Λουκέρνη είναι ένα από τα πιο ξακουστά παραθεριστικά κέντρα της Έλβετίας και ολόκληρης της Ευρώπης. Είναι κτισμένη στο μυλό της λίμνης «Τών Τεσσάρων Καντονίων», στα νερά της οποίας καθρεφτίζονται τα γραφικά βουνά Ρίτζι. Είναι παλαιά μεσαιωνική πόλη και ένα τμήμα της εξακολουθεί να είναι ζωσμένο από μεσαιωνικά τείχη και πύργους. Έχει αρκετές παλιές εκκλησίες και σκεπαστές γέφυρες. Το αρχαιότερο μνημείο της είναι ή εκκλησία Χόφ - Κίρχε, που χρονολογείται από τον 8ον αιώνα. Στο θησαυροφυλάκιο της εκκλησίας αυτής φυλάγονται πολλοί καλλιτε-

χνικοί θησαυροί και ενδιαφέροντα χειρήλια. Άλλα σπουδαία κτίρια είναι το Βουλευτήριο και μερικές παλαιότερες κατοικίες. Εκτός, από αυτά, ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάση στη Λουκέρνη το μνημείο που λάξευσε στο βράχο, έξω από μια σπηλιά, ο Δανός Θόρβαλντσεν προς τιμήν των Έλβετών της βασιλικής φρουράς που σκοτώθηκαν στο Παρίσι κατά τη Γαλλική Έπανάσταση. Επίσης το μνημείο του Πολέμου και της Ειρήνης και άλλα αξιοθέατα. Η σημερινή Λουκέρνη έχει ωραίες προκυμαίες στη Λίμνη, όπου έπαιξαν αρκετή ώρα τα παιδιά με τα «μυλιούνια» περιστερία και κύκνους που φτερουγίζουν γύρω σου, κοντά σου, δίπλα σου, παντού. Κοπάδια - κοπάδια κολυμπούν μέσα στα γαλήνια νερά της «Λίμνης των Τεσσάρων Καντονίων», και καλομαθημένα όπως είναι τα πουλιά αυτά, σε πλησιάζουν κρώζοντας για να τους δώσης ψίχουλα!! Χαρήκαμε πολύ κι' εμείς και τα παιδιά από το καταπληκτικό αυτό θέαμα. Δεν θα ήταν παράξενο αν σās έλεγα πώς σ' ολόκληρη τη προκυμαία της λίμνης, αμφιθεατρικά σ' όλο το μήκος της πόλης δεν έβλεπες παρά άντρες, γυναίκες και παιδιά, με χαρτοσακκούλες στο χέρι... να πετούν και σκορπούν τρόφιμα στους φτερωτούς αυτούς αντιπροσώπους του ζωικού βασιλείου (κύκνους και περιστερία) που λές πώς έδωσαν το ραντεβού τους, απ' όλα τα μέρη του κόσμου, εδώ στις προκυμαίες της λίμνης της Λουκέρνης!!

Και τώρα ως περιγράψουμε και μερικές άλλες λεπτομέρειες για τη Λουκέρνη. Πρέπει να αναφέρουμε ότι ή πόλη έχει ωραία πάρκα, βιβλιοθήκες και υπέροχα ξενοδοχεία και μια περίφημη Σχολή για Τουριστικά Έπαγγέλματα. Η Λουκέρνη συνδέεται σιδηροδρομικώς με όλα τα άλλα κέντρα της Έλβετίας, μέσα δε στη λίμνη της υπάρχουν πλοία που εκτελούν τακτικάδρομολόγια ανάμεσα στις πόλεις των τεσσάρων καντονίων που βρίσκονται στις όχθες της.

(Στα επόμενα τεύχη του «Νέου Σχολείου» θα δώσουμε τις υπόλοιπες έντυπώσεις από το Α' και Β' ταξίδι μας στην πανέμορφη Έλβετία).

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΗΣΣ

BAUDELAIRE

Τὸ ΕΡΓΟΝ. ΣΟΦΡΑ, Παιδαγωγοῦ

Πῆρα τὸ γράμμα Σας καὶ τὸ βιβλίο Σας «Τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ» ἀκτινοβολοῦν καὶ θαμπώνουν, ὅπως τ' ἀστέρια. Συνεχίσατε. Ἀναφωνῶ: BRAVO! μὲ ὅλες μου τὶς δυνάμεις στὸ ρωμαλέο πνεῦμα Σας.

VICTOR HUGO

I

Μεγάλη μερὶς ἐκ τῶν κριτικῶν τῆς ἐποχῆς του ἠμφισβήτησαν τὴν ἀξίαν του.

Οἱ ἀντίπαλοί του τὸν ἀντίκρουσαν ὥς ἐνα μυστικοπαθὴ ποιητὴ καὶ ὁ φίλος του σὺν ἑνα ἐκκεντρικὸν ποιητὴ.

Κανένας δυστυχῶς — ὅπως παρατηρεῖ ὁ EMILE MONTEGUT — δὲν διέκρινε τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου του.

Ὁ BANTELAIRE δὲν ἀνήκει σὲ καμμιὰ Σχολή. Πρὶν ἢ ὅμως ἰδοῦμε κρίσεις διαφόρων διασήμων ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλικῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν Γαλλικῶν Γραμμάτων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ VICTOR HUGO, τοῦ PAUL VERLAIN, τοῦ ALFRED DE VIGUY καὶ ἄλλων διὰ τὸ πολὺκροτον ἔργον του «LES FLEUR DU MAL» (Τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ), ἃς δοῦμε μίαν κριτικὴ γιὰ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ἔργου του αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν ADRIEN CART (AGREGE DES HETTES).

«Κανένας ἀπὸ τοὺς συγχρόνους τοῦ BAUDELAIRE, — παρατηρεῖ ὁ ADRIEN CART — δὲν διέκρινε τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1857 ἐκδοθέντος ποιητικοῦ ἔργου του μὲ τὸν τίτλον:

«LES FLURE DU MAL»

Ἡ ποίησις του ἐφιλοδόξησε τὴν ἀτάραχη γαλήνη καὶ τὴν μαρμαρόεσσαν διάρκειαν, ἰδεῶδες δηλαδὴ ποὺ ἀπαντᾶται εἰς τοὺς στίχους τοῦ ποιητικοῦ ἔργου, ἂν καὶ σποραδικά.

Ἐπιπροσθέτως ὁ ποιητὴς προσπαθεῖ νὰ δώσῃ μιὰ τέλεια φόρμα σὲ ὄνειρα ἀπροσδιόριστα, καθὼς καὶ στὸ φορημαρῖσμα κάποιας σαφούς ιδέας.

Διάδοχος ὁ ποιητὴς μας τῆς μελαγχολίας τοῦ CHATEAUBUAND καὶ τοῦ BYRON, σύγχρονος τῆς φιλοσοφικῆς ἀπελπισίας τοῦ ALFRED DE VIGUY, καθὼς καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ μηδενισμοῦ τοῦ FLAUBERT καὶ τοῦ LECONTE DE LISLE, εἶναι πεπεισμένοι ὅτι «ὁ κόσμος εἶναι κακός».

Ἀντὶ δὲ νὰ ἐπιτιμήσῃ τὸ κακὸν τῆς χαλασμένης κοινωνίας, ἀντὶ νὰ κάμῃ κάποιαν ἀβαρίαν στὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του γιὰ νὰ θαυμάσῃ τὸν ἐξαίρετον χαρακτήρα τοῦ ξεχωριστοῦ δικοῦ του πεπωμένου, νοσταλγεῖ κάποιαν χαμένην εὐτυχίαν.

Ὅλες ὅμως οἱ προσπάθειές του ἀπέβησαν μάταιες. Τὸ σῶμα του εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὧλων τῶν ἁμαρτημάτων.

Ὁ θάνατος εἶναι μία ἀπολύτρωσις, ἀλλ' ἐπέρχεται πάντοτε πρὶν ἢ τὸ ἄτομον εἶναι ἔτοιμον, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ἀπεναντίας τὴν χαμερπῆ, εὐτελεῖ καὶ ἀθλίαν ζωὴν του.

Τὸ ἁμάρτημα ἔχει ὁμορφιὰς ποὺ μποροῦν νὰ θέλξουν καὶ τὸν πλέον ἐκλεπτυσμένον καλλιτέχνη.

Ἡ νόησις τοῦ καλοῦ — ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου — εἶναι κάτω τισατανικὸν καὶ θεϊκὸν ταυτοχρόνως.

Μπορεῖ νὰ εἶναι μία ἐκκλησις καθαρῶς ὕλική ποὺ ὁδηγεῖ στὸ σφάλμα, μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ μία ἐπίκλησις πρὸς τὸ καλὸν καὶ πρὸς τὸ ἀνώτερον.

Ὁ BAUDELAIRE ὅμως παρέμεινε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν προσκεκολλημένος στὴν μαντὰ JEANNE DUVAL.

Ὁ ἔρως μπορεῖ νὰ εἶναι μία προσπάθεια καθαρότητος, ἀπελευθερώσεως καὶ ἀνόδου, ὅπως ὁ ἔρως τοῦ DANTE πρὸς τὴν Βεατρίκη, ἑνας ἔρως δηλαδὴ ἐκφράζει μίαν κίνησιν πρὸς τὴν θεότητα ὑπὸ τὴν μορφὴν δὲ αὐτὴν καὶ ὁ BAUDELAIRE ἐκθειάζει τὴν μαντὰ SABATIER.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ ποιητοῦ βρίσκεται ἐντοπισμένη στὴν προσπάθειάν του ὅπως ἀποτρέφει τὸν ἀναγνώστη ἀπὸ αἰσθητισμούς, φαινομενικῶς μὲν ἀγνοῦς, κατὰ βάθος ὁμῶς διαστρόφεις αἰσθητισμούς, καὶ νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ μίαν αἰσθησιν τοῦ ὁραίου, ἐφ' ὅσον κατὰ καθῆκον εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὴν ζωγραφικὴν τοῦ κακοῦ.

Ἡ ποίησις δηλαδὴ πρέπει νὰ δείξῃ στὸν ἀναγνώστη τὴν βαθεῖαν ἐνότητα ποὺ ὑπάρχει μὲ τὴν μυστικὴν ἀνταπόκρισιν τῶν πραγμάτων τοῦ περιβάλλοντος κόσμου καὶ νὰ τὴν περιβάλλῃ μὲ ἀλληγορίας καὶ μὲ σύμβολα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποστολὴ τοῦ πραγματικοῦ ποιητοῦ.

Ἄς δοῦμε ὅμως τώρα ἐν συνεχείᾳ καὶ κρίσεις τῶν διασήμων ἀντιπροσώπων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, ἐπάνω στὸ πολὺκροτον ἔργον τοῦ BAUDELAIRE, «LES FLEUR DU MAL».

II

Καὶ πρῶτος ὁ VICTOR HUGO πέρνοντας τὴν ποιητικὴν αὐτὴν συλλογὴν τοῦ BAUDELAIRE, τοῦ γράφει τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν στίς 30 Αὐγούστου τοῦ 1857.

«Πῆρα τὸ γράμμα Σας καὶ τὸ βιβλίο Σας. Ἡ τέχνη εἶναι ἡ ἀπροσδιόριστος ἐκκασίς τῆς ἀπεραντωσύνης, ὅπως τὸ γαλάζιο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ.

«Τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ» ἀκτινοβολοῦν καὶ θαμπώνουν ὅπως τ' ἀστέρια. Συνεχίσατε — ἀναφωνῶ — BRAVO — μὲ ὅλες μου τὶς δυνάμεις στὸ ρωμαλέον πνεῦμα Σας».

Καὶ εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν του, πέρνοντας ἀφορμὴν ἀπὸ ἄρθρον τοῦ ποιητοῦ γιὰ τὸν THEOPHILE QAUTIER, τοῦ γράφει μετὰξὺ ἄλλων καὶ τὰ κάτωθι:

«Νοιώθω τὸ βάθος τῆς φιλοσοφικῆς σας σκέψεως, γιὰτὶ ὅπως κάθε ποιητὴς ἔτσι καὶ Σεῖς ἐγκλείετε ἑνα φιλόσοφον. Δὲν εἶπα ποτέ μου «Ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» (L'ART POUR L'ART), ἀλλὰ διαρκῶς ἐπανελάβα:

«Ἡ τέχνη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς προόδου» (L'ART POUR LE PROGRES).

Προχωρήσατε.

VICTOR HUGO

(6 Ὀκτωβρίου 1859)

Ὁ PAUL VERLAINE στὰ 1867 παρατηρεῖ τὰ κάτωθι:

«Ὁ BAUDELAIRE εἶναι ἑνας ἔξοχος συγγραφεὺς καὶ ἑνας μεγάλος ποιητὴς. Ἡ θαυμάσια καθαρότης τοῦ ὅφους του, ὁ ἀκτινοβολῶν στίχος του, σταθερὸς καὶ εὐκαμπτος καὶ ἡ διαρκὴς εὐαισθησία του, ὅλα αὐτὰ τοῦ ἐξασφαλίζουν μίαν θέσιν μετὰξὺ τῆς πρὸ καθάριας λογοτεχνικῆς δόξης τῆς ἐποχῆς μας, κοντὰ ἐννοεῖται στὸν HUGO καὶ τὸν BALZAC».

PAUL VERLAINE

Ὁ THEOPHILE QAUTIER, ἑνα χρόνον ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ — δηλαδὴ στὰ 1868 — γράφει τὰ ἐξῆς:

«Οἱ πρὶν πρωτότυποι στοχασμοί, αἱ πρὶν λεπτὲς ἐκφράσεις, αἱ πρὶν συμπεπνικωμένες σκέψεις, αὐτὲς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ προβάλλουν στὸ ποιητικὸν του ἔργον.

Ὁ BAUDELAIRE δὲν ἀνήκει σὲ καμμιὰ σχολή.

Αἱ πρὶν ιδιόρρυθμες εἰκόνες, αἱ πρὶν φανταστικὲς καὶ αἱ πρὶν ιδιόρρυθμες κυριαρχοῦν κατ' ἐξοχὴν στὴν ἐκφρασὴ του τὴν ποιητικὴ.

Οἱ κριτικοὶ εἶδαν τὴν ἐργασίαν του καὶ τὴν προσπάθειάν του σὺν κάποιον πνευματικόν παροξυσμόν.

Καὶ ὅμως... ἡ ποιητικὴ του δημιουργία εἶναι ἡ ἐκφρασις ἡ ὑψηλόφρων τῆς ἀτομικότητός του».

THEOPHILE QAUTIER

Καὶ ὁ PAUL VERLAINE ἐπιλέγει καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειράν του τὰ κάτωθι: «Στὴν ποίησιν τοῦ BAUDELAIRE ὑπάρχει ὁ συνδυασμὸς τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐγκαρδιότητος καὶ τῆς αἰωνιότητος, σὲ μιὰ ἁρμονία πεντακάθαρη τῶν ρωμανικῶν στίχων του.

Ἡ ποίησις τοῦ BAUDELAIRE ὀφείλει τὴν διάρκειάν της καὶ τὴν ἐπιβολήν της, ποὺ εἶναι ἐκδηλὸς ἀκόμη εἰς τὴν πλειονότητα, εἰς τὸ γεγονός τῆς διαφυλάξεως καὶ τῆς καλλιέργειας μιᾶς γραμμῆς μελωδικῆς, μέσα σὲ ἑνα θαυμαστὸν βαθμὸν τῆς πρὸ καθάριας ἀνατάσεως».

PAUL VERLAINE

(1930)

III

Καὶ τώρα... ὕστερα ἀπὸ τὶς ὡς ἄνω κρίσεις τῶν κορυφαίων ἀντιπροσώπων τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, ἃς δώσουμε τὸν λόγον

γον και εις τον ιδιον δια να επικυρώσει με την κρᾶσιν τῆς ποιητικῆς του λύρας, τις ὡς ἄνω κολακευτικὲς γιὰ τὸ ἔργον του κρίσεις.

Α'

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΜΟΥΣΑ(1)

Πρόκειται γιὰ ἓνα Σοννέτο του δημοσιευμένου στὰ 1857. Ἐπικαλεῖται τὰς Μούσας τῆς Ἀρχαιότητος, ἀναμινύει ὅμως καὶ ἓνα συναίσθημα χριστιανικὸν ἢ μᾶλλον πρόκειται γιὰ τὴν Μοῦσαν τὴν χριστιανικὴν τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητοῦ στοιχειωμένην ἀπὸ τὴν φρίκην καὶ τὴν μελαγχολίαν, ἢ ὅποια ὅμως ἐκφράζεται μετὰ τὸ ἴδιον σφοῦργος ὅπως καὶ ἡ Μοῦσα ἡ Ἀρχαία.

Τὸ Σοννέτο αὐτὸ τοῦ BAUDELAIRE θυμίζει ἀνάλογον ποιητικὴν δημιουργίαν τοῦ ALFRED DE MUSSET γιὰ τὴν νύχτα τοῦ Μαΐου (NUIT DE MAI).

Ἄς τὸ ἀκούσωμεν σὲ μετάφραση τῆς ταπεινότητός μας:

«Δυστυχισμένη Μοῦσα Μου!

Ἀλλοίμονον!

Τί ἔπαθες σήμερα τὸ πρωί;

Τὰ κοῦλα καὶ φαντασιόπληκτα μάτια σου εἶναι πλημμυρισμένα ἀπὸ νυκτερινὰ δράματα, καὶ στὸ χρῶμα τοῦ προσώπου σου διακρίνω νὰ ἐξαπλώνεται κυκλικά ἡ τρέλλα καὶ ἡ φρίκη μετὰ κάποιαν ψυχρότητα καὶ μετὰ μιὰ χτυπητὴ γαλήνη.

Μήπως ὁ δαίμονας τῆς νύχτας σκόρπισε ἐπάνω σου τὸν φόβον καὶ τὸν ἔρωτα ἀπὸ τὶς ὑδρίες του;

Μήπως ὁ ἐφιάλτης αὐτὸς σὲ ἔσπρωξε μετὰ μιὰ δεσποτικὴ του πυγμὴ στὴ MIN-TURNES, στὸ βάθος δηλαδὴ τῆς ὀνειρώδους ἐκείνης Λατινικῆς πόλεως, εἰς τὴν ὅαν εἶχε καταφύγει ἐξόριστος ὁ Μάριος;

Θὰ ἐπιθυμοῦσα ὅπως ὁ κόλπος σου — ἀποπνέων τὸ μῦρον τῆς ὑγείας — νὰ εἶναι πλημμυρισμένος ἀπὸ ὑψηλόφρονας στοχασμοὺς καὶ τὸ αἷμα σου τὸ χριστιανικὸν νὰ κυλάει μετὰ ρυθμικὰ κύματα, ὅπως οἱ στίχοι τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μετρικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν κυριαρχεῖ καὶ βασιλεύει ὁ πατέρας τῶν ἀσμάτων — ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων — ὁ θεὸς τῆς ποιήσεως καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ ὁ μέγας Πᾶν, ὁ θεὸς τοῦ θερισμοῦ.

BAUDELAIRE

Β'

ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΗ ΜΟΥΣΑ(2)

Πρόκειται γιὰ ἓνα Σοννέτο του, δημοσιευμένο καὶ αὐτὸ στὰ 1857.

Στὸ Σοννέτο αὐτὸ ὁ BAUDELAIRE οἰκτεῖρει τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ὁ ποιητὴς νὰ διαθέτει τὸ τάλαντόν του γιὰ τὸν ὄχλον, ὁ ὁποῖος δὲν τὸν νοιώθει.

Πρόκειται δηλαδὴ περὶ εἰκόνων αἱ δόποιες μετὰ τὴν ἐκδηλον ἀντίθεσιν των φέρουν ἀντιμέτωπον τὴν θλιβεράν πραγματικότητα πρὸς τὸ ἰδεῶδες.

Ἄς τὸ ἀκούσωμεν κι' αὐτό, σὲ μετάφραση τῆς ταπεινότητός μας:

ὦ! Μοῦσα τῆς καρδιάς μου!

Μοῦσα ἀγαπημένη τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων, ὅταν ὁ Γενάρης θὰ ἐξαπολύσει τοὺς βορηάδες του, θὰ διαθέτεις ἄραγε, ὦ Μοῦσα Μου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μαύρης στενοχώρειας τῶν χιονισμένων νυχτῶν, ἓνα δαυλόν, γιὰ νὰ θερμύνει τὰ δυο μενεξεδένια πόδια σου;

Θὰ ἐμψυχώνεις ἄραγε τοὺς μαρμαρίνους ὤμους Σου στίς νυχτιάτικες ἀχτίδες ποὺ θὰ διαπερνοῦν τὶς πτέρυγές Σου;

Νοιώθοντας δὲ τὸ κενόν, τόσον τοῦ βαλάντιου σου, ὅσον καὶ τοῦ βασιλικοῦ τοιούτου, θὰ συγκομίζεις ἄραγε τὸ χρυσάφι τῶν κυανῶν βασιλικῶν θόλων;

Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃς ὅμως τὸν ἄρτον σου κάθε βράδυ, πρέπει καὶ Σὺ ὅπως ἓνα παιδί τῆς χορωδίας εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ παίζει κολακευτικὰ ἐγκώμια ἢ νὰ τραγουδᾷς ὕμνους ἐκκλησιαστικοὺς εἰς τοὺς ὁποίους δὲν πιστεύεις πιά, ἢ, σὰν σαλτιμπάγκος νησιτικὸς νὰ ἐπιδεικνύεις τὰ θέλητρά σου καὶ τὸ γέλιο σου, βουτηγμένον στὰ δάκρυα ποὺ δὲν τὰ βλέπεις, καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ τέρψῃς τὴν σπλῆνα τοῦ ὄχλου.

BAUDELAIRE

Γ'

ΜΟΥΣΑ ΑΙΘΕΡΙΑ(3)

Πρόκειται περὶ ποιήματος δημοσιευθέντος στὰ 1857. Ἐρωτᾶται ὅμως γύρω ἀπὸ τὸ περιεχόμενον του:

Νὰ πρόκειται ἄραγε περὶ μιᾶς μυστι-

κῆς ἀνατάσεως πρὸς τὴν θεότητα ἢ περὶ μιᾶς χαρᾶς, καθαρῶς διανοητικῆς φύσεως;

Αἱ γνώμες τῶν σιολιαστῶν διχάζονται. Πιθανῶς πρόκειται γιὰ μιὰ BALLADE τοῦ ODULLER (Τὸ μεγαλεῖον τοῦ κόσμου), ἢ ὅποια εἶχε μεταφρασθεῖ στὰ 1830 ἀπὸ τὸν QERARD NERVAL, καὶ ἐκεῖθεν ἡ ἔμπνευσις τοῦ BAUDELAIRE.

Πάντως ἡ ἔμπνευσις τοῦ ποιητοῦ θυμίζει παρομοίαν ἔμπνευσιν τοῦ Λαμαρτίνου εἰς τὸ «L' HOMME DIEU» καὶ τὸ IL' ISOLEMENT (PREMIERES MEDITATIONS).

Ἄς τὸ ἀκούσωμεν λοιπὸν κι' αὐτὸ σὲ μετάφραση τῆς ταπεινότητός μας, ὅπως καὶ ὅλα ὅσα θὰ ἐπακολουθήσουν ἀπὸ μίαν ἐπιλογὴν τῶν χαρακτηριστικωτέρων κατὰ τὴν ἀποψὲν μας Σοννέτων καὶ ποιημάτων του:

«Πάνω ἀπ' τὰ σύννεφα,

Πάνω ἀπ' τὶς θάλασσες,

Πάνω ἀπὸ τὰ δάση,

Πάνω ἀπὸ τὶς λίμνες,

Πάνω ἀπὸ τὰ βουνά,

Πάνω ἀπὸ τὶς λίμνες,

Πέρα ἀπ' τὸν ἥλιο,

Πέρα ἀπ' τοὺς αἰθέρας,

Πέρα ἀπ' τὰ σύνορα τῶν ἑναστῶν

(σφαιρῶν).

Πέρα ἀπ' ὅλα αὐτά, ὡς πνεῦμα Μοῦ, κινεῖσαι μετὰ εὐκνησίαν, καὶ σὰν ἓνας ἐπιδέξιος κολυμβητὴς διασχίζεις μετὰ εὐχαρίστησιν τὴν βαθειὰ καὶ πλατεῖα ἀπεραντοσύνη, μετὰ μιὰ θέλησιν ἀρρενωπή!

Πέταξε λοιπὸν ἀκόμη πιὸ μακρὺν ἀπὸ τὰ θνησιμαῖα αὐτὰ μιάσματα, ποὺ μᾶς τριγυρνοῦν.

Πήγαινε νὰ καθαρθῇς στὰ ὕψη τοῦ αἰθέρα, καὶ πιές — σὰν ἓνα καθάριο θεῖο ποτὶ — τὸ καθαρὸ φῶς ποὺ εἶναι χυμένο στοὺς διανγεῖς οὐράνιους χώρους.

Μακρὺν ἀπὸ τὶς στενοχώριες καὶ τὶς θλίψεις ποὺ καταπονοῦν μετὰ τὸ βάρος τους τὴν διμυλῶδη ὑπαρξή μας.

Εὐτυχισμένος ὅποιος μπορεῖ — μετὰ ἓνα τολμηρὸ πέταγμα νὰ ἐκτοξευθεῖ πρὸς τοὺς φρωτεινούς καὶ καθάριους χώρους τοῦ διαστήματος.

Ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου οἱ στοχασμοὶ πέρνουν μιὰ ἐλεύθερη πτήση — ὅπως οἱ κορυδαλλοὶ μετὰ τὸ πρωτόν τους πέταγμα στὰ

οὐράνια ὕψη — αὐτὸς πετάει πράγματι στὴν ζωὴ του στὰ ὕψη καὶ νοιώθει εὐκολὰ τὴν γλῶσσα τῶν λουλουδιῶν καὶ τὴν γλῶσσα τῶν σιωπηλῶν αἰώνων συμβόλῳ.

BAUDELAIRE

Δ'

Η ΟΜΟΡΦΙΑ(4)

Σοννέτο δημοσιευμένον τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1857. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ BAUDELAIRE ἡ ὁμορφία προβάλλει μετὰ διπλὴν μορφήν, μετὰ τὴν ὅσιν δηλαδὴ ἀπ' ἑνὸς τῆς γλυπτικῆς τορνεύσεως τοῦ λίθου καὶ ἀπ' ἑτέρου τῆς ιδεώδους μορφῆς τοῦ ὀνείρου.

Ὁ ἑναρμονισμὸς δηλαδὴ τῶν εἰκόνων καὶ τῆς ταυτόχρονα ἐμψυχώσεως νὰ εἶναι ἄραγε μία Πλατωνικὴ ἀνάμνησις τῆς ὁμορφιάς, ὅπως περιγράφεται εἰς τὸν Φαῖδρον τοῦ Πλάτωνος.

Νὰ ὑπερβάλλουν δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἱ ιδέες τοῦ BAUDELAIRE τὶς ιδέες τῶν Παρνασσιακῶν ποιητῶν;

Ἄς τὸ ἀκούσωμεν καὶ ἂς συναγάγῃ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἀναγνώστρια, καὶ τὶς ἀτομικὲς ἀπόψεις καὶ κρίσεις των:

«Εἶμαι ὥραία — ὦ θνητοί! — σὰν ἓνα ὄνειρο τοῦ λιθίνου ἀγάλματος.

Καὶ τὸ σπῆθος μου ὅπου ὁ καθένας μετὰ τὴν σειρὰν του μολοπιζεται — εἶναι καμωμένον γιὰ νὰ ἐμπνέῃ τὸν ποιητὴ μιὰ αἰώνια καὶ σιωπηλὴ ἀγάπη, ὅπως ἡ ὕλη ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι καμωμένον.

Εἶναι καμωμένον γιὰ νὰ παραδίδεται ὁ καθένας σὲ μεγαλυχολίαν, προσπαθώντας νὰ ἀνεύρῃ τὴν ὁμορφίαν μου.

Εἶμαι ἐνθρονισμένη στὸ ἀπέραντο κυανοῦν χρῶμα, σὰν μιὰ Σφίγγα μυστηριώδης.

Ἀναμένω μιὰ καρδιά χιονάτη μετὰ τὴν λευκότητά των κήκων.

Μισῶ τὴν κίνησιν ποὺ ξεπερνάει τὶς γραμμὲς καὶ ποτές μου δὲν κλαίω, οὔτε καὶ γελῶ.

Οἱ ποιητὲς, προστὰ στίς μεγαλειώδεις αὐτὲς μου στάσεις καὶ προβολές, ποὺ φαίνεται σὰν νὰ τὶς δανείζομαι ἀπὸ τὶς πύμνους μυστικὰ παθεῖς κινήσεις, θὰ περάσουν τὶς ἡμέρες τους μέσα σὲ μιὰ αὐστηρὰ σπουδῇ, σὰν ἀληθινοὶ ἐραστές τῆς ὁμορφιάς

πού δὲν μποροῦν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ μυστηρίου τῆς.

Γιὰ τὴν γοητεία καὶ τὸ θέλγητρον τῶν εὐπειθῶν ἔραστῶν διαθέτω καποπτρα καθαρά, πού κάμνουν ὅλα τὰ ἀντικείμενα πρὸ ὁμορφῆς, τὰ μάτια μου, τὰ πονεμένα... ναί... φαρδεῖα μάτια μου, μὲ τίς αἰώνιες λάμψεις τους».

BAUDELAIRE

Ε'

ΤΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ(5)

Ποίημα δημοσιευμένο στὰ 1860 εἰς τὸ περιοδικὸν ARTISTE.

Ἡ ὁμορφιά ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπὸ τὴν διπλὴν τῆς ἁποψιν.

Δηλαδή: Τὴν Ἀγγελικὴν καὶ τὴν Δαιμονικὴν.

Τὸ ποίημά του αὐτὸ ἀποτελεῖ συμπλήρωμα τοῦ προηγουμένου ὡς ἄνω περὶ τῆς ὁμορφιᾶς καὶ προσδιορίζει τίς αἰσθητικὰς ἀπόψεις του σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων καλλιτεχνίας καὶ ἠθικῆς.

Ἀς τὸν ἀκούσουμε.

«Κατέβα ἀπὸ τὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβγα ἀπὸ τὴν ἄβυσσος.

ὦ! Ὁμορφιά!

Τὸ βλέμμα Σου τὸ καταχθόνιον καὶ τὸ θεϊκὸν σκορπίζει κατὰ τρόπον συγκεχυμένον τόσον τὴν εὐεργεσίαν ὅσον καὶ τὸ ἐγκλημα καὶ θὰ μπορούσε τίς νὰ τὸ παρομοιάσει μὲ τὸ κρασί.

Ἐρχεσαι ἄραγε, ὦ Ὁμορφιά!, ἀπὸ τὸ μαῦρο βάραθρο, ἢ μήπως κατεβαίνεις ἀπὸ τὰ ἄστρα;

Ἡ Μοῖρα ντυμένη μὲ θέλγητρον ἀκολουθεῖ καὶ συνοδεύει — σὰν ἓνα σκυλάκι — τὴν ἑξωτικὴν περιβολὴ Σου.

Σκορπίζεις στὸ διάβα Σου τὴν χαρὰν καὶ τὸν ὀλεθρον, κυβερνᾷς τὸ πᾶν καὶ δὲν δίνεις λόγο σὲ κανένα.

Βαδίζεις, ὦ Ὁμορφιά, καὶ περνᾷς καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν νεκρῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους χλευάζεσαι.

Δὲν ἐνδιαφέρει πόθεν ἔρχεσαι, ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν ἢ ἀπὸ τὸν Ἀδην.

ὦ! Ὁμορφιά!

Τέρας τεράστιον,

Τέρας φρικιαστικόν,

Τέρας ἐφευρετικόν.

Τὸ βλέμμα Σου, τὸ γέλιο Σου, τὸ πόδι Σου, μήπως μοῦ ἀνοίγουν ἄραγε τὴν θύραν τοῦ Ἀπειρου, πού ἀγαπῶ, ἀλλὰ πού δὲν τὸ γνώρισα ποτέ;

Μοῦ ἀνοίγουν ἄραγε τὴν θύραν τοῦ Θεοῦ ἢ μήπως τὴν θύραν τοῦ διαβόλου;

Ἀδιάφορον...

Εἶσαι μήπως, ὦ Ὁμορφιά, ἄγγελος ἢ μήπως Σειρήν.

Δὲν ἐνδιαφέρει ἐὰν σκορπᾷς φωτιά μετὰ βελουδένια μάτια Σου.

Δὲν ἐνδιαφέρει, ὦ Μοναδική μου Βασίλισσα, ἐὰν σκορπᾷς ρυθμόν, ἄρωμα ἢ λάμψιν.

Ἄραγε τὸ Σύμπαν νὰ εἶναι ὀλιγότερον εἰδεχθὲς καὶ αἱ στιγμὲς ὀλιγότερον δυσβάστακτες;».

BAUDELAIRE

ΣΤ'

Η ΖΩΝΤΑΝΗ ΦΛΟΓΑ(6)

Σοννέτο πού ἀπευθύνθηκε στὰ 1854 στὴν μαντάμ SABATIER.

Ὁ ἔρως πού τρέφει γι' αὐτὴν ὁ ποιητὴς εἶναι μιὰ μορφὴ λατρείας μυστικῆς.

Πρωτοτυπίαν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Σοννέτο παρουσιάζει ἡ σύγκρισις τῆς ὁποίας κάμνει ὁ ποιητὴς γιὰ τὰ μάτια τῆς ἀγαπημένης του μὲ τὴν λάμψιν τῶν ἀστεριῶν.

Ἀς τὸν ἀκούσουμε:

«Τὰ μάτια Σου τὰ φωτεινότερα προβάλλουν μπροστά μου, σὰν νὰ τὰ μαγνήτισε ἓνας πάνσοφος Ἀγγελος.

Προβάλλουν... ναί... μπροστά μου αὐτοὶ οἱ θεῖκοι ἀδελφοί, πού εἶναι ἀδελφοί μου, σκορπώντας καὶ στὰ δικά μου μάτια τὰ διαμαντένια φῶτα τους.

Προφυλάσσοντάς με ἀπὸ κάθε παγίδα καὶ ἀπὸ κάθε βαρὺ ἁμάρτημα, ὁδηγοῦν τὰ βήματά μου εἰς τὸν δρόμον τοῦ καλοῦ.

Εἶναι οἱ ὑπερέται μου, καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ σκλάβος τους.

Ὅλο μου τὸ εἶναι ὑπακούει εἰς τὸν ζωντανὸν αὐτὸν πυρσόν.

ὦ Θελκτικά μάτια!

Λάμπετε μὲ μιὰ λάμψη μυστικὴ, σὰν ἐκείνη πού ἔχουν αἱ λαμπάδες, ὅταν εἶναι

ἀναμμένες τὴν ὥρα τοῦ μεσημεριοῦ.

Ὁ ἥλιος κοκκινίζει κι' αὐτός, ἀλλὰ δὲν ἀφίνει νὰ σβήσει ἡ φλόγα τοῦ ἡ φανταστικῆς.

Αἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλιογέρματος, ἐξυμνοῦν τὸν θάνατον, ἡ φλόγα ὅμως τῶν ματιῶν Σου τραγοῦδάει τὴν ἀφύπνισιν τῆς ψυχῆς μου.

Τὰ μάτια Σου μοιάζουν ἀστέρια τῶν ὁπείων κανένας ἥλιος δὲν μπορεῖ νὰ μαράνει, ἢ νὰ ἐξασθενήσει τὴν φλόγα».

BAUDELAIRE

Ζ'

Η ΑΡΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΒΡΑΔΤΑΣ(7)

Ποίημα δημοσιευμένο στὶς 21 Ἀπριλίου τοῦ 1857 στὴν REVUE FRANCAISE καὶ ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν μαντάμ SABATIER.

Ὁ BAUDELAIRE προσαρμύζει εἰς τὴν γαλλικὴν προσῳδίαν τὴν Ἀνατολικὴν φόρμα τοῦ PATOUM, τῆς ὁποίας τοὺς κανόνες κατέδειξε ὁ VICTOR HUGO στὰ ORIENTALES του.

Οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος θυμίζουν κάποια στροφὴ ἀπὸ τὸ MAIQONDÜ BERGER τοῦ ALFRED DE VIGNY (1844) πού ἔχουν ὡς ἑξῆς:

«Ἡ φύσις σὲ περιμένει βυθισμένη σὲ μιὰ αὐστηρὴ σιωπῇ,

Ἡ χλόη ὑψώνει στὰ πόδια σου τὸ σύννεφο τῆς βραδυᾶς,

Καὶ ὁ στεναγμὸς τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ (ἥλιου)

ἀπὸ τὴν Γῆν ἀναταράσσει τίς ὁμορφες φιλ- (λύρες.

Τὸ δάσος ἀπεκάλυψε τοὺς ὑψηλοὺς κορ- (μούς

τῶν δένδρων του

Τὸ βουνὸ κρύφθηκε,

Καὶ ἡ ἰτέα ἄπλωσε τοὺς κλώνους τῆς ἐπάνω στὰ ὠχρὰ νερά τῆς λίμνης».

ALFRED DE VIGNY

Ἴσως ἡ μορφὴ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ τοῦ BAUBELAIRE μὲ τὸ ρομαντικὸν περιεχόμενον καὶ τίς ρητορικὰς εἰκόνες νὰ ἐγκλείουν — κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ANDRIEN CART (AGREGE DES LETTRES) σχολιαστοῦ τῶν FLEURS DU MAL, καὶ τὸν προάγγελον τῆς συμβολικῆς ποιήσεως.

Ἀλλ' ἂς τοῦ δώσουμε τὸν λόγον ὕστερα ἀπὸ τὸν ἐπιβεβλημένον ὡς ἄνω προεισαγωγικὸν ἐντοπισμόν, ὁ ὁποῖος διευκολύνει καὶ τοῦ ἀναγνώστου τὴν κρίσιν τὴν προσωπικὴν.

«Ἰδού... ἔρχεται ἡ ἐποχὴ, ὅπου κάθε ἄνθος θὰ ἐξατιμίζεται μὲ τὸ μύρον του, ὅπως τὸ θυμίαμα ἀπὸ τὸ θυμιατήρι, ἐνῶ θὰ σείει τὸ στέλεχός του μέσα στὸν ἀέρα τῆς βραδυᾶς!

Οἱ ἥχοι καὶ τὰ ἀρώματα θὰ στριφογυρίζουν κι' αὐτὰ στῆς βραδυᾶς τὸν ἀέρα, σὰν ἓνα βάλς μελαγχολικὸ καὶ σὰν ἓνας ἱλιγγος περιπαθῆς.

Κάθε ἄνθος ἐξατιμίζεται σὰν ἓνα θυμίαμα. Τὸ βιολὶ ἐκπαῖ ἤχους πονεμένους, σὰν μιὰ καρδιά περιπαθῆς.

Ἐνα βάλς κι' αὐτὸ μελαγχολικὸ, σὰν κάποιος ἱλιγγος περιπαθῆς.

Ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος καὶ ὁμορφος σὰν ἓνα μεγάλο ἀναπαυτικὸν ἀνάκλιτρο.

Τὸ βιολὶ ἐκπέμπει πονεμένους μελαγχολικοὺς ἤχους, σὰν μιὰ καρδιά περιπαθῆς, σὰν μιὰ καρδιά πού μισεῖ τὸ ἀχανὲς σκοτεινὸ μηδέν.

Ὁ οὐρανὸς εἶναι σκοτεινιασμένος κι' ὁ ἥλιος βυθίστηκε στὸ αἷμα του τὸ παγωμένο.

Κάποια καρδιά τρυφερὴ — πού τρέφει μῖσος στὸ ἀχανὲς ἄπειρον — συλλέγει ἀπὸ τὸ φωτεινὸ παρελθὸν κάθε ἐρεῖπιο.

Εἶναι ἡ ὥρα πού ὁ ἥλιος βυθίστηκε κι' αὐτὸς στὸ μισοπαγωμένο αἷμα του.

Ἡ θύμησή Σου ὅμως γιὰ μένα — ὦ καρδιά τρυφερὴ — λάμπει σὰν κάποιο πολύτιμο ἱερὸ ἀρτοφύριον.

BAUDELAIRE

Η'

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΑΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ(8)

Δημοσιεύθηκε στὶς 30 τοῦ Νοέμβριου (1859) στὴν REVUE CONTEUPORAINE καὶ εἶναι ἀφιερωμένο στὴν μαντάμ MARIE DAUBRUN.

Τὸ ποίημά του αὐτὸ θυμίζει παρόμοιες ποιητικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Λαμαρτίνου μὲ τὸ φθινόπωρο(2) καὶ μὲ τὴν περιγραφή τοῦ φθινοπώρου ὑπὸ τοῦ VICTOR HUGO(19).

Ἄς τοῦ δώσουμε τὸν λόγον καὶ γιὰ τὴν ἀκροτελεύτια αὐτὴ ἐκπομπὴ ἀπὸ τὴν λύραν τοῦ τὴν ποιητικὴν, ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ποὺ ἐπελέξαμε καὶ παρεθέσαμε ἀνωτέρω. «Σὲ λίγο θὰ θυσιθοῦμε στὶς σκοτεινὲς κρυάδες.

Ἀντίο λοιπόν, λάμψη καὶ φεγγαβολὴ ἀπὸ τὸ βραχυχρόνιο καλοκαίρι μας.

Τώρα... ἀκούω νὰ πέφτουν κατὰ γῆς μὲ τὰ βαρύγδουπα χτυπήματα τῶν ξυλοκόπων, οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων, γιὰ τὸ χειμωνιάτικο τζάκι.

Ὅλος ὁ χειμώνας θὰ χωνιάσει μέσα μου.

Ὁργή,
μῖσος,
φρικίαις,
τρόμος,
κόπος σκληρός,
κόπος ἀναγκαστικός.

Καὶ ὅπως ὁ ἥλιος, ὅταν θυθίζεται στὸν Πολικὸν Ἄδην, ἔτσι καὶ ἡ καρδιά μου δὲν θὰ εἶναι πιά, παρὰ ἓνας αἵματοβαμένος καὶ παγωμένος ὄγκος.

Ἀκούω νὰ φρίσσει μὲ τὸν πιὸ ὑπόκωφο ἤχο τὸ ἱκρίωμα ποὺ ἔστησε ὁ ὑλοτόμος σὲ κάθε κούτσουρο ποὺ πέφτει.

Τὸ πνεῦμα μου μοιάζει μὲ τὸν πύργον— ποὺ ὑποκύπτει κ' αὐτὸς — κάτω ἀπὸ τὰ τρομερὰ χτυπήματα τῆς στρατιωτικῆς τροκάνης.

Μοῦ φαίνεται σὰν νὰ λιχνίζομαι ἀπὸ τὴν μονότονη αὐτὴ σύγκρουση, ποὺ μοιάζει σὰν νὰ καρφώνει κάποιος ἐσπευσμένος ἓνα κομμάτι ἀπὸ ἓνα φέρετρον.

Γιὰ ποιὸν ἄραγε;
Χθὲς ἦτανε καλοκαίρι.

Ἰδοὺ!... τώρα τὸ φθινόπωρο.

Ὁ μυστηριώδης κρότος ἤχει σὰν μιὰ ἀναχώρηση καὶ σὰν ἓνας ἀποχωρισμὸς τοῦ καλοκαιριοῦ ἀπὸ τὶς φθινοπωριάτικες κρυάδες.

Ἀπὸ τὰ μάτια Σου⁽¹¹⁾ ἀγαπῶ τὸ πρᾶσινωπὸ φῶς. Γλυκεῖα ὁμορφιά, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὥρα μοῦ εἶναι κάπως πικρή.

Τίποτε ὅμως — οὔτε ὁ ἔρωσ Σου, οὔτε τὸ δωμάτιο τοῦ καλλωπιμοῦ Σου, οὔτε ἡ ἐστία Σου, δὲν μοῦ ἀντισταθμίζουν τὸν ἥλιο, ποὺ ἀκτινοβολεῖ στὴν θάλασσα.

Καὶ ὅμως...

Μὴ μὲ ξεχνᾷς...

Ἀγάπα με — ὦ! Σὺ τρυφερὴ καρδιά.
Νὰ εἶσαι Μητέρα — ἀκόμη καὶ γιὰ ἓνα:

ἀχάριστον,
ἀγνώμονα,
καὶ μοχθηρὸν ἀκόμα.

Ἐρωμένη ἢ ἀδελφὴ — ἃς εἶσαι πάντοτε ἡ ἐφήμερη γλύκα κάποιου ἐνδοξοῦ φθινοπώρου, ἢ κάποιου ἡλίου ποὺ γέρνει στὴν δύση του.

BAUDELAIRE

IV

Καὶ τώρα... ἃς δοῦμε καὶ μιὰν ἄλλην χορδὴν ἀπὸ τὴν λύραν τοῦ ποιητοῦ.

Πρόκειται περὶ τῶν μικρῶν ποιημάτων τοῦ σὲ πεζὸν λόγον:

Ἡ ὅπως τὰ βάφτισαν, ὁ ἴδιος καὶ ὡς κριτικὸς τοῦ ἔργου, μὲ τὸν γαλλικὸν τίτλον:

BAUDELAIRE
PETITS POEMES
EN PROSE

Ὁ τίτλος ξαφνιάζει καὶ ὅμως εἶναι ἀληθινός.

Στὴν λογοτεχνία μας μιλάμε γιὰ πεζογράφοι καὶ νοιώθουμε ἀκριβῶς ἓνα πεζὸ κείμενο ντυμένο μὲ τέτοια λογοτεχνικὴν πνοήν, ποὺ στὸ βάθος τοῦ εἶναι ἓνα ποίημα.

Ὁ TVES HUCHER — καθηγητὴς στὸ Λύκειο τοῦ Βολταίρου, σχολιάζοντας τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ τοῦ BAUDELAIRE, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

Ἐνα ποίημα, μιὰ δημιουργία σὲ στίχους, ἀντιτίθεται πρὸς κάθε γραπτὸν πεζὸν κείμενον, δηλαδή πρὸς κάθε τι ποὺ δὲν ὑπάγεται εἰς τοὺς νόμους τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας.

Συνεπῶς:

Ἡ ὡς ἄνω διάκρισις καθιερώνει τὴν ἄποψιν κατὰ τὴν ὁποίαν γιὰ νὰ ἐκφρασθεῖ τις δὲν ὑπάρχει παρὰ ὁ πεζὸς λόγος ἢ ὁ στίχος ὁ ποιητικὸς.

Καὶ ὅμως:

Ἡ ὡς ἄνω διάκρισις χρήζει κατὰ τὸν Γάλλον καθηγητὴν κάποιος διευρύνσεως.

Τὸ ποίημα δηλαδή μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα ἔργον στὸν πεζὸν λόγον, συγκρινόμενον πρὸς τὴν ποίησιν, μὲ τὴν ἔμπνευσιν, τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ ὕφος τῆς.

ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω ἔννοιαν ὁ CHATEAU-

BRIAND — ὅταν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ FE-NELON τὸ ἔργον τοῦ «Ὁ Τηλέμαχος» (LES AVENTURES DE TELEMAQUE) — παρατήρησεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά δυσκολία γιὰ νὰ τοῦ προσδῶμε τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ὀνόματος τῆς ποιήσεως.

Στὸν ὡς ἄνω χαρακτηρισμὸν θὰ μπορούσαμε νὰ ἐντάξωμε — ἐπιλέγει ὁ ὡς ἄνω καθηγητὴς τοῦ Γαλλικοῦ Λυκείου καὶ τοῦ RENAULT «τὴν προσευχὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν».

Αὐτὴ ὅμως ἡ PROSE POETIQUE ἀπαντᾷ πανταχοῦ κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα εἰς τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τοὺς:

MONTESQUIEU,
DIDEROT,
VAUVENARGUES,
ROUSSEAU,
PASCAL,
BOSSUET,
Μαντάμ DE STAEL κλπ.

Ὁ BAUDELAIRE ἐπὶ τοῦ προκειμένου προβάλλει καὶ αὐτὸς σὰν ἓνας ὀδοιπόρος ποὺ ζεῖ τὴν ζωὴν, ὅπου ὀνειροπολεῖ τὴν ζωὴν, ὑποφέρει εἰς τὴν ζωὴν.

Εἶναι ἓνας ἐρημίτης (SOLITAIRE) ἀναμφιβόλως, ἀλλὰ ἐρημίτης ποὺ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ καὶ μὲ τὸν ἄλλον.

Ἡ καλύτερα:

Εἶναι ἓνας ποιητὴς — κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ VICTOR HUGO — ποὺ εἶναι αἰχμάλωτος τοῦ ἐσωτερικοῦ ποὺ ὀνειροῦ, εἶναι ἓνας μαχητὴς, ἀλλὰ αἰχμάλωτος τοῦ μυστηρίου, προσπαθώντας μέσα στὴν πάλιν τοῦ θεικοῦ στοιχείου μὲ τὸ Σατανικόν, νὰ ἀγγίξει τὴν ὑψίστη ὁμορφίαν ποὺ ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν πάσης ἐρευνῆς καὶ τὸν ὕψιστον σκοπὸν τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἃς τοῦ δώσουμε τὸν λόγον, κατόπιν τοῦ ὡς ἄνω ἐπιβεβλημένου ἐντοπισμοῦ.

A'

ΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ ΤΗΣ ΒΡΑΔΥΑΣ⁽¹²⁾

Ἡ ἡμέρα ἔγειρε...

Καὶ ὁ ἐρχομὸς τῆς νύχτας ἦτανε πάντοτε γιὰ μένα ἡ προειδοποίησις μιᾶς ἐσωτερικῆς πανηγύρεως, καὶ σὰν ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ κάποια ἀγωνία.

Στὰ δάση, ὅπως καὶ στοὺς δρόμους τῆς

πόλεως, τὸ σκοτείνιασμα τῆς ἡμέρας καὶ ἡ μαρμαριγὴ τῶν ἀστεριῶν, φωτίζουν τὸ πνεῦμα μου.

Νύχτωσε!

Ἐνας μεγάλος κατευνασμὸς πραγματοποιήθηκε στὰ δυστυχημένα πνεύματα, τὰ αἰχμάλωτα τοῦ μόχθου τῆς ἡμέρας.

Αἱ σκέψεις τοὺς παίρνουν τώρα τὰ τρυφερά καὶ ἀκαθόριστα χρώματα τοῦ λυκόφωτος.

ὦ! νύχτα!

ὦ! σκότη ἀναψυκτικά!

ὦ! λυκόφως! πόσον εἶσαι γλυκὴ καὶ τρυφερόν!

Αἱ κόκκινες λαοῖδες ποὺ σύρονται ἀκόμη στὸν δρίζοντα, σὰν μιὰ ἀγωνία τῆς ἡμέρας μέσα στὴν νικηφόρο πίεση τῆς νύχτας, ἀπομιμοῦνται καὶ ἐκφράζουν τὰ πολύπλοκα συναισθήματα ποὺ παλαίουν μέσα στὴν ἀνθρώπινη καρδιά, στὶς ἐπίσημες ὥρες τῆς ζωῆς.

Καὶ τὰ σκορπισμένα ἀστέρια ποὺ ταλαντεύονται ἀνάμεσα ἀπὸ χρυσάφι καὶ ἄργυρον παριστάνουν τὶς φωτιὲς ἐκεῖνες τῆς φαντασίας ποὺ δὲν ἀνάβουν παρὰ μέσα στὸ βαθὺ πένθος τῆς νύχτας.

BAUDELAIRE

Ἐνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω ποίημα ἐν πεζῷ ἔπληξε τ' αὐτιά μας καὶ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἡ ἀναγνώστρια θὰ ἐδικαίωσαν πλήρως τὸν ἀπονεμηθέντα χαρακτηρισμὸν τῶν πεζογραφημάτων τοῦ ὡς «PETITES POEMES EN PROSE».

V

Ἐτελειώσαμε... χωρὶς νὰ ἔχομε τελειώσει ἀλλὰ γιὰ ἐπιβάλλεται νὰ τελειώσουμε.

Καὶ γιὰ νὰ ολοκληρώσωμε ἤδη:

Ἡ Αἰσθητικὴ τοῦ BAUDELAIRE — κατὰ τοὺς σχολιαστὰς τοῦ ἔργου τοῦ — δὲν εἶναι μιὰ δουλικὴ ἀπομίμηση τῆς φύσεως, ἀλλὰ μιὰ παθιασμένη ιδιοσυγκρασία ποὺ ἔχει τὶς ρίζες τῆς εἰς τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν.

Ὁ καλλιτέχνης πρέπει νὰ τείνει σὲ μιὰ ἐνόραση τοῦ κόσμου, ποὺ θὰ εἶναι ὁμορφη. Καὶ τὸ ὥραϊον εἶναι μιὰ σύνθεσις τοῦ καινοῦ, ποὺ ἀποδιώχνει τὴν μονοτονίαν ποὺ μᾶς βασανίζει.

Ὁ BAUDELAIRE μέσα στὴν ποιητικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν τοῦ ἐθαύμασε τοὺς:

EDGAR POE,

BELACROIX και
WAGNER.

Μετέφρασε τὸν EDGAR BOE, γιατί
ὅπως ὁ ἴδιος ἐξομολογεῖται «τοῦ ἔμοιαζε».
«Ἀντεπεκρίνεται πρὸς τὸν ἐσωτερικόν του
κόσμον».

Τὴν καλλιτεχνικὴν ἐπικοινωνίαν τὴν βρί-
σκουμε καὶ στὶς σχέσεις του μετὰ τὸν DE-
XACROIX, ὅταν στὰ 1845 συναντηθῇ
κανε προσωπικά.

Ἡ μὲν ὡς ὅτι πηγὴ ἀπαραίτη-
τος τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας, καθὼς
καὶ ἡ αἰσθητικὴ τοῦ μυστηριώ-
δους καὶ τοῦ φανταστικοῦ,
ἀπαντᾶται καὶ στοὺς δύο.

Μετὰ τὸν WAGNER ἀντιθέτως τὸν συν-
δέει ἡ ἔκτασις καὶ ἡ φυγὴ πρὸς τὶς ἀπρο-
σέλαστες κορυφὰς τοῦ SAINT-GRAAL.

Ὁνειροπολεῖ νὰ σηκώσει τὴν ἄγκυραν
πρὸς τὸ ἄγνωστον.

Καὶ ἔχει δίκαιον ὁ ANATOLE FRAN-
CE παρατηρῶντας πὺς ἡ καλύτερη κριτι-
κὴ γιὰ τὸν BAUDELAIRE εἶναι ἐκεῖνος
ποὺ διηγείται τὶς περιπέτειες τῆς ψυχῆς
του, πέρνοντας ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ποιητι-
κὴν δημιουργίαν του.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαίότης κατὰ τὸν
BAUDELAIRE ἦταν φτερισμένη νὰ
τέρπει τὰ μάτια, καὶ αὐτὸς ὁ ἐξαι-
σιος Παγανισμὸς ἐξυπηρέτησε θαυμάσια
τὶς τέχνες καὶ τὶς καλλιτεχνικὰς ἐπιδόσεις.

Ὅλες αἱ ὁμορφίαι — κατὰ τὸν BAU-
DELAIRE, ἐγκλείουν κάτι τι αἰώνιον, ἀ-
πόλυτον καὶ ξεχωριστῆς ἀνατάσεως προ-
βολῆς.

Ἡ ἀπόλυτος ὁμορφία καὶ ἡ αἰώνια ὁμορ-
φία δὲν ὑπάρχει, ἢ μᾶλλον εἶναι κάποιο
μείγμα ἀπὸ τὶς διάφορες ὁμορφίαι.

Τὸ ξεχωριστὸ στοιχεῖο κάθε ὁμορφί-
ας πηγάζει ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ἐφ' ὅσον ὁ
καθένας μας ἐγκλείει κάποιο πάθος ξεχω-
ριστό, ἐγκλείομεν καὶ ἔχομεν καὶ τὴν δι-
κή μας ξεχωριστὴν ὁμορφίαν.

Ὁ BAUDELAIRE ἔφερε εἰς τὸ φῶς
τῆς δημοσιότητος τὴν ἐποχὴν ποὺ γνώρισε
τὸν HUGO — πρὸ τῆς ἐξουσίας του.

Τὸν ἀνεγνώρισε σὰν δάσκαλό του, καὶ
τὸν ἐθαύμαζε σὰν ἐνθουσιώδη ὑμνητὴν τῆς
ζωῆς, μετὰ ὅλους τὸς στοχασμοὺς καὶ τὰς
ὀνειροπολήσεις του.

Καὶ ἐξομολογούμενος διακηρύσσει ὅτι
ἡ μουσικὴ τῶν στίχων τοῦ HUGO προσ-

αρμόζεται πρὸς τὴν βαθειὰ ἁρμονίαν τῆς
φύσεως.

Ἀναγνώστα μου καὶ ἀναγνώστριά μου!
Ἀρκετὰ σὰς ἐκούρασα.

Τελειῶνω συνεπὶς μετὰ μιὰ φράση τοῦ
BAUDELAIRE παρμένει ἀπὸ τὴν ἀλλη-
λογραφίαν του μετὰ τὸν EDGAR POE:

«Αὐτὸ τὸ ἀθάνατον, αὐτὸ τὸ θαυμαστὸ
ἐνστικτὸν τῆς ὁμορφί-
ας, ποὺ μᾶς κάμνει
νὰ ἀπενίζομε τὴν Γῆν, σὰν μιὰ ἀνταπό-
κρισιν τοῦ Οὐρανοῦ, αὐτὴ ἡ δύναμις ἡ ἀκό-
ρεστη γιὰ κάθε τι ποὺ βρίσκεται εἰς τὸ
Ἄπερπερον, αὐτὴ εἶναι ἡ πρὸ ζωντανῆ ἀ-
πόδειξις τῆς ἀθανασίας μας».

Μετὰ τὴν ποίησιν ὅμως καὶ διὰ μέσου τῆς
ποιήσεως καὶ τῆς Μουσικῆς, ἡ ψυχὴ μας
διακρίνει τὶς κορυμμένες λάμπεις καὶ τὶς ὁ-
μορφίαις τῆς ζωῆς.

Καὶ ὅταν κάποιο ποίημα φέρει μετὰ τὴν
ἀνάγνωσίν του δάκρυα στὰ μάτια μας, τὰ
δάκρυα αὐτὰ εἶναι ἔνδειξις ἀπολαυστικῆς
χαρᾶς, εἶναι ἔνδειξις μιᾶς ἐρεθιστικῆς με-
λαγχολίας, εἶναι ἔνδειξις κάποιου — ποὺ
μᾶς ἀποκαλύπτεται — παραδείσου».

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΣΟΤΡΛΑΣ

Παιδαγωγὸς

1. La Muse malade (Baudelaire). (Les fleurs du mal). Spleen et Ideal.
2. La Muse Vénal (Baudelaire). Les fleurs du mal. (Spleen et Ideal).
3. Elevation. (Baudelaire). Les fleurs du mal. (Spleen et Ideal).
4. La Beauté... Baudelaire (Αὐτόθι).
5. Ymne à la Beauté, (Baudelaire, Αὐτόθι).
6. Le flambeau Vivant (Baudelaire, Αὐτόθι).
7. Harmonie du soir (Baudelaire, Αὐτόθι).
8. Chant d'Automne (Baudelaire, Αὐτόθι).
9. Lamartine, L'Automne (Premières Meditations poétiques).
10. Victor Hugo, Les rayons et les Ombres.
11. Οἱ στίχοι αὗτοι ἀπευθύνονται ἀναμφι-
βόλως στὴ Mlle Marie Daubrun τῆς ὁποίας
τὰ μάτια κατὰ τοὺς σχολιαστὰς τοῦ Baudelaire
εἶχαν μίαν πρασινὴν ἀκτινοβολίαν.
12. Le crepuscule du soir (Baudelaire).
Petits poèmes en prose.

ΑΓΓΛΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΤΟΥ 17ου ΚΑΙ 18ου ΑΙΩΝΟΣ

ὑπὸ Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, τ. Δ) τοῦ Παιδαγ. Ἀκαδημίας

Ὅπως ἡ «προσωπικότης» εἶναι ἕνας
ὅρος πολυσύνθετος καὶ περιεκτικὸς, ποὺ ἐκτὸς
ἀπὸ τὸ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς ἡθικῆς ὑπο-
στάσεως τοῦ ατόμου σημαίνει ἐπίσης ἀνωτε-
ρότητα σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του, ἔτσι καὶ
μετὰ τὸν ὅρο «μεγάλα ἔθνη» ἐννοοῦμε λα-
οὺς μετὰ πολλὰ χαρίσματα, μεγάλες ἀρετὲς καὶ
ἀνώτερα πολιτιστικὰ ἐπιτεύγματα. Γιὰ νὰ φέρῃ
μετὰ τὸ δίκην του ἕνα λαὸς τὴν ἐπωνυμία αὐτή,
ὀφείλει νὰ συμβάλῃ κυρίως μετὰ τὴν ἰδιότυπὴ
σχέσιν του στὴν προώθησιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς
ἀνθρωπότητος.

Δὲν σκοπεύομε ἐδῶ σήμερα νὰ ἐξαντλήσου-
με τὸ ἀπέραντον θέμα, ποῖα εἶναι ἡ ἰδιάζουσα
κοσμοθεωρία τοῦ ἀγγλικοῦ Λαοῦ, πὺς σκέφθη-
κε πᾶν ὅτι βασικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ
πὺς τὰ ἀντιμετώπισε. Ὁ ἀναφέρουμε μόνον ὅτι
ἀδελφοὶ γραμμὲς τοὺς σπουδαιότερους ἀντι-
προσώπους τῆς ἀγγλικῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως
στὸν 17ο αἰῶνα, στὸν αἰῶνα τοῦ ρεαλισμοῦ,
καθὼς καὶ στὸν 18ο, ποὺ εἶναι γνωστὸς μετὰ τὸ
ὄνομα τοῦ Διαφωτισμοῦ.

Ὁ 17ος καὶ ὁ 18ος αἰῶνας, καθὼς καὶ ὁ
19ος, ἀποτελοῦν στὸ διάβα τῆς φιλοσοφικῆς
σκέψεως τὴν περίοδο τῆς ἐκδηλῆς πραγματο-
ποιήσεως, κυρίως στὶς θετικὰς ἐπιστῆμες, τῶν
ιδεῶν τῆς νέας ἐποχῆς ποὺ ἀρχισε μετὰ τὴν ἀνα-
γέννησιν, τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν θεοσκευτικὴν
μεταρρύθμισιν δηλ. τὸν Προτεστантиσμὸν καὶ
ποὺ ἦταν ρεύματα πνευματικὰ τοῦ 14ου, 15ου
καὶ 16ου αἰῶνα στὴ Δυτικὴ Εὐρώπῃ.

Συνήθως τὸ ξεκίνημα αὐτὸ τῶν νεώτερων
χρόνων παρουσιάζεται μετὰ τὴν παραστατικὴ μέ-
θοδον τῆς ἀντιθέσεως σὰν κατὰ καινούργιον, αὐ-
τοτελὲς καὶ ξεκάθωτο. Παρουσιάζεται ἐπίσης
σὰν πῆδημα γιγάντιον ἀπὸ τὴ μιὰ φωτεινὴ ὁχθὴ
(στὴν Ἀναγέννησιν) τῆς λήνης αὐτῆς, τῆς
γεμάτης δὴθεν καταχνιάς καὶ ομίχλης, τοῦ Με-
σαιῶνα, στὴν ἄλλῃ ὁμορφῇ ὁχθῇ, τὴν ἑλληνι-
κὴν καὶ ρωμαϊκὴν κλασσικὴν ἀρχαίτητα. Καὶ
ὅμως ὁ Μεσαιῶνας προσέφερε τόσες ὑπηρεσί-
ας στὸν πολιτισμὸν (μετὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστι-
ανισμοῦ, μετὰ τὴν ἐπαφὴν Ἀνατολῆς καὶ Δύσε-
ως, τὴ διαφύλαξιν καὶ μεταβίβασιν τοῦ ἀρχαίου
κλασσικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μετὰ τὴν χειραγώγησιν
τῶν νέων φιλῶν) ποὺ γιὰ νὰ τὶς ἐκτιμήσουμε
σωστὰ πρέπει νὰ θεωρήσουμε τὸ Μεσαιῶνα σὰν
ἕνα προπαρασκευαστικὸν, ἀργόν, δύσκολον καὶ
ἥρεμα ἐποικοδομητικὸν προστάδιο τῆς νέας ἐπο-
χῆς.

Ποιοὶ ἦταν τώρα οἱ κυριώτεροι φάροι τῆς
σκέψεως στὸ γηραιὸν νησί τῆς Ἀγγλίας; Τί
εἶδος φῶς ἀκτινοβολοῦσε στὴν ἄλλῃ ὁχθὴ τῆς
Μάγχης στὸ 17ο καὶ 18ο αἰῶνα καὶ πὺς τὸ φῶς
ἐκεῖνο χρωμάτισε τὴν σκέψιν τῆς ἡπειρωτικῆς
Εὐρώπης;

Ἄν στὸ Μεσαιῶνα ἡ ἐπιστῆμη ἦταν ἡ θε-
ραπαινίδα τῆς Θεολογίας, στὴν ἀρχὴ τῆς νέας
ἐποχῆς μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ τὸν Ἀνθρω-
πισμὸν, ὁ ἀνθρωπος ζητᾷ τὴν ἀπελευθέρωσίν του
ἀπὸ τὴν παράδοσιν καὶ ἀπὸ κάθε αὐθεντία, στρέ-
φει τὴν προσοχήν του ἐλεύθερα στοὺς ἀρχαίους
κλασσικοὺς φιλολογικοὺς θησαυροὺς καὶ ἕνα
ιδεώδες ἀτομιστικὸν, καλαισθητικὸν καὶ ἀριστο-
κρατικὸν ἀρχίζει νὰ ἐπιχειρῇ στὴ ζωὴν του. Μετὰ
τὴν θεοσκευτικὴν μεταρρύθμισιν, πάλιν, ὁ πιστὸς
μπορεῖ νὰ ἐπικοινωνήσῃ ἄμεσα μετὰ τὸ Θεὸν χω-
ρὶς μεσολάβησιν τῆς πονηδαλῆς σχολαστικῆς
φιλοσοφίας καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἐκκλη-
σιαστικῶν δογμάτων καὶ τύπων.

Ἀλλὰ οὔτε ἡ καλαισθητικὴ, οὔτε ἡ θεοσκευ-
τικὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς ὀκνηρῶνουν τὶς ἀνθρώ-
πινες ἀνάγκες καὶ ἐπιδιώξεις. Ὁ 17ος καὶ 18ος
αἰῶνας ἐρχονται νὰ προσθέσουν στὰ ἀνωτέρω
τὶς γνώσεις ἐκεῖνες ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τοὺς
ἀνεξάντλητους θησαυροὺς καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα
τῆς φύσεως.

Μετὰ τὰ πρῶτα τοῦ γενομένου θήματα στὴν ἐπιστή-
μην (Κοπέρνικος, Γαλιλαῖος, Κέπλερ, Νεύτων),
μετὰ τὶς ἐπιτυχεῖς προσπάθειες νὰ ἐξερευνηθῶν
ἄγνωστα μέρη τοῦ κόσμου καὶ μετὰ τὶς διάφορες
ἐφευρέσεις του, μετὰ τὴν συστηματικοποίησιν τῆς
φιλοσοφικῆς σκέψεως ἀπὸ τὸν Ντεκάρτ, SPI-
NOZA, LAIBNIZ καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς φιλο-
σόφους (καθὼς θὰ δοῦμε) ὁ ἀνθρωπος πλέον
αἰσιοδοξεῖ σὺν ἀφορὰ τὴν ἀποστολὴν του στὸν
κόσμον καὶ ἡ γῆνιν ζωὴν του ἔχει ἀξίαν. Ὁ ἄν-
θρωπος ἔχει πεποίθησιν στὸν ἑαυτὸν του καὶ πῶς
στὶς ἰδίας του δυνάμεις. Τὸ κριτικὸν του
πνεῦμα ἀφηνιεύεται καὶ ἔτσι ἐλευθερώνεται ἀπὸ
τὴν πνευματικὴν δουλείαν.

Κύριος εἰσηγητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρεαλισμοῦ
εἶναι ὁ Ἀγγλὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς Βά-
κων (FRANCIS BACON) ποὺ ἔζησε ἀπὸ τὸ
1561 ἕως τὸ 1626. «Δὲν θὰ μελετήσουμε καὶ
δὲν θὰ ἐξετάσουμε» λέγει, «τὰ δοκίμια, τὰ φυ-
τά, τὰ ζῶα, μέσα στὰ συγγράμματα τῶν Ἀρ-
χαίων, ἀλλὰ μετὰ τὰ δικά μας μάτια, μετὰ τὶς ἰδι-
ες τὶς δυνάμεις μας μέσα στὴ φύσιν, μέσα στὸ
μεγαλεῖο τῆς φύσεως, ποὺ ἐκτείνεται ἀπέραντον
καὶ ἀχανὲς ἐμπλὸς μας». Ἀς λησμονήσουμε τὸ
τί μᾶς εἶπαν οἱ ἄλλοι, ἂς γίνωμε πάλιν παιδιὰ
καὶ σὰν παιδιὰ μ' ὅλην τὴν περιέργειαν ἂς
ἐξετάσουμε τὴ φύσιν. Αὐτὰ ροντοφώνει ὁ Βά-
κων στὴν «HISTORIA NATURALIS» καὶ
στὸ «NOVUM ORGANON» ποὺ ἀποτελοῦν τὰ
κυριώτερα τοῦ ἔργου. «Ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς»,
συνεχίζει, «ἐπὶ φύσιν καὶ τὸν Δημιουργὸν τῆς κα-
θῆς καὶ τοὺς συνανθρώπους μας». Ἐστὶν θὰ ἐρ-
γασθῶμε γιὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος».

Μ' αὐτὰς τὶς νέες ιδέας ὁ Βάκων γίνεται
ὁ πρόδρομος τῆς ἐμπειρικῆς φιλοσο-

φικῆς σχοῆς, πού μέ τήν παρατήρηση, τὸ πείραμα καὶ ἰδιαίτερα μέ τήν ἐπαγωγικὴ μέθοδο προχωρεῖ στήν ἐξέταση τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους συγκεκριμένα φθάνει στὸ γενικὸ συμπέρασμα, στὸ ἀφηρημένο δηλ. στοὺς νόμους τῆς φύσεως. Ἐφαρμόζοντας ὅμως τὴν ἐμπειρικὴ μέθοδο τῆς ἐπαγωγῆς δὲν εἶ ἀκολουθήσουμε τὸν τρόπο τῆς ἀράχνης, πού ἀπὸ μέσα της ὑφαίνει στὸν ιστό της, οὔτε τὸ μυρμηγκι, πού ἀπλῶς συλλέγει ὕλικό, ἀλλὰ τὴ μέλισσα, πού ἀφ’οὗ ἀφομοίωση τοῦς χυμούς, τοὺς ἐπεξεργάζεται καὶ παράγει τὸ νόστιμο μέλι.

Μόνο λοιπόν με την έμπειρία, με τη γνώση δηλ. που αποκτούμε μέσω των αισθήσεών μας, και με την επαγωγική μέθοδο (θα μπορούσε ο άνθρωπος να δαμάσει τη φύση υπακούοντας στους νόμους της και εκμεταλλευόμενος τις δυνατότητες της για το καλό της ανθρωπότητας. Σητηρίζοντας πάλι τη γνώση του ανθρώπου πάνω στον έμπειρικό και επαγωγικό τρόπο της έρευνάς μας επιδιώκουμε την πρακτική χρησιμοποίηση της γνώσεως για τη ζωή μας.

Μετά τὸν Βάκωνα οἱ κυριώτεροι ἀντιπροσω-
πευτικοὶ Ἀγγλοὶ φιλόσοφοι τοῦ 17ου καὶ 18ου
αἰῶνα εἶναι ὁ Χόμπς (HOBBS 1588-1679),
ὁ Λῶκ (LOCKE 1632—1704), ὁ Μπέρκλεϊ
(BERKELEL 1685—1753) καὶ ὁ Χιούμ (HU-
ME 1711—1776), τοὺς ὁποίους θὰ ἐξετάσουμε
παρακάτω μόνο ἀπὸ τὴν πλευρά, ἀπὸ μιὰ πλευ-
ρά καὶ αὐτὴν συντομώτατα, ποὺ ἰδιαίτερα συν-
έφερε ὁ καθένας τους γιὰ τὴν προώθηση τῆς
φιλοσοφικῆς ἰδέας.

‘Ο Χόμπς είναι φυσιοκρατικός γιατί δὲν ἀποδέχεται τὴν ἔννοια τοῦ τελικοῦ πρώτου αἰτίου, ἀλλ’ ἐξηγεῖ ὅλα μὲ μηχανικοὺς νόμους. ‘Ο Χόμπς ἐπίσης μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ὀλιτοτής, ἐπειδὴ πιστεύει, ὅτι ἡ βίη καὶ ἡ κίνησίς της εἶναι ἡ μόνη πραγματικότητα καὶ ἐπειδὴ τὴν μηχανικὴ ἐξήγηση τῶν φυσικῶν φαινομένων τὴ μεταφέρει καὶ στὰ πνευματικὰ φαινόμενα. Κάθε μεταβολὴ ποὺ γίνεται εἶναι κατὰ τὸν Χόμπς, κίνηση. Μὲ τὴν κίνηση ἐξηγοῦνται ἡ αἰτία τῶν ἰδιοτήτων τῶν ὄντων, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ σκέψη μας καθὼς καὶ τὰ συναισθηματά μας. Μ’ αὐτὲς τὶς φυσικοκρατικὲς ἀντιλήψεις καὶ πολλὲς ἄλλες, ὁ Χόμπς προσπάθησε νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὴν ἰδέα τοῦ κράτους. Μτέφερε, δηλ. τὶς ιδέες του γιὰ τὴ φύση καὶ στὸν πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ τομέα τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ ἐξήγηση ποὺ δίνει γιὰ τὴ γένεση τοῦ κράτους, τῆς οργανωμένης ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τὶς ιδέες τοῦ Χόμπς καὶ συντρίβεται στὴ θεωρία τῆς συνθήκης, καθὼς θ’ ἀναφέρουμε παρακάτω.

‘Ο ἄνθρωπος κατὰ τὸν Χόμπς εἶναι τρομερὰ ἐγωιστῆς καὶ ἡ τάσις γιὰ τὴν αὐτοσυντήρησίν του ἀλλοιτῶν τὸν κυριαρχεῖ. Ζητᾷ ν’ ἀποκτήσῃ ὅσο μπορεῖ περισσότερα ἀγαθὰ. Ἐστὶ στή φυσικὴ καὶ πρωτόγονη κατάστασις πού ζοῦσε ἀρχικῶς ὁ ἄνθρωπος — πού δὲν ὑπῆρχε οὔτε καν ἔχνοσ ὁργανώσεως, κατὰ τὸν Χόμπς, πάντοτε — βρισκόταν ὁ ἕνας σὲ διαρκῆ πόλεμον μὲ

τοὺς ἄλλους. Ἔχουν μείνει κλασσικὲς οἱ σχετι-
κὲς λατινικὲς ἐκφράσεις τοῦ Χόμπς, π.χ. «HOM-
INO HOMINI IUPUS» δηλ. «ὁ ἄνθρωπος συμ-
περιφέρεται στοὺς ἄλλους σὰν λύκος», ἐπίσης
«BELLUM OMNIUM CONTRA OMNES», δηλ.
«οἱ ἄνθρωποι ζοῦν σὲ παντοτεχνὲς πόλεμο
μεταξύ τους».

Ἐφόσον ὅμως αὐτὰ ἰσχύουν, ἡ θέσις τοῦ πρωτόγονου ἀνθρώπου ἦταν ἄθλια καὶ ἀνυπόφορη. Τὰ φυσικὰ ἀνδρόπινα δικαιώματά του, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰδιοκτησία, ἀποβαίνουν δῶρα ἁδω-
ρα. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴς ἐπιθυμίας ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Χόμπς, προκρίσθηκε καὶ μὲ τοιοῦτο, ποῦ τὸν ὀδηγεῖ ν' ἀναζητήσῃ καλύ-
τερα μέσα διαβιώσεώς του, ἂν καὶ αὐτοῦ θὰ γί-
νῃ, κατὰ τὸν Χόμπς, μὲ τὴ θύσια μέρους τῶν
φυσικῶν τοῦ ἀνθρώπου δικαιωμάτων. Ὑποτίθεται ὅτι
γινώσκονται ὁ ἄνθρωπος ὅλλογο κατ' ὀλίγο σὲ κρά-
τος σπὸ ὁποῖο τὸ ἄτομο ὀφείλει ὑπακοὴ καὶ
στέρηση τῆς ἀπόλυτης ἀλλ' ὄχι βέβαιας ἐλευθε-
ρίας του. Ἡ ὀργανωμένη λοιπὸν ζωὴ τοῦ ἀν-
θρώπου, τὸ κράτος, προέρχεται ἀπὸ τὴν καθολ-
ικὴ βούληση τῶν πολιτῶν καὶ στηρίζεται πᾶνω
σὲ μιὰ συμφωνία, σὲ μιὰ συνθήκην, μεταξὺ τους,
παραχωροῦν κάτι ἀπὸ τὸ ἀπόλυτο τῶν φυσικῶν
τους δικαιωμάτων γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους, γιὰ
τὴν ὀφείλειά τους, μ' ἄλλα λόγια γιὰ τὸ γε-
νικὸ καλὸ τοῦ συνόλου. Ἡ μορφὴ τῶρα τοῦ
πολιτεύματος μπορεῖ νὰ εἶναι ποικίλη. Ὁ Χόμπς
μὲς ἵσχυει ὅτι ἡ ἀπόλυτὴ μοναρχία συγκεν-
τρώνει περισσότερα πλεονεκτήματα. Στὸ συμ-
πέρασμα αὐτὸ κατέληξε ὁ Χόμπς ἀπὸ τὴς συν-
θῆκης ποῦ ἐπικρατοῦσαν τότε στὴν ταραγμένη
πολιτικὴ ζωὴ τῆς πατρίδας του. Τίς ἰδέες του
αὐτὲς ἐκθέτει ὁ Ἅγγλος φιλόσοφος στὰ ἔργα
του «*DE CIVI*» καὶ «*LEVIATHAN*».

Ἐνῶ ὁ Βάκων μᾶς χάρισε τὴν ἐπαγωγική μέθοδο ὡς μέσο γιὰ νὰ βοηθηθῇ πὺν ἐπιστήμονα στὶς ἐρευνές του, ἐνῶ ὁ Χόμπς ἐστρεψε περισσότερο τὴν προσοχή του στὴν πολιτική καὶ κοινωνική ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ LOCKE (Λῶκ) ἀσχολήθηκε μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, καὶ ἰδιαίτερα καταπιάνεται μὲ τὸ πρόβλημα τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου στὸ περὶφημὸ του ἔργο «Λοκίμο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη νόηση» ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1690. Ἐξετάζει δηλ. τίς νοητικές ικανότητες τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ποὺ φθάνουν καὶ ποιά εἶναι τὰ ὅριά τους. Μὲ τὸ ἴδιο πρόβλημα καταγγίονται καὶ ἄλλοι δυὸ ἀντιπροσωπευτικοὶ Ἀγγλοὶ φιλόσοφοι τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὁ Μπέρκλεϊ καὶ ὁ Χιούμ, προσθέτοντας καὶ ἐκεῖνοι (καθὼς θὰ δοῦμε) τίς δικές τους ἀντιλήψεις καὶ ἔτσι προετοιμάζεται μὲ τὴ συμβολὴ καὶ ἄλλων φιλοσόφων ἀπὸ ἄλλες χώρες, τὸ ἔδαφος γιὰ τὴ συνθετικὴ ἐκείνη ἐργασία ποὺ ἔγινε στὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνα στὴ Γερμανία, ἐννοοῦμε τὴν κριτικὴ φιλοσοφία τοῦ Κάντ.

Ἡ Ὁλὼ ἀρχίζει τὸ γνωσιολογικὸ τοῦ πρόβλη-
μα ἐξετάζοντας ἂν ὑπάρχουν ἔμφυτες ἰδέες στὸν
ἄνθρωπο, δηλ. ἰδέες A PRIORI, ὅπως ὑποστή-
ριζαν οἱ ὀρθολογιστές, ὁ Ντεκάρτ π.χ. καὶ ὁ
Σπινόζα, ἂν ὑπάρχουν δηλ. μέσα μας νηπιτικὲς

ικανότητες που δὲν προέρχονται καὶ δὲν ἐφαρ-
τίζονται ἀπὸ τὸν ἕξω κόσμον, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ
ἀντικείμενα. Οἱ παρατηρήσεις του πάντα τοῦ πα-
ριὰ, σὲ πρωτόγονους καὶ διανοητικά ὑστερημέ-
νους ἀνθρώπους ἀπέδειξαν, ὅτι τέτοιο πρᾶγμα
δὲν συμβαίνει. Τὸ ἐσωτερικὸ πνευματικὸ μας
εἶναι ἡ συνειδήσει μας καὶ ἡ ψυχὴ μας, μοιά-
ζει, μὰς λέγει, σὰν χαρτὶ ἀργαφύ (TEBULA
RASA). Οἱ ἰδέες μας, οἱ λογικὲς καὶ ἠθικὲς
κλπ., πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν, δηλ. ἀπὸ τὶς
αἰσθησεις μας καὶ κατόπιν ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις
ποὺ προξενοῦν οἱ αἰσθησεις αὐτὲς ἀπὸ τὸν ἕξω-
τερικὸ κόσμον μέσῳ τῶν αἰσθητηρίων ὁργάνων
μας πᾶν στὸ νοῦ καὶ στὴν ψυχὴ μας. Γι' αὐ-
τὸ ὁ Ἀὐτὸ θεωρεῖται καὶ ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς
τῆς ἐμπειροκρατίας. Ἡ ἐμπειρία εἶναι δὺο ἐλ-
δών: ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ. Τὴν ἐξωτερικὴν ἔμ-
πειρίαν ἡ ἐντυπώσεις ποὺ προκαλοῦν μέ-
σα μας ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα μέσῳ τῶν αἰσθη-
σεων. Τὴν ἐσωτερικὴν ἔμπειρίαν ἡ ἀποτελοῦν οἱ
ἀντιδράσεις ποὺ προκαλοῦν στὴν
ψυχὴ μας οἱ ἐντυπώσεις αὐτές. Τέτοιες ἀντιδρά-
σεις εἶναι τὰ διάφορα συναισθήματά μας, οἱ
ἐπιθυμίες, οἱ ὁρμὲς καὶ ἄλλες ψυχικὲς κατα-
στάσεις. Οἱ παραστάσεις τώρα ποὺ σχηματίζου-
με μὲ τὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία
ὀνομάζονται «ἀπλὲς ἰδέες». Ἐπάρχουν
ὅμως καὶ «σύνθετες ἰδέες» ποὺ ὀφείλονται στὴν
ἀφαίρεση καὶ γενίκευση, δηλ. σὲ μιὰ καθαρὰς
πνευματικῆς λειτουργία. Αὐτὴ ὅμως ἡ πνευμα-
τικὴ λειτουργία δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ
ἐνὼνῃ καὶ νὰ χωρίσῃ τὶς παραστάσεις, πορὺ
προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐμπειρία. Ἡ ἐμπειρία δι-
νει τὸ δίκιο γιὰ τὴ γνῶση.

Ἐτσι ἡ γνώση δὲν μπορεί νὰ προχωρήσῃ πέραν ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας. Τὸ ὄντως ὄν τὴν οὐσία, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν μπορεί νὰ τὴν γνωρίσῃ. Ὁφείλουμε ὅμως νὰ δεχτοῦμε τὴν ὑπαρξὴ τῆς οὐσίας, τὴν αἰτία τοῦ κόσμου, τὸν Θεό. Κάμνοντας ὅμως αὐτὸ βγαίνουμε ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἐμπειρίας, ξεπερνῶμε τὰ ὅρια τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως, μπαίνουμε στὴ μεταφυσικὴ.

Ὁ Μπέρις συνεχίζει τη φιλοσοφία τοῦ Ἀώκ με τρόπο τέλει· ἀνεξάρτητο καὶ ἀπαλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι κόσμος ὁλόκληρος, ἐξωτερικὴ πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει. Ἐτσι καταπνίγει τὸ ἕνα καθαρὸ ὑποκειμενισμὸ, σὲ μιὰ αἰσθησιαρχία, σ' ἕνα ὑποκειμενικὸ ἰδανισμὸ, γιατί τὴν ὕλη, τὴν οὐσία, τὴν κατασκευάζει ἡ νόησή μας, λέγει.

Ἄν ἀφαίρεσουμε τὶς ιδιότητες τῆς ὕλης (τὸ σχῆμα, τὸ χροῶμα, τὸ βάρος κλπ.) ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ψυχικὲς καταστάσεις, τότε δὲν μένει τίποτε στὴν ὕλη. Τὸ μόνο ποὺ ὑπάρχει εἶναι ὅτι σχετίζεται μὲ τὴν ἀντίληψή μας καὶ ὅπου. τὸ λέγει ἐπιγραμματικὰ «ESSE EST PERUPI».

Αὐτὲς ὅμως οἱ ἀντιλήψεις, αὐτὲς οἱ παραστάσεις μας δὲν εἶναι προϊόντα τοῦ δικοῦ μας νοῦ, ἀλλὰ νοήματα τοῦ Θεοῦ τοῦ σύμφωνου μὲ κάποιους κανόνες παρουσιάζονται στὸ εἶναι μας καὶ αὐτοὺς τοῦ κανόνος τοῦς ὀνομάζουμε φυσιο-

κοὺς νόμους. Ἔτσι ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀληθῶν καὶ πραγματικῶν μας παραστάσεων καθὼς καὶ ἡ αἰτία καὶ ὁ δημιουργὸς τους.

Στά έργα στα οποία ο Μπέρχκλεϊ εκθέτει τις ιδέες του αυτές είναι «Πραγματεία για τις αρχές τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως» (1713) καὶ «Τρεῖς διάλογοι μεταξύ Ὕλα καὶ Φιλονόου» (1732).

Ἐάν ὁ Ἀὐκ ἔστρεψε τὴν προσοχή του στὸ πρόβλημα τῆς γενέσεως, ἀξίας καὶ τῶν ὁρίων τῆς γνώσεως, ἔάν ὁ Μπέριλλι ἀσκολήθηκε μὲ τὸ πρόβλημα κατὰ πόσο μπορούμε ν' ἀποδεχτοῦμε τὴν ὑπάρξη τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ὁ Χιούμ μελέτησε ἰδιαίτερα τὸ πρόβλημα τῆς αἰτιότητας, ποὺ εἶναι τὸ στήριγμα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐκείνο τῆς οὐσίας. Οἱ σχετικὲς γνωσιολογικὲς μελέτες του καὶ προσπάθειων ἢ κριτικὴ του ἀνάλυση τῆς ἔννοιας τῆς αἰτιότητας θεωροῦνται ἀπὸ τίς σοφειωδέστερες κατακτήσεις τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

Ο Κάντ ομολογεί στα «Προλεγόμενά» του τι η μελέτη του HUME τον έκανε ν' αποτινάξει από πάνω του το «δογματικό λήθαργο». 'Ο Χόουμ άποκρούει το έμπροστυ, Α PRIORI, κάθε παραστάσεως. 'Η έμπειρία μ'ας κάνει νά γνωρίσουμε μι'α διαρκή ροή εσωτερικών καταστάσεων που μεταβάλλονται με καταπληκτική ταχύτητα, ώστε ούτε ακόμη και τό έχω μ'ας νά μή μπορούμε νά εξηγήσουμε. 'Ο νόμος τής αιτίας βασίζεται στη σ'ν ήθεια έπάνω. Συνήθισμα νά βλέπουμε τό τάδε αποτέλεσμα ύστερα από τό τάδε αίτιο. 'Αλλ' ή αίτιότητα είναι άπλως προϊόν τής ανθρώπινης φαντασίας και όφείλεται στους νόμους του συναισθημού, τής τυχαίας συνθέσεως, των παραστάσεων. 'Έτσι ό Χόουμ καταλήγει στό σκεπτικισμό ό, γι'αυτό, λέγει, ή ανθρώπινη αδυναμία και ή τυφλότητα είναι τό πόρισμα κάθε φιλοσοφίας. Τά σχετικά συγγράμματά του είναι: «'Η πραγματεία τής ανθρώπινης φύσεως» (1740) και ή «'Ερευνα γιά τήν ανθρώπινη νόηση» (1749).

Δώσαμε μιὰ τρομερή σύντομη καὶ πολλὴ ἀνεπαρκῆ εἰκόνα τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως στὴν Ἀγγλία στὸ 170 καὶ 180 αἰῶνα. Κυρίως παρουσιάσαμε ἀντιπροσώπους τῆς ἐμπειριοκρατικῆς, ποὺ εἶναι ἡ πὺδ χαρακτηριστικὴ κατεβυθισμῶν τῆς Ἀγγλικῆς νοοτροπίας καὶ παραμελήσαμε, ἀναγκαστικά, ἄλλες τάσεις, ἄλλα φιλοσοφικὰ ρεύματα. Παρ' ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς σύντομης αὐτῆς ἐπισκοπῆσεως διαπίστωνε γνωρίζομενα ποὺ κυριαρχοῦν στὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ μεγάλου λαοῦ: τὸ πρακτικὸ πνεῦμα του, τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ὁργάνωσίν του, τὴν ἀποστροφή του γιὰ νοησιαρχικὰ καὶ ὀρθολογιστικὰ κατασκευάσματα καὶ δογματισμούς καὶ κυρίως τὴν ἀπασχόλησίν του μὲ τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἰκανότητές του καὶ τὴν πραγματικὴν του ἀξία. Ἄν δὲν ἔλυσαν τὰ διάφορα προβλήματα — καὶ στὴν πραγματικότητά τους τελειώσαν καὶ ὀριστικῶς δὲν ὑπόκειται μολοταῦτα ὁ συμβολὴ τους ἦταν κολλοσιαία.

Έτσι π.χ. η επαγωγική μέθοδος που τόσο
έτόνισε ο Βάκων καθώς και η παρατήρηση κα

ΟΙ ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΦΟΒΟΙ

Υπό κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗ

Ποιός από μᾶς δὲν δοίμασε φόβους λογίων-λογίων στὴν παιδική του ηλικία; Ποιός δὲν ἄκουσε τὰ παιδιά του νὰ λένε «Φοβάμαι στὸ σκοτάδι, θέλω φῶς. Δὲν πάω μόνος μου τὴ νύχτα ἔξω, θέλω καὶ τὸν Τάκη» κ.ο.κ.

Ὅλα τὰ παιδιά φοβοῦνται καὶ φανερώνουν αὐτὸ μὲ χίλιες δυὸ ἐκδηλώσεις. Εἶναι ἐκδηλώσεις ἀγωνίας καὶ φόβου ποὺ φανερόνται καὶ στὸ σῶμα: Ταραχὴ τῶν νεύρων, διακεκομμένη ὁμιλία, ταχυπαλμία, γλώσσισμα στὸ πρόσωπο, τρεμουλά στὰ πόδια, ἄστατο βλέμμα, ἀνορεξία, τρομερὰ ὄνειρα, ἀνήσυχος ὕπνος κ.ο.κ.

Ἀποδείχεται λοιπόν, ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου συγκλονίζει ὁλόκληρο τὸν ψυχικὸ καὶ τὸ σωματικὸ κόσμο τοῦ ἀνθρώπου, γιατί ὑπάρχει, ὅπως κι' ἄλλου εἴπαμε, στενὴ ἐξάρτησι καὶ ἐπιδράσι μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος.

Ὁ φοβούμενος χάνει τὴν ἱκανότητα νὰ σκεφθῇ ὠρῖμα καὶ ψύχραιμα, χάνει τὴν ἐνεργητικότητά του, δὲν μπορεῖ νὰ προσαρμολῇ σὲ μιὰ κατάστασι τοῦ περιβάλλοντός του γίνεταί ἀτολμος καὶ πάντοτε διστακτικός, δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ βάλῃ τίς δυνάμεις του σὲ ἐνέργεια οὔτε γιὰ τὸ ἀτομικὸ οὔτε γιὰ τὸ γενικὸ καλόν.

Ἄρα ὁ φόβος εἶναι ψυχικὸ φαινόμενο, γενι-

τὸ πείραμα βόρκαν ἔδαφος γόνιμο στὴν παιδαγωγικὴ πράξι ὅχι μόνον τῆς Ἀγγλίας.

Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρουμε τὸν Κομέντο, τὸν Ρατίχιο καὶ τὸς ἄλλους. Εἶναι κὰν ἀνάγκη νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν ἐπίδραση (ἢ ἀκόμη γιὰ τὴν ἀτίδραση) ποὺ προξένησαν ἡ φυσιοκρατία καὶ ἡ εμπειριοκρατία καὶ γιὰ τίς συνέπειές τους, ἡ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας ὅσον ἀφορᾷ τὴ θρησκεία, τὴν ἠθική, τὴν πολιτική καὶ τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ζωὴ ἢ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ καθαρῶς τεχνικοῦ πολιτισμοῦ; Μήπως εἶναι ἀνάγκη ἐπὶ τῆς ἀναφύσεως τὰ ὀνόματα τοῦ MONTESQUIEU, τοῦ VOLTAIRE, τῶν Ἑγγυλοπαιδιστῶν (τῶν προδρόμων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως), τοῦ CONDILLAC, τοῦ HERDER, τοῦ GOTHE, τοῦ SHILLER, τοῦ Κάντ, τοῦ ROUSSEAU, τοῦ COMTE ποὺ ἀμέσως ἡ ἐμμέσως ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ σκέψι; Ἡ νὰ φρίσουμε κατὰ μέρος τοὺς χίλιους - δυὸ ἄλλους ποὺ ἀρνητικὰ ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ καὶ στράφηκαν, ἀπὸ ἀντίδραση, ὅπως εἴπαμε, σὲ ἀντίθετες κατευθύνσεις; Γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ τοὺς ἀναφέρουμε ὅλους ἔδω, εὐχόμαστε ἡ σύντομη καὶ καθόλου τέλεια αὐτὴ σκιαγραφία μέρους μονάχα τῆς ἀγγλικῆς φιλοσοφίας νὰ γίνῃ αἰτία σὲ πολλοὺς νὰ καταπιαστοῦν συστηματικὰ μ' αὐτήν. Νομίζουμε, ὅτι ἔξιξε τὸν κόπο.

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

κό, ἰσχυρὸ καὶ ἐπιήμιο. Πῶς ὅμως δημιουργήθηκε, πῶς γεννήθηκε στὴν ἀγνή παιδικὴ ψυχὴ; Πολλὲς καὶ διάφορες θεωρίες καὶ γνώμες ἔχουν διατυπωθῇ. Ὅλες σωστὲς καὶ ἀντικειμενικὲς.

Μερικοὶ ψυχολόγοι παραδέχονται ὅτι ὁ φόβος εἶναι ἀπομεινάρει καὶ κατάλοιπο ἀπὸ τὴν πρωτόγονη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ζοῦσε μέσα σὲ σπήλαια, γυμνός, καὶ ἀοπτός, γυρίζοντας σὲ διάφορα μέρη γιὰ νὰ βρῇ τροφή. Τίτηκε μόνον στὸ ἐνστικτο τῆς αὐτοσυντηρησεώς του. Ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ παλεύῃ νύχτα μέρα μὲ τὰ θηρία τῆς γῆς, μὲ τοὺς ἐχθρούς του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως — ἀέρα, βορρῆ, κρύο, ξέστη, κεραυνούς καὶ καταιγίδες.

Ἡ πολυχρόνια αὐτὴ πάλη μὲ τὸς ἐχθρούς κρατοῦσε τὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο σὲ συνεχεῖ ἀγωνία, φόβο, σὲ μόνιμη νευρικὴ ὑπερδιέγερσι.

Ἡ τέτοια ψυχικὴ του κατάσταση μεταδόθηκε ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ. Σήμερα φυσικά, δὲν φοβάται τὸ παιδί τοὺς ἴδιους αὐτοὺς ἐχθρούς ἀλλὰ ἡ φοβία ἔμεινε σὰν ψυχικὴ καταβολή. Ἡ ψυχχαναλυτικὴ σχολὴ τοῦ ADLER παραδέχεται ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου γεννιέται ἀπὸ τὸ αἶσθημα ἐλλείψεως ἀσφαλείας. Τὸ παιδί μὲ τίς μικρὲς του δυνάμεις δὲν αἰσθάνεται ἀσφαλισμένο ἐναντὶ τῶν κινδύνων καὶ ἀνεξάρτητο ἐναντὶ τῶν ἰσχυροτέρων του καὶ τοῦτο ἔχει ὡς συνέπεια νὰ δημιουργηθῇ αἶσθημα κατωτερότητος.

Καὶ οἱ δυὸ θεωρίες παραδέχονται ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου ἀκολουθεῖ τὸ ἄτομο ἀπὸ τὴν γέννησί του.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι νὰ βροῦμε ποιὲς εἶναι οἱ αἰτίες ποὺ τὸν τροφοδοτοῦν καὶ τὸν μεγάλωνουν.

Αὐτὸ τοῦτο τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον δὲν εἶναι ἀμέτοχο. Πατέρας καὶ μητέρα μὲ ἀλλεπάλληλες συστάσεις καὶ ἀπαγορεύσεις καὶ ἀργότερα μὲ διηγῆσεις ἐμβάλλουν στὸ μικρὸ τὴν φοβία. «Πρόσεξε μὴν πέσεις. Μὴν πηγαίνεις ἔξω εἰς τὸ σκοτάδι. Θὰ σὲ κλείσω στὸ σκοτεινὸ δωμάτιο».

Ἀκόμα διηγῆσεις μὲ νεράιδες ποὺ βγαίνουν τὴ νύχτα σὲ ποταμάκια καὶ πλένουν τὰ ρούχα τους ἢ χτενίζουν τὰ μαλλιά τους, νεράιδες ποὺ τίς εἶδε ὁ τάδε, διηγῆσεις γιὰ βρυκόλακες ποὺ ἔχουν πνίξει τὸν τάδε, γι στοιχεῖα καὶ κακόβουλα ἀερικά ποὺ ἄφησαν ξερὸν τὸν τάδε γιὰ πολλὰς ὥρες γιὰ τὸ χαροπούλι ποὺ λάλησε ποὺ ἡμερῶν στὸ σπίτι τοῦ τάδε καὶ πέθανε κλπ.

Ὅλα αὐτὰ τί ἄλλο θὰ προκαλέσουν στὸ παιδί παρὰ αἶσθημα φόβου καὶ ἐπιπτώσεις στὸν ὕπνον του, φόβο ποὺ θὰ τὸν διατηρήσῃ γιὰ πολλὰ χρόνια κι' ἂν μείνῃ μὲ λίγες γραμματικὲς γνώσεις θὰ τὰ πιστεύῃ καὶ μεγάλος καὶ θὰ τὰ με-

ταδίσει γιὰ πραγματικὰ στὰ παιδιά του. Ἐπὶ πλέον ὁ αὐστηρὸς καὶ αὐταρχικὸς πατέρας ποὺ ἀποβαίνει ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν παιδιῶν, ἡ μητέρα ποὺ ἐξαπολύει ἀπειλὲς κατὰ τοῦ παιδιοῦ της γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ τὸ φοβίξῃ σότε μὲ τὸν παπᾶ, σότε μὲ τὴ γοιὰ καὶ τὸ γέρο, σότε μὲ τὸ δάσκαλο, σότε μὲ τὸ ζητιάνο ποὺ βάζει τὰ κακὰ παιδιά στὸ μεγάλο του σακκούλι. Ἀργότερα τὸ φοβίξει μὲ διηγῆσεις μὲ δράκοντες καὶ λιοντάρια.

Ὁ πατέρας ποὺ συζητεῖ στὸ σπίτι τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας προκαλεῖ ἀπαισιόδοξα προμηνύματα γιὰ πολέμους καὶ καταστροφὲς σὲ ἔθνη καὶ ἡ παγκόσμια ζητήματα.

Ἄλλη σοβαρὴ αἰτία εἶναι οἱ προστριβὲς μέσα στὴν οἰκογένεια. Ὅταν λείπει ἡ ὁμαλὴ καὶ ἀγαπημένη ζωὴ, ὅταν οἱ διαξίφισμοι μὲ τὸ πλοῦσι σὲ κοσμητικὰ ἐπιθέτα λεξιλόγιο τῶν μεταπολεμικῶν ἰδίως ἡμερῶν εἶναι καθημερινοὶ δίνουν στὸ παιδί τὴν ἀνκαιρία νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι σ' αὐτὸ τὸ σπίτι μὲ τέτοιους γονεῖς δὲν εἶναι σίγουρο καὶ συνεπὲς αἰσθάνεται ἀγωνία καὶ φόβο. Τὸ κατατρώγει νύχτα μέρα ἡ ἀγωνία τί θὰ γίνῃ ἀφοῦ τὰ στηρίγματά του, ἡ ἀσφαλιστικὴ ἐταιρία, ποὺ εἶναι οἱ γονεῖς του διαφωνοῦν καὶ ἐτοιμάζονται νὰ ἀνατινάξουν στὸν ἀέρα τὸ οἰκογενειακὸ οἰκοδόμημα.

Στὸ ὑποσυνείδητό του δημιουργοῦνται νευρώσεις, ποὺ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς κακοὶ παράγοντες γιὰ τὴν πὺν πέρα ἐξέλιξί του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ υπερβολικὴ ἀγάπη μπορεῖ νὰ αὐξήσῃ τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου. Ὅταν τὸ παιδί τὸ κρατᾶμε μέρα νύχτα δεμένο στὴν ποδιά μας τὸ καθιστᾶμε ἀνίκανο νὰ κάμῃ κάτι δικό του μὲ θάρρος, μὲ αὐτενέργεια, μὲ ἀνεξαρτησία γνώμης. Φοβάται μήπως ἀποτύχει κι' ἂν αὐτὸς ὁ φόβος συνεχισθῇ θὰ τοῦ μείνῃ σὰν μόνιμη παθολογικὴ κατάσταση ἡ δειλία μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀκίνητοποίησι τῶν δυνάμεών του γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Ἄλλοτε πάλι τὸ παιδί κάνει κάτι ἀποτυχαίνει κι' ἐμεῖς τὸ μαλώνουμε, τὸ χαρακτηρίζουμε γιὰ ἀνάξιο καὶ τὸ καταδικάζουμε σὲ ἀδράνεια.

Ἀκόμη χειρότερο εἶναι ὅταν τὸ περιπαίζουμε, ὅταν γελᾶμε εἰς βάρος του γιὰ τὴν ἀποτυχία του τότε αὐτὸ ἀσφαλῶς θὰ λήῃ μὲ τὸ νοῦ του «ἂν μὲ ξαναδῆτε νὰ πάω πονθενά, θὰ ἰδῆτε...».

Ἀπὸ τέτοια ζητήματα, ποὺ τὰ θεωροῦμε μικρὰ καὶ ἀσήμαντα στὸ παιδί δημιουργεῖται αἶσθημα φόβου ποὺ συναντᾶται καὶ σὲ μεγάλους σὲ μεγαλύτερη κλίμακα.

Ὅταν θέλῃ κάποιος νὰ παρουσιασθῇ στὸ Νομάρχην ἢ στὸν Ἱπουργὸν συστήλλεται κοκκινίζει, πιάνεται ἡ γλῶσσα του, ἄλλα εἶχε νὰ πῇ κι' ἄλλα λέγει, τὰ χάνει, ξεροκαταπίνει, κομπῶνει τὸ σακάκι του.

Τὸ σκοτάδι εἶναι ἡ πὺν κατάλληλη εὐκαιρία νὰ δημιουργηθῇ αἶσθημα φόβου. Ὅταν μποῦμε σ' ἓνα δωμάτιο μικροῦ παιδιοῦ τὴ νύχτα θὰ τὸ ἰδοῦμε μαζεμένο, γιατί ἴσως νομίζει ὅτι προσφέρει λίγη ἐπιφάνεια τοῦ σώματος τιν στὰ

τέρατα ποὺ φοβάται ἢ ἄκουσε τίς διηγῆσεις ἢ εἶδε ἄλλοτε στὰ ὄνειρά του.

Ἔτσι κι' ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος φοβόταν τὴ νύχτα, γιατί ἡ νύχτα ἦτο ἡ πὺν εὐνοϊκὴ ὥρα γιὰ τίς ἐπιεργασίες. Καὶ σήμερα τὴ νύχτα οἱ ἀπόκρυφες ὑποσυνείδητες δυνάμεις ἐργάζονται ὅποτε τὸ λογικὸ καὶ ἡ συνείδησις ἡσυχάζουν καὶ εἶναι ἀνίσχυρη νὰ τοὺς ἀντισταθῇ.

Τὴ νύχτα παράγονται λυπηροὶ καὶ δυσάρεστοι τριγμοὶ ποὺ χρησιμεύουν γιὰ βάσι πολλῶν μυθοπλασιῶν καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάσι τὸ παιδί χτίζει ἀστυνομικὲς περιπέτειες.

Ποτὲ νὰ μὴ διηγοῦμαστε ἰδίως πρὸ τοῦ ἔθνους τρομακτικὲς ἱστορίες οὔτε ὡς ἀστεία γιὰ τὴ νύχτα τὸ ὑποσυνείδητο μεγαλοποιεῖ τὰ γεγονότα καὶ τὰ παρουσιάζει ζωντανὰ καὶ πραγματικά.

Ἀκόμη καὶ σὲ μεγάλην ἡλικίαν διατηροῦνται φόβοι γιὰ τρομερὰ φίδια, θεόρατα ποντίκια, φόβοι ποὺ ῥίξωσαν μέσα μας ἀπὸ τὴν παιδικὴν μας ἡλικία.

Τάραχον γονεῖς ποὺ ἐμβάλλουν στὰ παιδιά τὸ φόβο τοῦ σκοταδιοῦ. Τὰ συνήθισαν νὰ κοιμῶνται πάντοτε μὲ φῶς. Ἀπὸ αὐτὸ δημιουργήθηκε στὸ παιδί μιὰ ἀσυνείδητη σύνδεσι μεταξὺ φωτὸς καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς προστασίας καὶ τῆς ἀσφαλείας. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τίς πόρτες ποὺ ἀφήνουμε πάντοτε ἀνοιχτὲς γιὰ νὰ κοιμᾶται.

Μιὰ μητέρα δὲν ἤθελε νὰ στεῖλῃ τὸ κορίτσι της στὶς παιδικὲς ἐξοχὲς γιατί φοβόταν ὅτι ἐκεῖ δὲν θὰ τὸ ἄφηναν νὰ κοιμηθῇ ὅπως ἦτο συνήθισμένο στὸ σπίτι. Μὲ ἄλλες τέτοιες συνήθειες τὸ κορίτσι αἰσθανόταν ἀγωνίες καὶ δὲν εἶχε ἡσυχον ὕπνον.

Γι' αὐτὸ καλὸ εἶναι νὰ συνηθίσῃ τὸ παιδί νὰ κοιμᾶται μὲ ὅποιονδήποτε συνθήκες χωρὶς νὰ ὑποφέρει. Μὲ φῶς, χωρὶς φῶς, μὲ κλειστὲς καὶ ἀνοιχτὲς πόρτες, μὲ ἄλλους καὶ μόνους του, μὲ τὸ βραδυνὸ φιλὶ καὶ χωρὶς φιλὶ, μὲ τὴν κόκκαλα του στὴν ἀγκυλιά, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν κόκκαλα.

Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ εἶναι εὐπροσάρμοστη. Στὴ μητέρα ἐξαρτᾶται νὰ τὴ λυγίσῃ ὅπως θέλῃ ὥστε νὰ μὴ εἶναι ὑποχρεωμένη κάθε βράδυ νὰ δώξῃ τοὺς γελοίους φόβους του.

Νὰ κι' ἓνα παράδειγμα ποὺ φανερώνει ἀπὸ ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ προσέλθῃ αἶσθημα φόβου.

Ἐνα μικρὸ τεσσάρων χρονῶν ἀντιπαθεῖ τὸν πατέρα του. Αὐτὸς ὅμως τὸ πρόσχε πολλὰ καὶ συνήθισε τὸ βράδυ πρὶν κοιμηθῇ νὰ κοιτᾶνε μαζὶ διάφορα βιβλία μὲ εἰκόνες. Τὸ παιδί ἀγαποῦσε νὰ βλέπῃ ὅλα τὰ βιβλία πλὴν ἑνὸς ποὺ εἶχε ἄγρια ζῶα, καὶ τὸ χτυποῦσε δυνατὰ. Ὅταν τὸ ρώτησε ὁ πατέρας του ἀπάντησε ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶχε ἓνα ζῶο ποὺ τοῦ φαινόταν πολὺ ἄγριο καὶ κακόν.

Δὲν ἦταν οὔτε λιοντάρι οὔτε ἀρκούδα, ἀλλὰ μιὰ θάνα μὲ στρογγυλὰ μάτια.

Σὲ σχετικὴ ἐρώτησι τοῦ πατέρα του ἀπάντησε ὅτι εἶχε κι' αὐτὸς, ὁ πατέρας του, τέτοια μάτια ὅταν τὸ μαλώνῃ.

Από όσα είπαμε μέχρι τώρα περί φόβου εξάγονται τὰ ἐξῆς συμπεράσματα.

- 1) Τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου εἶναι ἐπιήμιον.
- 2) Συνοδεύει τὸν ἄνθρωπο καθ' ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐξελίξεώς του μέχρι τοῦ θανάτου του.
- 3) Καλλιεργεῖται καὶ αὐξάνει με ἀκατάλληλα θεάματα, με τρομερὲς διηγήσεις καὶ ἀναγνώσματα, με οἰκογενειακὰς προστριβές, με βάνουση ἀγωγή, με ὑπέρμετρον ἀγάπην ἢ καὶ με περιφρόνησιν.

4) Λιγιστεύει ἢ ἐξαφανίζεται με τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀσφαλείας, με ἀγάπην, με ὁμιλήν καὶ ἡρεμὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν, με ἐθισμόν σ' ὅλες τὶς περιστάσεις, στὸ σκοτάδι καὶ στὴ μοναξιά, μαζί καὶ χωρὶς τοὺς γονεῖς, με τόνωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς σταθερότητος καὶ τῆς αὐτοπεποιθήσεως με συνεχὴ ἐνθάρρυνσιν καὶ λιγώτερες ἐπιπλήξεις.

Ὁ Γκαίτε λέγει: «Ὅποιος χάσει τὴν περιουσίαν του εἶναι εὐκόλῳ νὰ τὴν ξαναποκτήσῃ, ὅποιος χάσει τὴν τιμὴν του εὐκόλῳ εἶναι νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ. Ὅποιος ὅμως ἔχασε τὸ θάρρος του τὰ ἔχασε ὅλα».

Μὲ τὸ θάρρος ἐξασφαλίζουμε τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐπιτυχίας στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. φρουρητικὴς ἀδυναμίας καὶ χτυποῦσε τὸ βιβλίον με τὰ ἀντιπαθῆ τοῦ ζῶα.

Ἄλλη φορά ὁ φόβος ἔχει γιὰ βάσι κάποιον αἶσθημα ἐνοχλῆς. Μπορεῖ τὸ παιδί νὰ τρέφῃ κατὰ τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας κάποιον αἰσθημα ἐχθρότητα. Ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐξωτερίκευσι συνειδητὰ ἀπὸ φόβου τιμωρίας ἢ γιὰ νὰ μὴν ἐρῇ σὲ σύγκρουσιν με τοὺς γονεῖς του βρίσκει διέξοδον γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ πάλιν τὴν ἀντιπάθειάν του καὶ τὸν φόβον του.

Τὴ διέξοδον τὴ βρίσκει ἢ στὰ βιβλία του ἢ στὰ παιγνίδια του ποὺ τὰ ἐξομοιώνει, τὰ ταυτίζει με τὸ ἀντιπαθὲς τοῦ ἡλικιωμένου προσώπου. Ἀπλ. ἡ ἐκδήλωσις ἐχθρότητος καὶ ἐπιθετικότητος σὲ παιγνίδι ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀντιπάθεια κάποιου προσώπου.

Στὸ ἄψυχο ἐκδικεῖται τὸ ἔμψυχο.

Τὰ παιδικὰ ὄνειρα εἶναι γεμάτα ἀπὸ ζῶα.

Στὰ ζῶα μεταβιβάζον τὰ παιδιά τὰ αἰσθήματα ποὺ αἰσθάνονται γιὰ τοὺς μεγάλους.

Ὁ ZULLIGER ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν τοῦ μικροῦ Χάνς, στὸν ὁποῖο δημιουργήθηκε ὁ φόβος γιὰ τὰ καναρίνια. Φοβόταν ὅτι τὰ καναρίνια θὰ τοῦ ἔτρωγαν τὸ γεννητικὸν τοῦ ὄργανου. Τοῦ ἔβαλαν ἀπὸ μικρὸν τὸν φόβον αὐτὸ καὶ σύμφωνα με τὴ γνωστὴ λειτουργία τοῦ ὑποσυνειδήτου μετατόπισε τὸν φόβον του πρὸς τὴν ἐχθρότητα στὸ καμμένο τὸ πουλάκι.

ΔΩΣΤΕ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ

● Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1966 ἄρχισε νὰ κυκλοφορῇ σὲ ἑβδομαδιαία τεύχη διὰ τοῦ Πρακτορείου Ἀθηναϊκοῦ Τύπου τὸ περίφημον ἔργο «ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ» (Ν.Ε.Ε.).

● 10.000 Ἑλληνες καὶ ξένοι παιδαγωγοί, ἐπιστήμονες, λογοτέχνες, συγγραφεῖς κι ἀνάμεσά τους διακεκριμένοι Ἀκαδημαϊκοί, Καθηγητὲς Πανεπιστημίων, Πολυτεχνείων καὶ Ἀνωτάτων Σχολῶν, συνεργάζονται στὴ μνημειώδη ἔκδοσιν τῆς Ν.Ε.Ε.

● Ὁλόκληρη ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς χώρας μας σὲ μιὰ πανεθνικὴ σταυροφορία ἐκλαϊκεύει καὶ προσφέρει μέσα ἀπὸ τὶς 20.000 σελίδες τῶν 24 τόμων τῆς Ν.Ε.Ε. τὸν ἀπέραντον θησαυρὸν τῶν γνώσεων καὶ τῆς σοφίας 5.000 χρόνων πολιτισμοῦ γιὰ τὴν ἀνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

● Ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ ἐθνικὸ προσκλητήριον δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάζουν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί. Στείλτε ὅλοι συνεργασίαν στὴ Ν.Ε.Ε. Κυρίως, συντάξτε, γιὰ τὴν Ν.Ε.Ε., τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ σας (γενετήριαν), τοῦ χωριοῦ στὸ ὁποῖο ὑπηρετήτε, διαφόρων, ἱστορικῶν τοπωνυμίων, τοπικῶν ἡρώων, εὐεργετῶν κ.λ.π. Συνεννοηθῆτε καὶ με τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος στὸν ὁποῖον ἔχομεν στείλει ὁδηγίαν.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΥΠΟ Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, Γ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟΥ ΠΑΙΔ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ἡ Κα Καλλιόπη Καραγέωργη, Γυμνασιάρχης στὸ μεγαλύτερον Γυμνάσιον τῆς Λευκωσίας στὴν Κύπρον, γράφει σ' ἓνα ἄρθρον τῆς τὰ ἐξῆς:

«Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ γυναίκα γεννᾷ τὸν ἄνθρωπον· ἀληθέστερον εἶναι, ὅτι τὸν δημιουργεῖ.

Διὰ νὰ μπορέσῃ ὅμως νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ δημιουργήματά της τὰς δυνάμεις καὶ ἰκανότητας ποὺ κινοῦν τὴν κοινωνικὴν, τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην μηχανήν, εἶναι ἀνάγκη πρῶτον νὰ τὰς ἀποκτήσῃ ἡ ἰδίᾳ.

Δὲν μπορεῖ νὰ μεταδώσῃ ψυχισμόν, ἂν τὸν στερῇται ἡ ἰδίᾳ. Οὔτε πνευματικότητά, ἂν εἶναι ἀμόρφωτος. Οὔτε ἠθικὰς ἀρχάς, ἂν δὲν ἔχῃ ἀσκηθῇ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀντοχήν. Οὔτε ἐπαγγελματικὰς ἰκανότητας, ἂν ἡ ἰδίᾳ θεωρῇ καταδικὴν τὰς πρακτικὰς ἐνασχολήσεις· οὔτε σωματικὴν ὑγείαν καὶ ὠραιότητα, ἂν εἶναι ἀγύμναστος καὶ ἀρρωστημένη.

Καὶ μιὰ ἄλλη ἰδέα ἀπὸ μιὰ μαθήτριά της τοῦ ἰδίου γυμνασίου:

«Νὰ ζῇ κανεὶς, μὰ νὰ ζῇ πραγματικά. Ἡ ζωὴ του νάχη ἀξία καὶ σημασία... Ὁ ἄνθρωπος ἐν δημιουργίᾳ ἀπλῶς γιὰ νὰ ζῇ, ἀλλὰ γιὰ ὠρισμένους ὕψηλους σκοποὺς, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μέσον πρὸς ἐκπλήρωσιν...

Ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ θέλῃ συνεχῶς ν' ἀνεβαίνει, ὅλο καὶ πιὸ ψηλά, πρὸς τὰ ὠραία καὶ τὰ μεγάλα...»

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει «νὰ φροντίζῃ μόνο γιὰ τὴν ζωὴν ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς του».

Τέλος, ἀπὸ μιὰν ἄλλην μαθήτριά της τοῦ ἰδίου γυμνασίου σχετικὰ με τὸ ἐπάγγελμα:

«Ἀπᾶρτίτοι προϋποθέσεις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἐπάγγελμά του εἶναι ἡ κλίσιν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἡ ἀμέριστος προσοχὴ του πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπαγγέλματος, ἢ με σταθερὰν πίστιν προσήλωσις εἰς αὐτό, καὶ ὁ διαρκὲς πόθος του νὰ διαπρέψῃ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐιδικότητός του».

Πρέπει, πρῶτα - πρῶτα, «νὰ ὑπολογίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ πιθανὰ μειονεκτήματα τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξασκήσῃ εἰς ὁλόκληρον τὸν βίον αὐτοῦ».

Ἡ μεγάλη ἀπόφασιν ἐλήφθη. «Τὸ δεύτερον βασικὸν βῆμα κάθε νέου εἶναι ἡ περαιτέρω εἰδίκευσις καὶ πλήρης κατάρτισις ἢ καὶ ἐξάσκησις εἰς τὸν κλάδον τῆς ἐκλογῆς του, ἥτοι ὁ ἀρτίος ἐπαγγελματικὸς «ἐξοπλισμός» του, ὅστις θ' ἀποτελέσῃ τὸ δάθρον

ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ στηρίξῃ τὴν μελλοντικὴν του ἐπιτυχίαν, καὶ τὸ μέσον δι' ἐξασφάλισιν ἐργασίας».

Κατόπιν ἔρχεται «ἡ αὐτοπεποιθήσις, ἡ τιμιότης, ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀνωτέρους του, ἡ μεθοδικότης, καὶ γενικῶς ἡ ἐπιμέλεια εἰς ὅτι θὰ τοῦ ἀνατεθῇ».

Καὶ τελειώνει:

«Νέοι, οἵτινες με τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου των, τὴν ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν, ἐπέτυχαν εἰς τὴν ζωὴν των, αὐτοὶ δύνανται νὰ κληθῶν πραγματικῶς ἄνθρωποι. Αὐτοὶ θὰ καταστούν οἱ δημιουργοὶ μιᾶς βελτιουμένης ποιτικῶς κοινωνίας, καὶ δι' αὐτῶν θὰ διασφαλισθῇ ἡ συνεχὴς πρόοδος τῆς χώρας μας.

Διὰ τοῦ παραδείγματός της τὸν θὰ διδάξουν εἰς πάντας, ὅτι με τὴν θέλησιν τὰ πάντα εἶναι δυνατόν».

Ἡ παντοκρατορία τοῦ ἀνδρὸς με τὴν πρόοδο τοῦ χρόνου ἔχει ἐξασθενήσει καὶ κάθε μέρα νέοι τομεῖς γνωρίζουν τὴν ὠφέλιμην καὶ εὐεργετικὴν γυναικεῖαν δραστηριότητα καὶ ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι.

Καὶ σὲ ἄλλες χώρες καὶ στὴν πατρίδα μας εἴχαμε, καὶ μπορεῖ πάλιν νὰ ἔχομε, καὶ γυναῖκες ὑπουργοὺς ἀλλὰ καὶ ἀνώτατους δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ ὑπαλλήλους σὲ ὅλους τοὺς κλάδους, ἀκόμα καὶ δικαστὲς, δικηγόρους, ἰατροὺς, καὶ μάλιστα, τελευταῖα καὶ ἱερεῖς καὶ ἀκόμη καὶ στρατιῶτες ὅπως συμβαίνει στὸ Ἰσραὴλ, π.χ. καὶ ἄλλου.

Κι' αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι ἴση με τὸν ἄνδρα ἀλλὰ διαφορετικὴ ἀπ' αὐτόν.

Ἐξηγεῖται ἀκόμη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γυναίκα δὲν εἶναι ἐξάρτημα τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε μέσο καὶ ὄργανον ἰκανοποιήσεως τῶν διαφορῶν ὀρέξεων τῶν ἀνδρῶν, οὔτε ὁμας καὶ καμμιὰ κούκλα γιὰ διασκέδαση, οὔτε ἐμπόρευμα γιὰ ἀγορὰ καὶ πώλησιν στὰ παζάρια.

Ὅπως εἶπαμε, ἡ γυναίκα εἶναι ἴση με τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ διαφορετικὴ ἀπ' αὐτόν. Αὐτὸ τὸ λέγει καὶ ἡ χριστιανικὴ ἁγία Γραφή, — «οὐκ ἐνὶ ἄρρεν καὶ θῆλυ...» δὲν κάνει, δηλαδή, καμμιὰ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο φύλων.

Ὁ σκοπὸς καὶ τῶν δύο εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ἐκλογὴ. (Ὁ γάμος, τὰ παιδιὰ, ἡ οἰκογένεια). Συνήθως οἱ ἀσχολίες τῶν γυναικῶν εἶναι διαφορᾶς ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἀνδρῶν.

Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι οἱ «γυναικεῖες» ἐργασίες, ὅπως λέγονται, εἶναι κατώτερες ἀξίας.

Ἡ γυναίκα εἶναι ἡ σύντροφος τοῦ ἀνδρὸς ὅπως καὶ ὁ ἄνδρας εἶναι ἐπίσης ὁ σύντροφος τῆς γυναίκας. Φθάνει ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ

τους να είναι ὁμορφη, να είναι γνήσια, να ἀλλοεσκεπτιμούνται καὶ νὰ σέβεται ὁ ἕνας τὴν προσωπικότητα τοῦ ἄλλου. Φθάνει καὶ οἱ δυὸ νὰ εἶναι ὡριμοί, ὄχι μονάχα σωματικά, μὰ καὶ ψυχικά, καὶ πνευματικά καὶ κοινωνικά καὶ ἐπαγγελματικά.

Τότε ὁ ἕνας βοηθεῖ τὸν ἄλλον, τότε ὁ ἕνας συμπληρώνει τὸν ἄλλον, τότε ὁ ἕνας πλουτίζει καὶ δυναμώνει τὸν ἄλλον, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι διαφορετικοί.

Γι' αὐτὸ ὄχι μονάχα στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ἐξω στὴν κοινωνία ἢ ἀπασχόληση τῆς γυναίκας καὶ μὲ ἐργασίες «ἀνδρικές» (ὅπως λέγονται — π.χ. δικηγόρος, πολιτικός, δικαστής — ἱατρός, γεωπόνος, μηχανικός, καθηγητὴς κλπ.) δὲν πρέπει οἱ ἄνδρες νὰ τὸ θεωροῦν σὰν μιὰ ἀνεπιθύμητὴ ἐπέμβαση. Τουναντίον πρέπει ἡ γυναίκα καὶ στὰ ἔργα αὐτὰ νὰ γίνεται δεκτὴ μὲ χαρὰ. Γιατί, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ νοοτροπία τῆς, ἢ ψυχροσύνησὶ των εἶναι διαφορετικὴ, διαφορετικὰ κάπως ἀπὸ τὸν ἄνδρα θ' ἀντιληφθῇ τὸ κάθε ζήτημα, κάτι νέο θὰ προσφέρῃ καὶ ἀπὸ κάποια νέα γωνία θὰ προσπαθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς. (Σὲ ὅλες τὶς ἐπιτροπὲς πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ γυναῖκες).

Ἔτσι ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ φρόνιμη αὐτὴ συνεργασία ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἢ κοινωνία, ὁ κάθε λαός, ἡ ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη πολλὰ ἔχει νὰ ὠφεληθῇ. (Μὴ ξεχνάτε ὅτι ὁ μισὸς πληθυσμὸς στὸν κόσμον εἶναι γυναῖκες).

Εἴπαμε παραπάνω ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι ἴση μὲ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ διαφορετικὴ.

Ποῦ ἔγκειται τώρα αὐτὴ ἡ ἰδιαίτερη ἀποστολὴ τῆς γυναίκας ποὺ τὴν κάνει νὰ εἶναι διαφορετικὴ; Τί περιμένομε μ' ἄλλα λόγια, ἀπὸ τὴ γυναίκα γιὰ ν' ἀνταποκριθῇ στὴν κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ τῆς ἀποστολὴ μὲ τὴν διαφορετικὴ τῆς δομῇ;

Πῶς πρέπει, ἂν θέλετε, νὰ μορφώνεται, νὰ προετοιμάζεται, ἡ γυναίκα γιὰ νὰ ἐκπληροῖ ἐκεῖνη τὴν πλευρὰ τῆς διαφορετικῆς τῆς ἀποστολῆς τῆς παράλληλα μὲ τὴν κατάρτισή της, τὴν προετοιμασίαν τῆς τὴν ἐπαγγελματική; (ποὺ μιλήσαμε).

Πρέπει, νομίζομε, πρῶτα - πρῶτα, νὰ εἶναι καλὴ νοικοκυρά. Δηλαδή πιὸ συγκεκριμένα:

α) Νὰ εἶναι καλὴ ὁργανώτρια τοῦ σπιτιοῦ τῆς — νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴν πρακτικὴ καὶ καλαιοθητικὴ διαρρύθμιση τοῦ σπιτιοῦ, ἐπίσης νὰ προσπαθῇ ἡ οἰκογένεια νὰ ζῇ μ' ἕνα τρόπο ὑγιεινὸ — π.χ. νὰ ὑπάρχῃ καθαριότητα, νὰ ξέρῃ ποιά διατροφή τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας εἶναι ἡ σωστὴ, θρεπτικὴ, ὀλιγοδάπανη, νόστιμη. Νὰ φροντίζῃ κατόπιν γιὰ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς οἰκογένειας: τὰ ρούχα ποὺ φοροῦν νὰ εἶναι καθαρὰ, καλοραμμένα, σιδερωμένα. Ἡ ἐπίπλωση καλόγουστη. Στους τοίχους λάγοι καλαιοθητοὶ πίνακες. Ἐπειτα, νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴν κανονικὴ ἀνάπαυση καὶ τὴν ὀρθὴ ψυχολογία στὸ σπίτι.

6) Νὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ σύντροφος τοῦ ἀνδρός τῆς: δηλαδή, νὰ εἶναι ὁ καλύτερος βοηθὸς του, σύμβουλος καὶ σύντροφος καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ τὸν ἐμπνέῃ πάντοτε σὲ ὅ,τι ἀνώτερο, λεπτό καὶ ὑπέροχο ὑπάρχει στὴ ζωὴ. (Εἶναι μεγάλη ἡ δύναμη τῆς γυναικας σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο).

γ) Νὰ εἶναι φωτισμένη καὶ ὑποδειγματικὴ μητέρα. Αὐτὸ θὰ πῇ νὰ γνωρίζῃ πῶς θὰ ἀναθρέψῃ τὰ παιδιὰ τῆς, πῶς νὰ τὰ περιποιηθῇ ἀπὸ ἀποψη ὑγείας, διατροφῆς, πῶς ν' ἀποκτήσουν καλὲς συνήθειες, εὐγενικοὺς τρόπους, πῶς νὰ παίξῃ μαζί μὲ τὰ παιδιὰ τῆς, πῶς νὰ τὰ μιλή, πῶς νὰ τὰ συμβουλευθῇ στὸ καλὸ, πῶς νὰ τὰ ψυχαγωγῇ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο κλπ.

Θὰ μοῦ πῆτε καὶ μὲ τὸ δίκιο σας: Μὰ πῶς θὰ μπορέσῃ ἡ γυναίκα καὶ τὸ ἐπάγγελμά της νὰ κυττάξῃ καὶ γιὰ τὸ σπίτι τῆς νὰ φροντίζῃ;

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο πράγμα, πρὸ πάντων ὅταν ἡ οἰκογένεια ἀποκτήσῃ παιδιὰ.

Ἀλλὰ πῶς θέλετε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς; Στὸ σπίτι ἡ γυναίκα εἶναι ἡ βασίλισσα. Ἡ κάθε γυναίκα χρειάζεται, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ ποὺ μὲ λίγα λόγια περιγ'άψαμε καὶ τὰ ὀνομάσαμε: «καλὴ νοικοκυρά».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἕνα ἐπάγγελμα, ἀνάλογο μὲ τὶς ικανότητές της, ἀνάλογα μὲ τὶς κλίσεις τῆς καὶ ἀνάλογο μὲ τὰ οικονομικὰ μέσα ποὺ διαθέτει. Γιατί τὸ ἐπάγγελμα εἶναι ἕνα ἐφόδιο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἄνδρα ἢ γυναίκα, ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ τὸ ἀφαιρέσῃ. Μπορεῖ γιὰ τὸν ἕνα λόγο ἢ τὸν ἄλλο νὰ μὴν τὸ ἐξασκήσῃ. Νὰ μὴ γνωρίζῃ ὅμως ἕνα ἐπάγγελμα εἶναι μεγάλο λάθος. Γιατί τὸ ἐπάγγελμα κάνει τὸν ἄνθρωπο ἐλεύθερο, ἀνεξάρτητο, τὸν ἱκανοποιεῖ ἐσωτερικά.

Ποτέ ἕνα ἐπάγγελμα δὲν μένει ἄχρηστο, ἀκόμα καὶ ἂν δὲν τὸ ἐξασκήσῃ κανεὶς. Π.χ. μιὰ γυναίκα σπουδάζει ἱατρὸς ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ τῆς θέση μετὰ τὸν γάμο τῆς εἶναι τέτοια, πρὸ πάντων ὅταν ἔλθουν τὰ παιδιὰ, ποὺ δὲν εἶναι ἀπόλυτὴ ἀνάγκη νὰ ἐργάζεται, καὶ ἔτσι ἀφιερώνεται στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τῆς. Λέτε χίλιες δυὸ εὐκαιρίες νὰ τὶς ἐφορμόσῃ στὴν οἰκογένειά της, εἴτε ὅταν τὰ παιδιὰ τῆς ἢ ὁ σύζυγός της ἀδιαθετηθῶν, εἴτε ὅταν πρόκειται νὰ ζήσουν μὲ τρόπο ὑγιεινὸ στὴ διατροφή τους, στὶς συνήθειές τους τὶς καθημερινές κλπ.

Ἡ ὑποθέστε ὅτι μιὰ κοπέλλα γνωρίζῃ ἀπὸ ραπτική. Ἐχει ἕνα μέσο γιὰ νὰ ζῇ. Παντρεύεται ὅμως, κάνει παιδιὰ. Μπορεῖ τόσο πολὺ νὰ βοηθήσῃ τὴν οἰκογένειά της, ποὺ οἱ γνώσεις τῆς στὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ δὲν θὰ πᾶνε χαμένες.

Καὶ ὅταν μιὰ τέτοια γυναίκα — ποὺ γνωρίζει ἕνα ἐπάγγελμα — βρεθῇ σὲ δύσκολη

θέσι, γιὰ τοῦτον ἢ γιὰ ἐκεῖνον τὸ λόγο, μπορεῖ μὲ περισσώτερη ἄνεση νὰ τὰ βγάλῃ πέρα, παρὰ ὅταν δὲν γνωρίζῃ τίποτε.

Ἐπειτα, γενικά, ἡ ἐργασία, ἡ τίμια ἐργασία εἶναι δόξα καὶ «τίμη γιὰ τὸν ἄνθρωπο». Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐξάγεται ὅτι ἡ γυναίκα πρέπει νὰ συνδυάζῃ τὴ νοικοκυρὰ μὲ τὸ ἐπάγγελμα.

Μιλήσαμε ὥς τώρα γιὰ τὴ γυναίκα ὥς ἴση μὲ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ ὅτι εἶναι διαφορετικὴ.

Ἐπίσης, μιλήσαμε γιὰ τὴν ἀξία ποὺ ἔχει ἡ γνώση ἐνὸς ἐπαγγέλματος, εἴτε μιὰ γυναίκα παντρευτὴ εἴτε ὄχι.

Τρίτο, μιλήσαμε γιὰ τὴ γυναίκα ὥς νοικοκυρά: ὥς καλὴ σύντροφο τοῦ ἀνδρός τῆς, καὶ ὥς στοργικὴ καὶ φωτισμένη μητέρα.

Μένει νὰ τονίσουμε ἀκόμα τὸ ἐξῆς σημεῖο: Ὅτι στὴ ζωὴ μας δὲν ἔχομε μονάχα δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις.

Εἶναι δικαίωμά μας ὥς παιδιὰ καὶ νέες ποὺ εἴμαστε νὰ ζοῦμε σ' ἕνα ὑγιεινὸ περιβάλλον, νὰ μᾶς φροντίζουν οἱ γονεῖς μας ἢ τὰ ἰδρύματα γιὰ νὰ μορφωθοῦμε, νὰ τελειώσουμε τὸ Δημοτικὸ, τὸ Γυμνάσιο, νὰ πᾶμε καὶ παραπάνω σὲ Ἀνώτερα Σχολεῖα, ἂν ἔχομε τὶς ικανότητες καὶ τὶς κλίσεις.

Ἐχομε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσουμε νὰ μάθουμε ἕνα ἐπάγγελμα, ποὺ θὰ μᾶς χρειασθῇ, ὅπως εἴπαμε, νὰ ζήσουμε οικονομικῶς ἀνεξάρτητοι κλπ.

Ἐχομε ὅμως, καὶ ἔχει ὁ κάθε ἄνθρωπος καὶ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις.

α) Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας.

6) Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στοὺς συνανθρώπους μας.

γ) Καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἀπέναντι στὴν κοινωνία, στὴν πατρίδα μας, στὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη, ἀπέναντι στὸ Θεό.

Νὰ μερικὲς ἀπὸ τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ ἔχομε, καὶ μ' αὐτὸ θὰ τελειώσω:

1) Ν' ἀγαποῦμε τὴν καθαριότητα.

2) Ν' ἀποκτήσουμε καλὲς, ὑγιεινὲς συνήθειες.

3) Νὰ προσπαθοῦμε πάντοτε νὰ μάθουμε κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ γιὰ τὸ περιβάλλον μας.

4) Ν' ἀποκτήσουμε λεπτοὺς καὶ εὐγενικοὺς τρόπους (τὰ ζῶα τρώγουν καὶ οἱ ἄνθρωποι τρώνε — ἀλλὰ πῶς τὰ μὲν, πῶς οἱ δέ;

5) Νὰ μάθουμε ἕνα ἐπάγγελμα.

6) Νὰ σεβώμαστε κάθε ἄνθρωπο καὶ ν' ἀγαποῦμε τὸν πλησίον μας.

7) Νὰ εἴμαστε τίμιοι καὶ εὐκρινεῖς.

8) Ν' ἀγαποῦμε τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ δικαιοσύνη εἴτε πρόκειται γιὰ μᾶς εἴτε γιὰ τοὺς ἄλλους.

9) Νὰ θεωροῦμε τὴν πατρίδα μας σὰν μιὰ μεγάλη οἰκογένεια, ποὺ τὸ καλὸ τοῦ ἐνὸς εἶναι καὶ τὸ καλὸ τοῦ ἄλλου.

10) Νὰ ἔχομε πίστιν στὸ Θεὸ καὶ νὰ τὸν θεωροῦμε τὸ μεγάλο πατέρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. «Μιὰ ποίμνη καὶ ἕνας ποιμένας ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιο.

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

«ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ»

ΤΟΜΟΙ 24-ΣΧΗΜΑ ΜΕΓΑ-ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

● Τὸ ἔργον ποὺ γεφυρώνει τὸν 20ο μὲ τὸν 21ο αἰῶνα.

● Ἀπὸ κανένα σχολεῖο, σπῆτι, γραφεῖο δὲν πρέπει νὰ λείψῃ.

● Κυκλοφορεῖ σὲ ἐβδομαδιαία τεύχη τῶν 6 δρχ. γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσουν ὅλες οἱ ἐλληνικὲς οἰκογένειες.

● Συμπληρώθηκαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν οἱ 3 πρῶτοι τόμοι τῆς Ν.Ε.Ε.

● Ἐπίσης ὁλοκληρώθηκε καὶ ὁ ἰδιαίτερος τόμος «ΛΟΗ-ΝΑΙ» γιὰ πρώτη φορὰ σὲ Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια.

ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ Ή ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Α' ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ, Δ)λου Καστοριάς

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΙΔΕ - ΟΠΤΙΚΗ Ή ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Α' αναγνώσεως και γραφής.
α) Ψυχολογική θεμελίωσις της μεθόδου.

Η ολική μέθοδος α' αναγνώσεως και γραφής είναι γνωστή εις την χώραν μας από 25 ετίας και πλέον, από της εποχής δηλ. των πρώτων αυτής εφαρμογών εις τα πειραματικά και πρότυπα των διδασκαλείων και Παιδαγωγικών ακαδημιών.

Εδημοσιεύθησαν, κατά καιρούς, αξιοπρόσεκτοι μελέται και εκθέσεις επιτυχών εφαρμογών της μεθόδου. Ήμερολόγια δέ, μετά κριτικών παρατηρήσεων, έφερον εις φώς μυστικά διδακτικών επιτεύξεων, διευκολύνοντα σήμερον εις μεγάλον βαθμόν την λύσιν του σοδαρού προβλήματος επί της α' αναγνώσεως και γραφής εις τα Σχολεία μας.

Οι νεώτεροι - δόκιμοι, Παιδαγωγικοί, εξαίροντες την ψυχολογικήν και βιολογικήν της μεθόδου θεμελίωσιν, μετά θαθείαν μελέτην και πειραματισμόν συνιστούν αυτήν, ως την μόνην, εκ των έν χρήσει, ένδειγμένην διά την τελειοτέραν και άσφαλεστέραν εκμάθησιν της γλώσσης μας.

Προσηρμοσμένη αυτή εις το πνεύμα του Ντεκρολίου συστήματος, διέπεται εκ των ίδιων, κατά συνέπειαν, βασικών αρχών της «ολότητος»: Της θαυμαστής δηλονότι ιδιότητος των παιδων, καθ' ην παρατηρούν και επισκοπούν τα περιβάλλοντα αυτούς αντίκειμενα το πρώτον ολικά - συγκεντρωτικά...

...Και της ανεγνωρισμένης έπιστημονικής αληθείας, καθ' ην ή παιδική ψυχή εισδέχεται και συγκρατεί άδιαμφισβητήτως κατάπροτίμωσιν το σύνθετον και συγκεκριμένο αντί του άπλου και του άνευ ιδέας και σημασίας συνδυασμού γραμμάτων και συναλλαγών, λόγω της ικανότητος, την όποιαν έχει ή συνείδησις να προβαίνει εις τον σχηματισμόν συμπλεγμάτων αισθημάτων εκ γειτνιαζόντων εις τον χώρον αισθημάτων.

Ενίαι λοιπόν αξίωμα της λειτουργικότητος του ψυχοφυσικού οργανισμού του παιδός, ή παράστασις του συνόλου, ή όποία υπόκειται εις την αντίληψιν, να κυριαρχή εν τη χώρα της ψυχής και να καταλείπη άνεξίτηλα τα ίχνη της. Κατά τας άπόψεις του «PIA-GET», αυτό το είναι προΐον καθολικής λειτουργίας, ή όποία άπαντάται εις όλας τας εκδηλώσεις της ψυχικής φυσιολογίας του νέου ανθρώπου.

Περαιτέρω, ή συγκεντρωτική αντίληψις,

είναι μία άνωτέρα λειτουργία του ψυχικού και πνευματικού βίου του παιδός και ως τοιαύτη δέον να θεωρηται, ως ή όρίζουσα την όλην λειτουργίαν της φυσικής μαθήσεως, και προσδίδουσα το θεμέλιον ψυχολογικόν στοιχείον εις την ολικήν μέθοδον α' αναγνώσεως και γραφής.

Υπό την άνωτέρω παιδαγωγικήν θεώρησιν, ή μέθοδος DECROLY διήλθεν ως είναι γνωστόν, βραδέως το στάδιον της ώριμάνσεως και αναγνωρίσεως εν τη χώρα μας. Το γεγονός αυτό δέον να ποθοθί εάς πολλούς λόγους, εξ ών ήμεις κρίνομεν ως σοδαρωτέρους τούς εξής δύο:

α) Εις την διακρίνουσαν τον Έλληνα διδάσκαλον συντηρητικότητα, εις ό,τι άφορά εις την καινοτομήσιν του έργου του και β) εις την οργανωτικήν ανεπάρκειαν και προχειρότητα, ή όποία διακρίνει την λειτουργίαν των προτύπων και πειραματικών Σχολείων μας, μη δυνάμενων άχρι τούδε να έρευνήσουν και άσκήσουν τον συστηματικόν έπιστημονικόν έλεγχο επί των νέων εφαρμογών, προς ευθυγράμμισιν της διδακτικής των Σχολείων μας με τας νέας αρχάς της παιδαγωγικής.

Η βραδεία αυτή διήγησις της έν λόγω μεθόδου εις τα Σχολεία μας, υπήρξεν από μιας άλλης πλευράς, εξόχως έποικοδομητική διά την παρατηρουμένην σήμερον επέκτασιν της. Η επικράτησις της δέν συνετελέσθη δογματικώς. Η άνήσυχος παιδευτική φύσις του διδασκάλου διεληθούσα τα στάδια των πρώτων άμφιβολιών, ήρύνησε τα έπιστημονικά έρείσματα της μεθόδου και ήδη μετ' άσφαλούς αυτοπεποιθήσεως ποιείται χρήσιν αυτής. Δημιουργεί και διαμορφώνει παραλλαγάς και διακηρύττει την έπιστημονικήν αυτής άρτιότητα και πρακτικήν άποτελεσματικότητα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ Ή ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

α) Κρίσεις και παρατηρήσεις άντιτιθεμένων άπόψεων.

Η άκρατος συντηρητικότης ένίων εκ των δυναμικών εκπαιδευτικών, άσκει εισέτι μίαν επίμονον, άν όχι ισχυράν άρνητικήν επίδρασιν επί του κύρους της Ο. μεθόδου. Έπιστούν τη προσοχήν των διδασκάλων, όπως προ της άναβαπτίσεώς της εις την κολυμβήθραν της νέας μεθόδου, διακρίνουν την πλοΐνην αυτής, ίνα άποφύγουν τα στάδια της άπογοητευτικής των προσπάθειας. Το δηλητήριο της φοβίας, το όποιον ένσταλάζουν εις την ψυ-

χήν των φιλοτίμων διδασκάλων, είναι άρκετόν να καταπνίξη πάσαν δημιουργικήν πνοήν και άνησυχίαν και να καταστρέψη την δύναμιν της πίστεως, ή όποία ώθει συνεχώς τον εκπαιδευτικόν προς άνωτέρας πτήσεις των παιδαγωγικών του άναζητήσεων.

Η μέθοδος DECROLY, διατείνονται, είναι σύστημα άριστοκρατικόν, προσηρμοσμένο εις το κλίμα των πολιτισμένων και παιδαγωγικώς προηγμένων χωρών. Είναι άπρόσιτον και άπρόσφορον εις την έλληνικήν πραγματικότητα. Άπαιτεί εύφυΐαν και έφευρετικότητα περί την διάρθρωσιν της εργασίας, άνεπτυγμένας τεχνικάς δεξιότητας και ικανότητας, ύπομονήν πέραν του νοητού όρίου και ένεργητικότητα διηνεκή από μέρους του διδασκάλου. Άπαιτεί και άλλα πολλά, λόγω της φύσεως και του τρόπου οργανώσεως της εργασίας, ήτις είναι όλος διάφορος της Άναλυτικού - Συνθετικής, της άλφαβητικής και των προτύπων λέξεων... Έτι δέ και άνθηρότητα οικονομικήν.

Άναφερόμενοι εις τη νύσιν της εργασίας, όμιλούν περί άμεθοδίας, ψυχολογικών καταναγκασμών των τροφίμων και υπερεντάσεως ψυχικών λειτουργιών.

Έγείρουν άμφιβολίας περί της γνησιότητος και επιτυχίας των άποτελεσμάτων, λόγω των υπό των γονέων άπροσφόρων κατ' οίκον έπεμβάσεων και της κατά το στάδιον της άναλύσεως συστηματικής άναλυτικό - συνθετικής εφαρμογής.

Και ένώ, όλος παραδόξως, προβαίνουν εις την διαπίστωσιν και άναγνώρισιν των ψυχολογικών θεμελίων της Ο. μεθόδου, εκθειάζουν την έλεγχομένην σήμερον άναλυτικό - συνθετικήν, ως άπλην, πλέον άποδοτικήν εις το έργον της διδακτικής και πλεονεκτικήν εις τα μέσα της εφαρμογής, «καίτοι αντιψυχολογικήν ως περί ταύτης εκφράζεται εις συνάδελφος εις έντυπόν του, όπερ έσχάτως είδε το φώς.

Έπί του προκειμένου, θεωρούμεν άναγκαίαν μικράν παρέκκλισιν εκ του θέματος, διά να εκφράσωμεν την άπορίαν και το έρώτημα: Πώς ό αξιότιμος συνάδελφος Δ. εκ μίας και μόνης εφαρμογής της Ο. μεθόδου έπειράθη να συναγάγη τα θετικά δι' αυτόν συμπεράσματα, με την ένδεικτικήν αξίωσιν να εκτιμηθούν και γίνουν σεβαστά από τούς άλλους;

Έπιστημονικώς είναι παραδεκτόν, εις βαθμόν μάλιστα αξίωματος, ότι οιαδήποτε εφαρμογή μεθόδου, άπαιτούσα διάρκειαν χρόνου, ως ή έν λόγω, είναι άδύνατον να μάς άγάγη εις άσφαλή και άπικριβωμένα έπιστημονικά συμπεράσματα, εάν δέν γίνη αντικείμενον ένδελεχούς πειραματισμού. Άπαιτούνται δέ ουχι μία, αλλά πλέον των δύο και τριών εφαρμογών — στάδιον δοκιμών — και μάλιστα μετ' ένδειγμένης άφοσιώσεως κατά την διεξαγωγήν και πίσεως επί των άγαθών άποτελεσμάτων.

Έκ της διαφανομένης άγνοίας ή παρανογίας, ως έπιστήμης, προς τας άλλας, κυρίως ήσεως της έννοίας και σχέσεως της ψυχολογίας προς την Παιδαγωγικήν, συνάγεται, ότι δέν έχει εισέτι δόντως έκτιμηθί το ύψος της αξίας και της σημασίας του ψυχολογικού παράγοντος εις το έργον της διδακτικής έν τώ Σχολείω. Ένώ παγκοίνως είναι γνωστή ή θαθεία σχέσις των δύο έπιστημών, ότι δηλαδή το κύρος της Παιδαγωγολογίας ή διδασκαλίας ή ρητάι εκ των διδαγμάτων της συγχρόνου ψυχολογίας.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Η περίπτωσις αυτή του ψυχολογικού όλισθήματος, ή όποία ήδη αυτοηλέγχθη και αυτονηρέθη, δίδει την άφορμήν να ύπογραμμισθί ή άνάγκη άναπτύξεως Παιδαγωγικής διαφωτίσεως προς την κατεύθυνσιν του όρθου αυτοκαθορισμού του διδασκάλου.

Όλοι έχομεν ίδίαν αντίληψιν του βαθμού της συγχύσεως, λόγω της όποίας εκφυλίζεται ή παιδαγωγική μας γνώσις, εκ της άδικαικτου άναγνώσεως παρεφθαρμένων παιδαγωγικών έντύπων. Μία άπλή άναψηλάφησις των διδακτικών μας ένεργειών και γνώσεων θα μάς πείση περί του θλιβερού καταντήματός μας.

Πολλοί, πάρα πολλοί άγνοούμεν, όχι τον μόνον σκοπόν ή την δύναμιν της άγωγής ή το πνεύμα του νέου Σχολείου προς το όποιον προσανατολίζεται και προσαρμόζεται ή εκπαίδευσις και αυτών των άνελευθέρων λαών, άλλα άγνοούμεν, δυστυχώς, και την σημασίαν των βασικωτέρων κεφαλαίων της Διδακτικής. Τοιαύτη μάλιστα κρατεί σύγχυσις, ώστε συχνά άπαντώνται περιστατικά, τ. έ. συζητητά καλής πίστεως, ούτινες ταυτίζουν την ενιαίαν συγκεντρωτικήν διδασκαλίαν με το Σχολείον εργασίας. Το σύστημα DECROLY με το Σχολείον ένεργείας (=εργασίας, νέον σχολείον, αύτενεργείας...) Τας δέ αρχάς: της αύτενεργείας, της εργασίας, της έποπτείας και της παιδοκεντρικής, αΐτινες εισαγόμεναι εις την Διδακτικήν κλονίζουν τις παλαιάς βάσεις και παρέχουν τα έχέγγυα της ένεργητικής λειτουργείας του συγχρόνου σχολείου, θεωρούσι κοινούς μοντερνισμούς των συγχρόνων παιδαγωγών.

Εις τας περιπτώσεις αυτές ό αυτοέλεγχος της άγωγής και των γνώσεων μας κρίνεται επιβεβλημένος διά την ανανέωσιν των παιδευτικών μας δυνάμεων. Άποκαλύπτοντες τα άσθενή σημεία των πλευρών της προσωπικής μας, έπιλαμβάνομεθα της θεραπείας αυτών, καθιστώντες έαυτούς ικανούς να διαπρέψωμεν και να προάγωμεν το έργον, όπερ άνελάβαμεν να επιτελέσωμεν. Ένώ, άποκρύπτοντες την ανεπάρκειάν μας, ζημιούμεν έαυ-

τούς και έπαυξάνομεν τὰς δυσχερείας μας εἰς τὸ ἔργον, περαιτέρω δὲ διακυνδυνεύομεν τὴν θέσιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν ἐν τῇ κοινῳνίᾳ.

ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΒΑΛΛΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΝ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΝ

Ἡ στενότης τοῦ χώρου δὲν μᾶς ἐπιτρέπει, ἀτυχῶς, λεπτομερεστέραν καὶ ἐμπεριστατωμένην ἀνάπτυξιν τῶν ἀπόψεών μας. Ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου μὲ τὴν ὥριμον αὐτοῦ σκέψιν καὶ κρίσιν δύναται νὰ προστατεύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν δογματικὴν καὶ δουλικὴν προσήλωσιν εἰς τὰς μεθόδους καὶ τὰ διαιγρήματα τῶν ψυχολογικῶν ἐμπνεύσεων τοῦ παρελθόντος. Ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ παρέχει ἄλλωστε τὴν λελογισμένην ἐλευθερίαν ἀναπτύξεως διδακτικῆς πρωτοβουλίας, μακρὰν τῶν τύπων καὶ τῶν διαγραμμάτων τῆς μηχανικῆς μαθήσεως, τὰ ὁποῖα ἀποδειγμένως σαρκῶνουν τὰς ημιουργικὰς δυνάμεις καὶ ὁδηγοῦν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀκαμψίαν καὶ στειρότητα τοῦ παιδός. Ἡ ἀλλαγὴ κρίνεται ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀγωγὴν εἰδικώτερον δὲ τὴν διδακτικὴν, ἥτις δέον νὰ παρακολουθῇ τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν μορφήν τῶν προόδων εἰς τὴν κοινῳνίαν ἐκ τῶν ἐπιτευγμάτων τῶν ἐπιστημῶν. Ὅπου δὲ αὕτη δὲν συνετελέσθη κατεδίκασθησαν τὰ πάντα εἰς τὴν στασιμότητα καὶ τὸν ἀφανισμόν. Εἰς τὴν ἀχανὲς χώραν τῶν Κινέζων καὶ τῶν γειτονικῶν λαῶν, ἡ παιδεία μὲ ἱερότητα προσηλωμένη εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ κλασσικοῦ τῆς πολιτισμοῦ ἀρνούμενη τὰς ἐπιδράσεις τῶν συγχρόνων πραγματοποιήσεων τῶν ξένων λαῶν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καταδικασθῇ ὁλοσχερῶς εἰς μαρασμόν αἱ δημιουργικὰ δυνάμεις τῆς χώρας καὶ ὁ λαὸς ἐν μέσῳ εἰκοστῷ αἰῶνι νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν διαγωγὴν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων του.

Δέον, λοιπόν, ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς προσαρμογῆς εἰς τὸ σύγχρονον πνεῦμα τῆς παιδαγωγικῆς κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῶν ἐπιστημονικῶν ἔρευνημάτων.

Ἡ Μέθοδος «DECROLY» (ἡ ὑποδεικνυμένη καὶ εἰσαγομένη διὰ τῶν κέντρων διαφέροντος: καὶ τῆς Α' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς) εἶναι τὸ δημιούργημα εὐρείας μεταρρυθμιστικῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τῆς ἐποχῆς μας. Πρὸς αὐτὴν εἶναι ἐστραμμένον τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἐνδιαφέρον τῶν χωρῶν τῆς δύσεως. Καὶ αὐτὴν ἐκθειάζουν οἱ διαπρεπεῖς καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης DOTRENS PIAGET καὶ ἄλλοι.

Σήμερον, δέον νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, ὅτι τελοῦμεν ὑπὸ τὴν συνεχὴ ἐπίδρασιν τοῦ DECROLY συστήματος. Εἶναι τὸ ἀρτιώτερον καὶ τὸ ρεῦμα αὐτὸ θὰ ἐνισχύσωμεν.

Ἐνεκα τῶν συνεχιζομένων διδακτικῶν πειραματισμῶν, ἐπὶ τῶν νεωτέρων προσανατολισμῶν τῆς ψυχολογικῆς ἐπιστήμης, εἶναι πολὺ ἐνδεχόμενον ν' ἀντιμετωπίσωμεν, εἰς τὸ

προσεχέστατον μέλλον, τὴν ἀνάγκην νέας ἀναπροσαρμογῆς. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅμως, οὐδεμία ἐκ τῶν ἐν χρήσει δύναται νὰ διασείσῃ τὴν ἡσυχύουσαν ἀρχὴν τῆς συνολικῆς ἀντιλήψεως τῶν παιδῶν. Δυνάμεθα μετ' ἐμπιστοσύνης νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν μέθοδον ταύτην καὶ νὰ ἐνορώμεν τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐπιδόσεων τῶν παιδῶν καὶ ὑπὸ τὰς πλέον συνήθεις τῶν συνθηκῶν τῆς Σχολικῆς καταστάσεώς μας.

ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΑΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Ο.Μ. — ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

1) Ὅτι, τὰ ἀποτελέσματα τῆς Ο.Μ. θὰ εἶναι θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ - ἀπογοητευτικὰ, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ πολέμιοι τῆς μεθόδου. Ἀπαντῶμεν, ὅτι: Ἰσχύει τοῦτο διὰ πᾶσαν ὑπεύθυνον ἐργασίαν. Τὰ ἀποτελέσματα κρίνονται βασικῶς ἐκ τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τῶν προσπαθειῶν μετ' συμμετέχοντες κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου. Τὸ ν' ἀποδίδεται, ὅμως, δυσχερεῖα τῆς μεθόδου εἰς τὰς ἰδιαιτέρας οἰκονομικὰς ἀπαιτήσεις καὶ πνευματικὰς ἀρετὰς τοῦ διδασκάλου κρίνομεν τοῦτο ὡς καθαρὰν παρανόησιν καὶ πλάνην οἰκτράν.

Τὴν Ο. Μ. μέθοδον ἐφαρμόσαντες ἐπιμελῶς ἐν τῷ προτύπῳ μονοταξίῳ τῆς πόλεώς μας (Καστοριάς) οὐδέποτε διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους περιήλθομεν εἰς ἀδιέξοδον διδακτικόν.

Ἀσήμενοι μόνον δαπάναι ἐγένοντο καὶ αὐταὶ ἠθελήμενως πρὸς ὥραισποίησιν τῆς ἐργασίας ἀφ' ἐνός καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐνίσχυσιν τῆς προσπαθείας διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι ὑποδειγματικὴν λειτουργίαν τοῦ προτύπου.

Ἐκθιόντες κατωτέρω σύντομον διάγραμμα τῆς μεθόδου, ὑπογραμμίζομεν, ὅτι, ἡ συνολικὴ δαπάνη διὰ τὴν προμήθειαν τῶν χρησιμοποιηθέντων ἐφοδίων, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 200 δραχμῶν. Σημειωτέον, ὅτι ἐξεμεταλλεύθημεν καὶ τὴν καλαισθητικὴν πλευρὰν τῆς μεθόδου, μὴ οὖσαν πάντοτε ἀναγκαίαν. Τὸ ποσὸν τοῦτο, θὰ ἦδύνατο νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἂνευ αἰσθητῆς ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπιδράσεως. Μὲ τὰ προσιτὰ μέσα δηλόν, ὅτι τῆς χρησιμοποιήσεως καὶ τῆς πλέον ἀπομεμακρυσμένης σχολικῆς γωνίας, ἡ μέθοδος ἀπεδείχθη, ὅτι εἶναι ἐφαρμοστέα καὶ ἐξόχως ἀποδοτικὴ.

Οἱ προβαλλόμενοι ἐν συνεχείᾳ λόγοι περὶ τῶν πνευματικῶν ἱκανοτήτων καὶ ἀρετῶν, ἃς πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος, φρονούμεν, ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν αἴρονται. Οἰαδήποτε καὶ ὂν εἶναι ἡ ἐφαρμοζομένη μέθοδος διδακτικῆς, δέον καλῶς νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι διὰ τὴν τελεσφόρησιν τῆς διδασκαλίας ἀπαιτῶνται ἐκτὸς τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀρτιότητος τοῦ διδασκάλου καὶ καταβολὴ συνειδητῶν καὶ σκοπῶν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς διδακτικῆς προσπαθείας. Ἐπιδείξεις ψυχικῶν ἀρετῶν καὶ ἠθικῶν προσόντων, ὡς λ.χ. ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς, πίστεως, ἀγάπης καὶ συμπαθείας. Ὁμοίως, ἐν συνεχείᾳ ἀνάθεσις εὐφυΐας καὶ

πάσης δυνατῆς ἐφευρετικότητος, ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στήγμης ἐπιτηδεύσεως διδακτικῆς προσαρμογῆς καὶ τὴν ἐκπόνησιν τῶν διδακτικῶν διαγραμμάτων, ἐξ ὧν ἥρτηται κατὰ μέγα μέρος ὁ βαθμὸς ἐπιτυχίας τῆς ἐκάστοτε διδασκαλίας.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, ἀπαιτεῖ σχετικὴν συγκέντρωσιν καὶ διάθεσιν χρόνου. Τὸ μέγιστον ὅμως τῶν προσπαθειῶν τοῦ διδασκάλου μετατίθεται ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἔνθα συνυφασμένη ἡ μέθοδος εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας, ὁργανοῦται κατὰ τὴν φοράν τῶν στιγμιαίων διαφέροντων τοῦ μαθητοῦ.

ΤΑ ΔΙΑΠΡΑΤΤΟΜΕΝΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ Ο.Μ. — ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

Αὐτοὶ λοιπόν εἶναι οἱ λόγοι καὶ τὰ βασικὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται κυρίως αἱ ἀητιθέμεναι ἀπόψεις τῶν πολεμίων τῆς Ο. Μ. μεθόδου. Τὰ σημεῖα αὐτὰ παρανοοῦντες ὁμιλοῦν περὶ τρωτῶν καὶ διακηρύττουν, κατὰ τὸ πρῶτον τῆς στενῆς ὑποκειμενικῆς τὴν ἀντιλήψεως τὴν δὴθεν πλάνην τῆς μεθόδου.

Κατὰ τὰς ἡμετέρας ἀπόψεις οἱ λόγοι οὐθόδου.

τοὶ καὶ τινες ἄλλοι παιδαγωγικῶς ἀσύστατοι καὶ ἀνάξιοι νὰ υἱοθετηθῶν πρὸ τῶν ἐν τῇ πράξει λαμπρῶν διδακτικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεθόδου.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς κρίσεως ἐπιβάλλει, ὅπως ἐπικρίνωμεν καὶ τὴν παρέκκλινσιν ἐκ τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς Ο.Μ. πλείστων ἐκ τῶν διαισθητικῶν παραλλαγῶν αὐτῆς. Ἡ σοβαρότης τῶν διαπραττομένων σφαλμάτων, ὠδήγησε πολλὰς εἰς ἀντίθετα τῶν προσδοκωμένων ἀποτελέσματα. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν περὶ τῶν ἀποτυχιῶν, καὶ ἡ ἐκτασις τῆς ἀποτυχίας ὑπῆρξεν τοιαύτη, ὥστε οἱ πλημμελῶς ἐφαρμόσαντες αὐτὴν ἐγκατέλειψαν ταύτην ἐγκαίρως καὶ ἐζήτησαν «σανίδα σωτηρίας» εἰς μίαν τῶν συνήθων.

Ἐκ τῶν σφαλμάτων μερικὸ ἀναφερόμενα εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς μεθόδου καταστρέφουν τὴν μορφήν τῆς μεθόδου καὶ δυσχεραίνουν τὸ ἔργον τῆς ἀναλύσεως κατὰ τὸ στάδιον αὐτῆς. Συγκεκριμένως παρατηροῦμεν τὴν συστηματικὴν κατάργησιν τῶν καρτελλῶν μετὰ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν ἐντοιχιζομένων ταινιῶν, τοῦθ' ὅπερ ἂν μὴ τι ἄλλο, δηλοῖ ἀγνοίαν τῆς σημασίας τῶν καρτελλῶν διὰ τὴν ἐπικειμένην ἀνάλυσιν καὶ σύνθεσιν.

Ἀλλὰ πάλιν τῶν σφαλμάτων παρατηροῦνται κατὰ τὸ στάδιον τῆς μηχανικῆς καὶ ἀσυνειδήτου ἀναγνώσεως. Ὑπὸ τινῶν, δὲν δύναται κατὰ τὰς πρώτας ἐφαρμογὰς τῆς μεθόδου νὰ καθορισθῇ ἡ συχνότης τῶν ἀπαιτουμένων

ἐπαναλήψεων κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀσυνειδήτου καὶ μηχανικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀναγνώσεως τῶν φράσεων. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐὰν μὲν ἡ γενομένη ἀσκήσις εἶναι ἀνεπαρκής, προδιαγράφει τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεθόδου. Ἐὰν δὲ εἶναι ὑπερβολικὴ, καταντὰ καταθλιπτικὴ, χάνει τὸν παιδαγωγικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, καθιστάμενη ἄκρως ἀντιψυχολογικὴ.

Ὁ διδάσκαλος, κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο, ὅπερ διαρκεῖ πλέον τῶν τριῶν μηνῶν, κρίνεται ἀναλόγως τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ εὐχεκαὶ ἀναγνώριζον τὰς λέξεις ἐν τῷ συνόλω φράσεως, μετ' ἧς οἱ μαθηταὶ ἀντιλαμβάνονται αὐτῶν.

Ἐν τῇ προσπαθείᾳ του, λοιπόν, ὅπως ἐπιτύχῃ ἱκανότητα μηχανικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀναγνώσεως ἀνωτέρας τοῦ φυσικοῦ, ὑποβάλλει εἰς ἀτελετέτους καὶ ἐπιπόνους ἀσκήσεις τοὺς μαθητὰς, ἀνωτέρας τῆς θελήσεως καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν.

Οὕτω, ὅμως παρορᾶται ὁ σεβασμὸς τῆς ἀτομικῆς ιδιορρυθμίας τῶν τροφίμων, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέει ἡ ψυχολογικὴ ἐκτίμησις τῆς χορηγούμενης ὁργανισμοῦ τοῦ τροφίμου εἰς τὴν διδακτικὴν ἐνεργείαν. Ἀγνοεῖται, ὅτι ὁ ψυχοπαθὴς ἡλικίας του, ἔχει ἀνάγκην ἀδιδασκαλίας παρακολουθήσεως, προσοχῆς καὶ προστασίας, καὶ ὅτι δὲν ἔχει ἀντοχὴν διὰ δοκιμασίας. Ἡ ἐπίμονος καὶ ὑπερβολικὴ ἀσκήσις πρὸς τελείαν καὶ μηχανικὴν αὐτόματον ἀνάγνωσιν 500 καὶ 600 νεκρῶν σχημάτων εἰς τὰ πλαίσια 200 καὶ 300 χαρτίνων ταινιῶν — ἀποτελεῖ κατὰ τὰς ἡμετέρας ἀπόψεις — ἐνέργειαν ὑπερπαιδίκην καὶ ἄκρως καταναγκαστικὴν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀντιψυχολογικῶν τούτων ἐνεργειῶν, ἀλλοιοῦται ἄρδην ἡ ψυχολογικὴ συγκρότησις τοῦ τροφίμου. Καταστρέφεται ἡ ἁρμονία τῶν ψυχοπνευματικῶν λειτουργιῶν, δημιουργοῦνται συγκρούσεις ψυχολογικὰς καὶ ἀδυναμίας τῶν φυσικῶν δυνάμεων νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τῆς τελείας ἀναγνώσεως. Ἀναταράσσεται ἡ περιοχὴ τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ βαθμιαίως ἐπέρχεται ἡ ὑπερκόπσις τοῦ ὁργανισμοῦ.

Πρὸ τῆς θλιβερᾶς αὐτῆς καταστάσεώς του, ὁ μικρὸς τροφίμος διατρέχει ἀναποδράστως τὸν κίνδυνον τῆς πνευματικῆς ἀναπηρίας καὶ μειονεκτικῆς ἐξελίξεως τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν.

Πρὸς ἀποφυγὴν, ὅθεν τῶν ὁδυνῶν τούτων ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ μαθητοῦ συνειποῦν, καὶ τῶν ἐναντι τῆς κοινῳνίας καὶ τῆς οἰκογενείας μεγίστων εὐθυνῶν, φρονούμεν, ὅτι δέον πρὸ πάσης σκοπίμου διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐνεργείας, νὰ ἐξαρτῶνται καὶ βασικῶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ διδακτικαὶ ἀρχαὶ ὑπὸ τὴν θεμελίωσιν τῆς συγχρόνου ψυχολογίας τοῦ παιδὸς καὶ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται μόνιμως τὸ σύστημα DECROLY.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ C. FREINET (15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1896 - 8 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1966)

Υπάρχουν πηγές που δεν είναι άλλο από νερό φρέσκο και καθαρό, αλλά το πλησίασμά τους, μάς μένει σαν μια εύλογια.

Στις πιο τρομερές στιγμές της ζωής μου — και η γενιά μας φαίνεται ότι γεννήθηκε μέσα σε εποχές των μεγάλων ατομικών και κοινωνικών αναστατώσεων — όταν ο όριζων τριγυρίζεται από αλλεπάλληλες καταστροφές, ασφαλώς δεν πρόκειται να ζητήσω ανακούφιση και ελπίδα στη διδασκαλία των φιλοσόφων που άλλοτε μου επέβαλλαν το διάβασμά τους.

Βλέπω τις πηγές μου: Η καθαρή και φρέσκη πηγή που κυλάει με αβρότητα στην είσοδο του χωριού, που μπαίνει σε ένα ύδραγωγείο για να διοχετευθεί στον τροχό του παλιού μύλου. Στις μεγάλες βροχές έτρεχε με όρμη και φαινόταν σαν να έξαπμιζέται σχηματίζοντας πυκνή όμιχλη, που σιγά-σιγά γινόταν λεπτή γύρω από το μεγάλο πλυντήριο.

Φέρνω στη σκέψη μου το αδύνατο ρυάκι του νερού κάτω από τη ρίζα των θάμνων, όπου μόνον ο βοσκός και ο σκύλος του ήξεραν το μυστικό δρόμο. Είμαστε καθισμένοι εκεί, το πρωινό εκείνο του Μαΐου και τρώγαμε, ενώ το νερό φωτιζόταν μέσα στο λάκκο που είχε σκάψει στην άμμο.

Και τις άλλες αυτές καθαρές πηγές που υπήρξαν ή μένουν, τις φρόνιμες που ήξεραν στο χωριό να διευθύνουν τη ζωή και να δείχνουν τους μόνους δρόμους που πιθανώς θα μάς επιτρέψουν να ξαναβρούμε και να επανακτήσουμε τις εξασθενημένες δυνάμεις μας και την απλή λογική για να ζήσουμε και να ελπίζουμε.

Τη μητέρα μου, που είχε στον καιρό της μια τέλεια πνευματική καλλιέργεια που σήμερα είναι ξεπερασμένη και της βρίσκουν τὰ λάθη και τις ανεπάρκειες, χωρίς να βλέπουν ότι έφερε την ήρεμη έμπιστοσύνη και την άμεση διαφώτιση.

Το Ματθαίο του οποίου το πνεύμα διηγήρησε μυστηριωδώς, σαν κάτι το κληρονομικό, το δικαίωμα να μην πιστεύει χωρίς να συζητήσει, να υποβάλλει όλα στην κριτική του ρεαλισμού, χωρίς να έπηρεάζεται από τὰ φαινόμενα.

Με τη φιλοσοφική του διάθεση, από όπου αντίλεϊ σήμερα ήρεμία και δύναμη προχωρεί πίσω από τὰ ζώα του με τον αργό ρυθμό του δωρικού, αποκαλύπτοντας το λάθος, την ανωμαλία, ανακαλύπτοντας τους άπλους δρόμους

και κατέχει, δεν ξέρω από ποιά θαυμασία ευχέρεια, να κάνει το ιδανικό να προσγειώνεται στο επίπεδο της ζωής, να ανυψώνει την καθημερινή δράση στο ιδανικό επίπεδο, για να έχει στη διάθεσή του τις αλήθειες που απομένουν δια μέσου των κατακλυσμών, που διακόπτονται από τις εκρήξεις και έχουν προορισμό να δείξουν το δρόμο. Έγώ είμαι περισσότερο από αυτόν, μπλεγμένος στους δαιδάλους της πνευματικής καλλιέργειας. Χρειάστηκε να υποστώ τις εφόδους μιάς εξουσίας που συχνά με έκαναν να υπερηφανεύομαι. Έκανα προόδους, αλλά πάντοτε νοσταλγούσα την απλότητα που είχα εγκαταλείψει, την καλή διάθεση που είχε γίνει άχρηστη, την διαύγεια των πηγών. Είχα συγχρόνως βολιδοσκοπήσει τη ματαιότητα μιάς πνευματικής καλλιέργειας που είχαν εφαρμόσει το σχολείο και η πρόοδος στην πετρωμένη μου φύση της καλής χωριάτικης γής.

Εμέτρησα τη φανερή αδυναμία των γνώσεων που αντικατέστησαν την πολύπλοκη και δυναμική ζωή με μια ψεύτικη φιλοσοφία, με λέξεις και συστήματα, σαν τους αστούς που δειλιασμένοι από το ρεύμα του ποταμού που είναι ωστόσο έντελώς ακίνδυνο — φυσικά με τὰ χαλίκια του, τὰ υδρόβια φυτά, τὰ ψάρια και τὰ φίδια του — ανεβαίνουν με κόπο την όχθη ψάχνοντας για μια γέφυρα, ενώ ο μικρός χωρικός, βγάζει τα παπούτσια του, σηκώνει το λασπωμένο παντελόνι του και με γέλια και χαρούμενες φωνές φθάνει θριαμβευτικά στην απέναντι όχθη. Τότε είχα την πρόθεση και το θράσος να ξαναμπώ στο σχολείο των φρονίμων του χωριού μου, να τους άκούω να μιλούν, να απολαμβάνω το ρυθμό τους, την έννοια που είχαν για τη ζωή, τη διδασκαλία τους, για να προσπαθήσω να ανακαλύψω, ή να προσδιρίσω, ή να παρατείνω πέρα από το αδιέξοδο όπου μάς έχει εγκαταλείψει η πνευματική καλλιέργεια, τις βάσεις μιάς καλύτερης φιλοσοφικής και παιδαγωγικής αντίληψης. Και θέλησα να προσπαθήσω να πάρω τις επιστήμες αυτές από τη βάση τους για να δώ μήπως κατά τύχη, με προκαταρκτικές γνώσεις πιο μεθοδικές θα μάς ήταν δυνατό να άνεβούμε ψηλότερα και με περισσότερο ασφάλεια στη γνωριμία του ανθρώπου και του παιδιού, στην εξερεύνηση για έκτακτους σκοπούς των περιπλοκών τους και των τάσεων τους. Αν θα είναι δυνατό επίσης να φανερώσουμε — στο περίπλοκο των ευσυνείδητων προβλημάτων — τους δρόμους της απλότητας και της διαύγειας, που θα μπορέσουν να

αναλάβουν με την ίδια ήρεμη βεβαιότητα όλοι αυτοί που αγωνίζονται ταπεινά για μια καλύτερη ανθρωπότητα.

Θέλησα να βαδίσω στα βήματα του χωριού στους άγρους να ξανάβρω τὰ μονοπάτια του βοσκού στο βουνό. Θέλησα να καθίσω μαζί τους στη σκιά των δένδρων με το μικρό μου «ταγάρι» του φαγητού ανάμεσα στα γόνατά μας. Ξανμάθα να εξερευνώ τη φύση που έχει τόσες εναλλαγές και ήπια σίς καθαρές πηγές που ξαναβρήκα με τόση εύχαιρίστηση.

Από το έργο του C. FREINET
«Η άγωγή της Έργασίας».

ΚΤΥΠΗΜΕΝΟΣ

Η ημέρα έπλησίαζε. Είχαμε αρκετά καλά συμπατοπλέγματα για να κοιμηθούμε. Κάθε μέρα έκαναν την «αναγνώριση» της ημέρας που προηγείται από την επίθεση. Παντού συγκέντρωση... Όβιδες που γλυστρούσαν στη στέγη των άμπρι. Πάνω από το σημείο όπου είχαμε στρατοπεδεύσει απλωνόταν ένα όμορφο δάσος, κατάλληλο για να βρεθεί κανείς εκεί με την αγαπημένη του... Παίζουν... Όταν μπαίνουμε στη γραμμή ο θόρυβος των μυδαρικών μας ξεκουφάει.

Δεξιά οκτώ Βόσγιοι παραδόθηκαν σηκώνοντας τὰ χέρια. Ο ένας κρατούσε τὰ νεφρά του και περπατούσε τσακισμένος στα δύο. Ένας άλλος προχωρούσε με κόπο σέρνοντας το πόδι του. Ένα 155 κτυπούσε συνέχεια και έκανε όλα να τρέμουν.

Καθισμένοι στα σκαλοπάτια κοιμώμενοι. Ήταν άργα. Είχαμε φάει. Μαύ φέροναν μια φωτογραφία αεροπλάνου και την ώρα υπηρεσίας. Λίγο αργότερα, ο διοικητής της ομάδας μου δίνει την ώρα. Η. 5 και 15. Ήταν η ώρα τέσσερες.

Έκανε κρύο. Η όμιχλη ήταν πυκνή. Μπρός από το κατάλυμα του στρατηγού συζητούσαν οι σκαπανείς. Οι πεζοί σιωπούσαν.

Τέλος έφθασε το κλασικό κύλισμα, ή κόλαση που δεν είναι δυνατό να την περιγράψει κανείς. Η στιγμή αυτή που φοβόμαστε τόσο, που την περιμέναμε έφθασε επί τέλους. Λυπούμαστε μόνον που δεν ήταν να αναβληθεί για την επομένη.

Ο στρατιωτικός ιερέας του τμήματος... Σε κάθε λάμψη διακρίνει κανείς την ψηλή κορμωσασιά του, τη μεγάλη του γενειάδα, τις χαρακτηριστικές του χειρονομίες.

— Παιδιά μου, θα ξεκινήσετε για την επίθεση. Για μερικούς αυτή θα είναι μοιραία. Συγκεντρωθήτε όλοι. Θ' απαγγείλουμε το «Πάτερ ημών». Θα σάς δώσω την αποκλειστικότητα.

Όπως τόσοι άλλοι ένοιωσα τον εαυτό μου στο κατώφλι του υπερπέρας. Στην αυτοσυγκέντρωσή μου δεν μπόρεσα να αντικρύσω το Θεό μου. Η μονία των ανθρώπων ήταν πολύ δυνατή. Ακόμη ένα λεπτό... Προσέχ! Χόπ!... Η όμιχλη εξακολουθούσε να είναι το ίδιο πυκνή και ύγρη. Η πυξίδα έλαμπε στο χέρι μου.

Υπήρχαν άνδρες και άνδρες όλοι χαμένοι στην αυτή τη θορυβώδη έρημο. Έφθασα στον αντικειμενικό σκοπό... Οι φυλακισμένοι άνεβαίνουν πάλι την πλαγιά που είχαν κατεβεί με τὰ χέρια σηκωμένα ψηλά σαν φασουλήδες.

Αδελφοί Άλσατο!... Αδελφοί... μη μάς σκοτώνετε!...

Μεγάλα κοκκινόμαλλα αγόρια άμούστακα... Ήταν η Πρωσσική φρουρά.

Πίσω μας ένας σηματοδότης θέλησε να γελάσει. Σταμάτησε στο πέραςμα έναν από αυτούς τους δυστυχισμένους και του στήριξε κάτω από το σαγόνι του την κάννη του όπλου του. Και το θύμα σήκωσε ακόμη πιο ψηλά τὰ χέρια του σαν να ήθελε να επικαλεσθεί τον Θεό να τον βοηθήσει. Κάτι μουρμούρισε. Τὰ μάτια του έδειχναν τρόμο. Ο Γάλλος δεν έπυροβόλησε.

Ένας στρατιώτης στήριξε το μέτωπό του στο χέλος του χροακάματος που είχε σκάψει σαν να ήθελε να κοιμηθεί. Οι γείτονές του δεν είδαν τίποτα, δεν άκουσαν τίποτα. Ούτε ίχνος από αίμα. Ήταν πεθαμένος.

Το ώραίο μου ραβδί που είχα κόψει στο Βρινό το έχασα. Ψάχνω να το βρω, απελπισμένα γιατί προαισθανόμουν μεγάλη δυστυχία... Ό! είμαι βέβαιος ότι αν το ξανάβρισκα θα ήμουν ακόμη σαν και σάς, και θα τραγουδούσα και θα γελοούσα. Δεν θα ήμουν ένας φτωχός ανάπηρος. Έβράδιζα δεξιά μπροστά από τη γραμμή των άκροβολιστών μου παρατηρώντας στην απέναντι πλευρά το 2ο τάγμα που ανέβαινε.

Ένα κτύπημα σαν καμουτσικά ένοιωσα στα νεφρά μου. Καύμενο μου... Είναι δικό σου λάθος... Δεν έπρεπε να μείνεις μπροστά... Δεν θα δεχόσουν αυτό το κτύπημα με τη λόγχη... Έγέλασα — γιατί νόμισα ότι κάποιοι στρατιώτες με τρύπησε από άπροσεξία και ήθελα να τον συγχωρήσω — θέλησα να κρύψω τον πόνο μου... Έπασα... Τί βλακώδης ήταν αυτή η σφαίρα!... Από τη ράχη το αίμα τέχει... Μαζί μ' αυτό φεύγει η ζωή μου. Βλέπω το θάνατο να φθάνει με καλπασμό... Δεν θέλησα να λιποθυμήσω... Καί δεν έλιποθύμησα... Θέλησα να σηκωθώ... Συγκέντρωσα όλες τις δυνάμεις μου... Δεν κινήθηκα. Το στήθος μου σφίγγεται σαν σε ένα μάγγανο.

Εξαπλωμένος στο φορείο αισθάνθηκα ότι έδρεχε. Το αεροπλάνο ξύριζε το έδαφος. Η κίσσα μου έπεσε. Ο γιατρός του τάγματος είναι κατακόκκινος από το αίμα — μοιάζει με χασάπη. Στο δρυγμα όπου περιμένω, άκούω μια άλλη κραυγή... Έρχονται... Ό πόσοι πληγωμένοι!... Βογγάω... Οι Γερμανοί που με μεταφέρουν σταματούν. Ζητάνε να με σκεπάσουν με δυο μονδύες. Με μεταφέρουν όσο πιο μαλακά μπορούν.

Παλιότερα τάνκς πηγαίνουν στη μάχη. Ένας έλαφρά πληγωμένος πηγαίνει κουτσαινώντας

πρὸς τὰ πίσω. Πῶς τὸν ζηλεύω...

Νᾶμαι πάλι στὸ σημεῖο ἀπὸ ὅπου ξεκίνησα, σὲ 1500 μέτρα τοῦ νέου μετώπου. Τί πηγαίνω νὰ κάνω ἐκεῖ κάτω;

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

Μισοσκόταδο στὸ δωμάτιο. Ψιθυρίσματα, σκιές γκριζέες καὶ μαύρες περνοῦν σιωπηλά.

— Διψάω!... διψάω!...

— Δὲν πρέπει νὰ πιήτε τίποτα. Θὰ σᾶς κάνη κακό. Θὰ πιήτε καφέ στὶς ἑπτὰ.

Τότε ξαναεἶδα τὴν ωραία πηγή. Εἶχα πέσει μπρούμυτα. Εἶχα βουτήξει τὰ χεῖλιά μου σ' αὐτὸ τὸ πολυαυστικὸ νερό.

Πόσο εἶναι θαυμάσιο!

Ἔως τὸ πρῶτ' ἔπινα τὸ νερὸ τῆς πηγῆς μας ποὺ ἦταν τόσο καθαρὸ καὶ δὲν μὲ ἔκανε ν' ἀπογοητευθῶ. Τὸ πρῶτ' ἔπινα τὸν καφέ. Ἡ τελευταία ἡμέρα μοῦ ξανάρχεται, στὴ μνήμη.

— Εἶναι πολλὸς καιρὸς ποὺ πληγώθηκα;

— Μὰ μόλις χθές...

— Τί ἡμερομηνία ἔχουμε λοιπόν;

— ἔχουμε 24...

Καὶ ἐγὼ ποὺ νόμιζα ὅτι εἶχαμε φθάσει στὸ Νοέμβριο... Θέλησα νὰ γράψω. Ἀλλὰ τὸ χέρι μου ἦταν ἀξιολύπητο. Δὲν προχωροῦσε.

Ὡ! νὰ πῶ... νὰ πῶ... Καὶ νὰ περάσω τὴ νύκτα μετρώντας τὶς ὥρες.

Στὴ γειτονικὴ αἰθουσα φωνῆς ἀνθρώπου ποὺ χειρουργοῦν. Ἐκφραση πόνου. Φθάνει ἡ μικρὴ ἄμαξα μὲ μπουκάλια καὶ ἐπιδέσμους... Ἀντρες καὶ γυναῖκες στὰ κάτασπρα. Καθένας μὲ τὴ σειρά του ὑποφέρει τὸ δικό του μαρτύριο... Τρέμω... Φθάνει τὸ βράδυ... Μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ ὁ θάνατος. Ὁ στρατιωτικὸς ἱερέας πηγαίνει ἀπὸ τὸ ἕνα προσκέφαλο στὸ ἄλλο γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τὸ θάνατο.

Καὶ ἔπειτα πάλι ἡ νύκτα.

Ἀπέναντι ἑνὸς ποὺ ἔχει ἀγωνία διηγεῖται γιὰ τὰ νεάτα του καὶ παραμιλάει.

— Ἀδελφή, δὲν θὰ μὲ ξαναδῆς πιά. Εἶμαι πεθαμένος.

Μακριὰ τὸ κανόνι μουγκρίζει ἀκόμη. Ἔνα ἀεροπλάνο πετρεῖ ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο. Δὲν θὰ μᾶς ἀφίσουν νὰ πεθάνουμε ἥσυχος;

Καὶ ἔπειτα πάλι ἡ νύκτα.

Ἀπέναντι ἑνὸς ποὺ ἔχει ἀγωνία διηγεῖται γιὰ τὰ νεάτα του καὶ παραμιλάει.

— Ἀδελφή, δὲν θὰ μὲ ξαναδῆς πιά. Εἶμαι πεθαμένος.

Μακριὰ τὸ κανόνι μουγκρίζει ἀκόμη. Ἔνα ἀεροπλάνο πετρεῖ ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο. Δὲν θὰ μᾶς ἀφίσουν νὰ πεθάνουμε ἥσυχος;

Καὶ ἔπειτα πάλι ἡ νύκτα.

Ἀπέναντι ἑνὸς ποὺ ἔχει ἀγωνία διηγεῖται γιὰ τὰ νεάτα του καὶ παραμιλάει.

— Ἀδελφή, δὲν θὰ μὲ ξαναδῆς πιά. Εἶμαι πεθαμένος.

Μακριὰ τὸ κανόνι μουγκρίζει ἀκόμη. Ἔνα ἀεροπλάνο πετρεῖ ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο. Δὲν θὰ μᾶς ἀφίσουν νὰ πεθάνουμε ἥσυχος;

Καὶ ἔπειτα πάλι ἡ νύκτα.

Ἀπέναντι ἑνὸς ποὺ ἔχει ἀγωνία διηγεῖται γιὰ τὰ νεάτα του καὶ παραμιλάει.

— Ἀδελφή, δὲν θὰ μὲ ξαναδῆς πιά. Εἶμαι πεθαμένος.

Μακριὰ τὸ κανόνι μουγκρίζει ἀκόμη. Ἔνα ἀεροπλάνο πετρεῖ ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο. Δὲν θὰ μᾶς ἀφίσουν νὰ πεθάνουμε ἥσυχος;

Καὶ ἔπειτα πάλι ἡ νύκτα.

Ἀπέναντι ἑνὸς ποὺ ἔχει ἀγωνία διηγεῖται γιὰ τὰ νεάτα του καὶ παραμιλάει.

— Ἀδελφή, δὲν θὰ μὲ ξαναδῆς πιά. Εἶμαι πεθαμένος.

Μακριὰ τὸ κανόνι μουγκρίζει ἀκόμη. Ἔνα ἀεροπλάνο πετρεῖ ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο. Δὲν θὰ μᾶς ἀφίσουν νὰ πεθάνουμε ἥσυχος;

Καὶ ἔπειτα πάλι ἡ νύκτα.

Ἀπέναντι ἑνὸς ποὺ ἔχει ἀγωνία διηγεῖται γιὰ τὰ νεάτα του καὶ παραμιλάει.

— Ἀδελφή, δὲν θὰ μὲ ξαναδῆς πιά. Εἶμαι πεθαμένος.

ρι. Οἱ δυὸ ἀδελφές γονατίζουν. Ἔνα θλιβερὸ Τρισάγιο. Αὐτὸς ποὺ ἀγωνιοῦσε ἀπέναντι ἀνασηκώθηκε. Πληγωμένος στὴν κοιλιὰ δὲν πρέπει νὰ πῇ.

Δείχνοντας τὸ λαιμὸ φωνάζει:
— Νοσοκόμη! Νὰ πῶ! Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

Πῶς ἤθελα νὰ γελάσω τὴν ἡμέρα ἐκείνη!

Ὡ! τί κτυπάει ἔτσι στὸ στήθος μου! Τί βουή στὸ κεφάλι μου! Πῶς εἶναι σκοτεινὰ καὶ θλιμμένα!

Κάποιος μοῦ μιλάει μὲ μιὰ φωνὴ γλυκεῖα καὶ ἥρεμη. Ἀνοίγω γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια.

Ἔνα χοντρὸ κεφάλι μὲ μεγάλο γένι σκύβει ἐπάνω μου. Μοῦ τρίβει τὰ χέρια, τὰ μάτια, τὰ αὐτιά, τὸ στόμα. Φιλῶ ἕνα μεγάλο ψυχρὸ ἐσταυρωμένο.

Ἄ! ὄχι! δὲν θέλω νὰ πεθάνω! Εἶναι τρελοὶ νὰ μοῦ δίνουν τὴν τελευταία μετάδοσή.

Καὶ βυθίζομαι πάλι στὴν ἀναισθησία μου ποὺ εἶναι ὁ θάνατος. Ὁ καταχθόνιος ρυθμὸς ξαναρχίζει στὸ στήθος μου καὶ στὸ κρανίον.

Σεῖς ὅλοι ποὺ φοβόσαστε τὸ θάνατο γιὰτὶ τὸν φανταζόσαστε σὰν ἕνα βουνὸ ἀπὸ πόνους διαρκῶς πιὸ τρομεροῦς, ἕως τῆ στιγμῆς ποὺ θὰ αἰσθανθῆτε ὅτι βρισκόσαστε μπροστὰ στὸ βάραθρο συνέλθετε... Εἶναι πιὸ εὐκόλο νὰ πεθάνη κανεὶς καὶ δὲν τὸν φοβόμαί, πιά.

Ἡ πιὸ θλιβερὴ στιγμὴ ποὺ περνᾷ κανεὶς εἶναι ἐκείνη ποὺ ἡ ἀρρώστεια παλεύει μὲ τὴν ὑγεία, ὅταν θυμάται κανεὶς τὴν παλιά του ζω- ταστῆς του. Συγκρατεῖ τὶς φωνές του καὶ τὰ παράπονά του. Οἱ δικοὶ του λένε: Δὲν πηγαίνει πολὺ ἄσχημα.

Ἐπειτα τὸ κακὸ θριαμβεῖ. Τὸ μυαλὸ σκοτεινιάζει. Τότε ζῇ κανεὶς ἕναν ἐφιάλτη.

Ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες στιγμὲς ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὶς παρατεῖναι... γλυστράει... Ἡ σάρκα τότε φωνάζει... Τὰ νεύρα ἐρεθίζονται. Οἱ ἄνθρωποι στὸ προσκέφαλό του κλαῖνε μὲ λυγμούς... «Πόσο ὑποφέρει!...» καὶ ὑποφέρουν περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἔνα σπρώξιμο καὶ πέφτει κανεὶς στὸ ἄπειρο.

... ..

Γιὰ νὰ μὲ περιποιηθῇ ὁ νοσοκόμος μὲ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ μὲ ἔφερε σὲ μιὰ πολυθρόνα κοντὰ στὴ φωτιά. Ἀπὸ τὸ παράθυρο εἶδα ἕνα ἄλλο κομμάτι ἀπὸ στέγη, ἕνα ἄλλο κομμάτι ἀπὸ πύργο καὶ ἀκόμη ἀπέναντι ὁλόκληρα δένδρα.

Ἐπειτα τὸ κεφάλι μου ἄρχισε νὰ γυρίζει γιὰτὶ εἶδα πολλὰ πράγματα. Μὲ ξαπλώνουν πάλι. Ἀλλὰ τὸ κρεβάτι μοῦ φάνηκε πιὸ γλυκὸ, ὁ ἴδιος ὁ ὀρίζοντας πιὸ μεγάλος. Αὐριο θὰ ξανασηκωθῶ. Θέλησα νὰ μοῦ βάλουν παντελόνια σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ θέλουν πολὺ γρήγορα νὰ ντυθοῦν σὰν ἄντρες.

Μὲ ἔφερον ἕως τὸ παράθυρο. Εἶδα τὴν αὐλὴ ποὺ τὴ διασχίζουν βιαστικὲς νοσοκόμες ψηλὲς κι' ἀδύνατες. Εἶδα τὶς σκάλες ἀπὸ ὅπου ἀνέβηκα. Εἶδα τὰ δένδρα τοῦ πάρκου. Αὐτὸ ἦταν ἀκόμη πολὺ γιὰ τὸ φτωχὸ μου κεφάλι.

Αὐτὸ τὸ πρῶτ' ἡ ἀπέναντι στέγη ἦταν ὁλόλευκη. Βλέποντας τὰ ξύλα στὸ ἰζάκι ἤμουνα εὐτυχισμένος ποὺ βρισκόμουν στὴ ζέστη

καὶ δὲν βγῆκα ἔξω. Καὶ ἡ σκέψη μου στρεφόταν μὲ συγκίνησι στὸς συντρόφους μου ποὺ ἔμειναν ἐκεῖ κάτω. Ἀγνοώντας τὸ μέγεθος τῆς δυστυχίας μας, δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι θὰ προτιμοῦσαν τὴν τύχη μας.

Ἐπειδὴ τρέχει ἕνα καινούργιο αἷμα στὶς φλέβες σου, φτωχὲ ἐτοιμοθάνατε, νομίζεις πῶς ἀναγεννήθηκες. Καὶ ἂν τὰ πόδια σου δὲν μποροῦν νὰ σὲ κρατήσουν ἂν τὸ κεφάλι σου εἶναι τόσο σκοτεινὸ, εἶναι γιὰτὶ ἔμεινες τόσο καιρὸ ἀκίνητος ξαπλωμένος ἀνάσκελα! Μὲ ἕνα αἷμα τόσο νέο, μὲ μιὰ τέτοια ἐπιθυμία νὰ ζῆς, θὰ μπορούσες νὰ διευθύνῃς τὸ πεπρωμένο!

Γιὰτὶ ἔχασα αὐτὴ τὴν ἐμπιστοσύνη;

Γιὰτὶ ἡ νεότητά μου δὲν ξαναγύρισε;

ΑΠΟΓΟΝΤΕΥΣΗ

Ἔνα τάγμα πέρασε μὲ τὴ μουσικὴ ἐπὶ κεφαλῆς — νεαροὶ ἀμούστακοι, μὲ τοὺς μανδύες διπλωμένους καὶ μὲ τὸν μνημιώδη γυλεό. Γιὰτὶ αὐτὴ ἡ μουσικὴ μοῦ φέρνει τὴν ἐπιθυμία νὰ κλάψω, ἔμένα ποὺ εἶμαι τόσο εὐτυχισμένος γιὰτὶ δὲν πεθάνω;

Ἀπὸ μακριὰ ἕνα ὑπόκωφο σφυροκόπημα. Οἱ ἐφημερίδες περιμένουν τὴν τρομερὴ ἐπίθεσι. (Γερμανικὴ ἐπίθεσι τὴν ἀνοξίη τοῦ 1918).

Ἦρθε ἡ διαταγὴ νὰ φύγουμε.

Πόσο εἶναι ὅλα σιωπηλὰ στὸν πύργο! Πόσο ἀνήσυχες εἶναι οἱ νοσοκόμες! Ὁ ἥλιος εἶναι λευκὸς καὶ μουντός. Στὴν κληματαριὰ κατ' ὅλην τὴν παράθυρο τὰ πουλιὰ σάπασαν. Μοῦ φαίνεται ὅτι τὰ δένδρα εἶναι λιγώτερο πράσινα, ὅτι ἡ αὐλὴ εἶναι πιὸ βρώμικη σήμερα.

Θὰ φύγουμε!

Ὅπως τὶς περασμένες ἡμέρες ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς αὐτὸ τὸ πρῶτ'. Ντύθηκα ὅπως ἄλλοτε. Τὰ ρούχα μου εἶναι λίγο φαρδία.

Τὰ αὐτοκίνητα μουγγρίζουν. Σφυζήματα χειρῶν. Ὑποσχέσεις, δάκρυα στὰ μάτια. Καθένας καθυστερεῖ μὲ τὴν ἐκλεκτὴ του ποὺ θὰ τῆς γράψῃ καὶ παρατεῖναι τὴ χειραψία. Κλείνουν τὴν ἄμαξα. Ἀπὸ μιὰ χαράμαδα ρίχνω μιὰ τελευταία ματιά στὸ παράθυρό μου, στὰ χέρια ποὺ κινοῦνται, στὸ γυαλὸ ποὺ κλίνει τὸ κεφάλι καὶ ξαναφεύγει... Τώρα εἶμαστε μόνοι. Ἀνθρώπινα ράκη ποὺ ταξιδεύουμε ἀναζητώντας ἄλλες συμπάθειες.

Ἐκλαψα, ἀφίνοντας πίσω μου αὐτὸν τὸν πύργο, ποὺ τουλάχιστον ἤξερε νὰ μὴν ταραξῇ τὴ μακροχρόνια αὐτὴ, ἀλλὰ θαυμάσια ἀναγέννησι, ποὺ εἶχε σεβασθεῖ αὐτὴ τὴν ἀνύσπλητ' εὐτυχία τοῦ παιδιοῦ — καὶ τὸς θυμοῦς του.

Κυτταζόμεστε σὰν ἀποδρακωμένοι, χωρὶς νὰ τολμάμε ἀκόμη νὰ μιλήσουμε γιὰ τὰ χαμένα αὐτὰ πράγματα.

Παραπήγαμα ἀπὸ σανίδια, μιὰ προκυμαία μακριὰ καὶ γυμνὴ καὶ ἡ πεδιάδα γεμάτη

Μᾶς κάνουν διαλογὴ... Συντρίμια... σκοτεινὰ σήμερα, γιὰτὶ δὲν

εἶναι πιά παρὰ νοῦμερα, ἴδια μ' αὐτὰ ποὺ χειρονομοῦν καὶ γελοῦν, εὐτυχισμένοι, ποὺ πηγαίνουν τόσο μακριὰ γιὰ ἕνα ἐλαφρὸ γδάρσιμο.

Ἀνέβηκα στὸ τραῖνο καὶ κανεὶς δὲν μὲ βοήθησε. Κανεὶς δὲν μὲ ρώτησε ἂν κρύνω... ἂν ἤθελα νὰ πῶ... ἂν ἦμουν κουρασμένος...

Καὶ τίποτα πιά. Αὐτοὶ ποὺ δὲν ξέρουν νὰ σωπαίνουν μιλάνε γιὰ τὴ δεσποινίδα ἐκείνη ποὺ ἦταν τόσο χαριτωμένη. Γιὰ κείνη ποὺ μιὰ μέρα... γιὰ τὸ γιαντρί... γιὰ τὸ πάρκο...

Δυστυχισμένοι σύντροφοι, βλέπετε ἀκόμη αὐτὸ τὸ πρῶτ' ἕνα φωτισμένο δόξα.

Δὲν θὰ ξαναγυρίσουν τὰ χαμένα μου νιάτα. Τὰ φύλλα βγῆκαν πολὺ νωρὶς αὐτὴ τὴ χρονιά.

(Ἀναμνήσεις ἐνὸς πληγωμένου πολέμιστοῦ, Παρίσι 1920).

1924

TONY O BOHΘΟΣ

Η ΑΦΙΞΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ἦταν ὀκτῶ χρόνων καὶ δὲν εἶχε ποτὲ ἀνεβῇ σὲ ἄλλο. Ἐφάσσε ὡστόσο στὸ χωριὸ καβάλα σὲ ἕνα γέρικο γαϊδάρο.

Εἶχε ξεκινήσει τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὴ CHARITE μὲ ἕνα ἄνθρωπο ποὺ ἦταν ὁ «τροφός» του, ὁ πατέρας του. Γιὰτὶ ὁ Τόνου δὲν εἶχε πατέρα.

Καὶ κάποιες γυναῖκες ποὺ τὸν ἐφροντίζαν στὴ σύντομη ζωὴ του δὲν ἦταν πάντοτε τρυφερὲς μαζί του.

Τὸ τραῖνο κυλοῦσε γιὰ πολλὴ ὥρα. Ὁ ἄνθρωπος ρωτοῦσε τὸν Τόνου θέλοντας νὰ μάθῃ τί εἶχε κάνει ἕως ἐκείνη τὴν ἡμέρα ποὺ εἶχε ζήσει... Ἀλλὰ ὁ Τόνου μιλοῦσε λίγο. Κύτταζε ἀπὸ τὴν πόρτα τὸ δρόμο ποὺ χανόταν μερικὲς στιγμὲς γιὰ νὰ ξαναφανῇ σὲ λίγο πίσω ἀπὸ τοὺς βράχους. Ἀργοῦσε νὰ γνωρίσῃ ἐπὶ τέλος τὸ χωριὸ ὅπου τὸν ἔστελναν.

Τὸ χωριὸ θὰ τοῦ ἄρεσε ἢ δὲν θὰ τοῦ ἄρεσε; Ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ξέρεί πιά, ἀπὸ τὴν πείρα του, ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς νὰ περιμένῃ πολλὰ ἀπ' αὐτοὺς ὅταν εἶναι κανεὶς ὁ «Τόνου ὁ βοηθός» ποὺ δὲν ἐγώρρισε ποτὲ γονεῖς.

Κατέβηκαν σὲ ἕνα πολὺ μικρὸ σταθμὸ. Καὶ ὅταν τὸ τραῖνο ξανάφυγε ἔμειναν ἐκεῖ ἐντελῶς μόνοι, ὁ Τόνου καὶ ὁ ἄνθρωπος. Πιὸ κάτω ἕνα ποτάμι ποὺ εἶχε φουσκώσει κτιποῦσε τὰ βρώμικα νερά του ἐπάνω στοὺς βράχους. Αὐτὸ ἔκανε μιὰ βοὴ καταγίδας ποὺ ἐπαναλαμβάνονταν ἀπὸ τὴν ἡχὴ τῆς κοιλάδας καὶ γινόταν τρομακτικὴ.

Ὁ ἄνθρωπος πῆρε τὸ δέμα μὲ τὰ ρούχα καὶ ὠδήγησε τὸ παιδί ἕως ἕνα γετονικὸ ἀγρέκτημα. Μπήκε στὸ σταῦλο, ἔδεσε ἕνα παλιὸ σαμάρι στὸ γαϊδουρί του, ὀστερῶσε σὲ καθε πλευρὰ τὶς ἀποσκευές, ἐκάθισε τὸν Τόνου στὴ μέση στὸ σαμάρι καὶ ἔφυγαν.

Ὁ Τόνου ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ ταξιδέψει μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δὲν μπορούσε νὰ συνειθιστῇ στὸ ταρρακουνιὰ ποὺ δοκίμαζε. Ἀρπαζόταν γιὰ νὰ συγκρατηθῇ ἀπὸ τὰ πλάινα σίδερα τοῦ σαμαριοῦ. Ἐπειτα βρῆκε κάπως καλύτερα τὴν ἰσορροπία του. Ἀλλὰ ὁ δρόμος ἦταν

μακρὺς. Ἐφθασαν ἀργὰ στὸ χωριό. Ἐνύκτανε. Μερικὰ χαμίνια ἐκύτταζαν τὸν νεοφερμένο μετὰ μιὰ ἐπιθετικὴ περιέργεια. Τότε ὁ ἄνθρωπος τὸν πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸν κατέβασε. Μιὰ γυναίκα οὔτε νέα, οὔτε γριά, τὸν ὑποδέχθηκε καὶ τὸν ὠδήγησε ἀπὸ τὸ χέρι ἕως τὴν κουζίνα πού ἔκαψε ἕνα «λυχνάρι» πού κάπνιζε.

Ἄλλὰ ὁ Τόνου δὲν ἦταν τόσο κουρασμένος. Τόσα πράγματα κυλούσαν στὸ μικρὸ του κεφάλι ἀπὸ τὴ στιγμή πού ξεκίνησε ἀπὸ τὴ CHARITE ὥστε δὲν εἶδε τίποτα ἐκεῖνο τὸ βράδυ καὶ ἀποκοιμήθηκε.

ΜΙΑ ΝΥΚΤΑ ΣΤΟΝ ΞΑΣΤΕΡΟ ΟΥΡΑΝΟ

Ὁ Τόνου θερίζει ὅπως ἕνας ἄντρας ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα. Θαυμάζει τὸν πατέρα πού χουφτώνει τὰ στάχυα μετὰ τὰ χοντρά του χέρια καὶ τραβάει τὰ καλάμια μετὰ μιὰ κομπή καὶ κανονικὴ κίνηση.

Ὁ Τόνου δυσκολεύεται πολὺ νὰ κάνη τὴν ἀκριβὴ αὐτὴ χειρονομία. Τὸ ἀριστερὸ του χέρι δὲν μπορεῖ εὐκολὰ νὰ χουφτώσῃ τὰ στάχυα καὶ τὸ δρεπάνι στὸ δεξιὸ του δὲν ἔχει ἀσφάλεια καὶ πολλὲς φορὲς πληγώνει τὰ δάκτυλα τοῦ ἄλλου χεριοῦ.

Τῶνε στὴ σκιά τῆς κερασιάς καὶ ποτὲ ὁ Τόνου δὲν βρῆκε τὸ γεῦμα τόσο καλὸ. Εἶναι ωραία νὰ κάθεται κανεῖς ἐπειτα ἀπὸ τόσες ὥρες κουραστικὲς καὶ κυρίως οἱ γουλιὲς τοῦ νεροῦ πού πίνουν εἶναι θαυμάσιες.

Τὸ βράδυ ὅταν γέρνῃ ὁ ἥλιος ἐνῶ οἱ δύο ἄντρες — γιατί ὁ Τόνου εἶναι τώρα ἄντρας — μαζεῦν τὰ στάχυα, ἡ μητέρα φτιάχνει ἕνα φούρνο μετὰ τρεῖς πέτρες καὶ ἐτοιμάζει τὴ σοῦπα. Ἡ μυρωδιά αὐτὴ τῆς πατάτας γεμίζει τὸν ἀγρό.

Ἀκούγεται στὸ δρόμο ὁ Ζανέτ πού γυρίζει κτυπώντας μετὰ τὸ καμτσίκι τὸ γαϊδάρὸ του. Ἐνας ἄλλος γυρίζει μετὰ βόδια του. Ὁ ἥλιος χάνεται ἐντελῶς. Ὁ Τόνου ἀκούει ἀκόμη ἕνα σκύλο πού γαυγίζει. Ἐπειτα τίποτα... Εἶναι μόνοι.

Ἐπ' αὐφελούνται ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἀναλμπερὲς γιὰ νὰ φάνε τὴ σοῦπα. Ἐπειτα ἡ μητέρα φεύγει μετὰ τὴ σειρά της.

Ὁ Τόνου καὶ ὁ πατέρας του φτάνουν τὶς θυμωμένες στὴ μέση τοῦ ἀγροῦ. Κρατοῦν μερικὰ δέματα πού τὰ μεταφέρουν κάτω ἀπὸ τὴν καρυδιά. Φτιάχνουν ἐκεῖ ἕνα κατόλυμα ἴσιο πού θὰ τοὺς προστατεύει ἀπὸ τὸν ἀέρα. Στὸ κέντρο φτιάχνουν τὸ κρεβάτι τοὺς μετὰ μερικὰ ἄχυρα. Ὁ καθένας τοὺς παίρνει ἕνα σεντόνι καὶ κοιμούνται. Εἶναι νύκτα. Ἀλλὰ ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς καὶ τὰ ἀστέρια λάμπουν. Ὁ Τόνου, διπλωμένος στὸ σεντόνι του ξεπλώνεται ἀνάσκελα μετὰ τὸ πρόσωπο στραμμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ πού διακρίνει ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φυλλώματα, γιατί δὲν θέλει νὰ διὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὶς σιλουέτες τῶν δένδρων πού κοινοῦνται σὰν φαντάσματα. Εἶναι τρομακτικὸ!

Τώρα ὅλος ὁ κόσμος κοιμάται, τὰ ἔντομα τριγυρίζουν. Ἀλλὰ τραγουδοῦν μετὰ ἕνα τόνο καθαρὸ καὶ νανουριστικὸ. Ἀλλὰ ὅμως μοιά-

ζουν σὰν νὰ ξυπνοῦν ξαφνικά καὶ βγάζουν μιὰ διαπεραστικὴ φωνή. Ἐνα πουλὶ περνάει πολὺ χαμηλὰ κάνοντας ἕνα «φφφου» πού παγώνει τὸ αἷμα τοῦ μικροῦ.

Ὁ Τόνου κλείνει τὰ μάτια, ἐλπίζοντας νὰ κοιμηθῇ ἔτσι, ἀφοῦ δὲν θὰ βλέπῃ πιά τίποτα. Κοντὰ του ὁ πατέρας του κοιμάται, ἀκίνητος σὰν πεθαμένος. Ὁ Τόνου κλείνει τὰ μάτια. Ἀλλὰ τότε κάτω ἀπὸ αὐτὸν κοινιέται ὁ κόσμος τῶν ἐντόμων. Στὸ δαμάτι πού ἔχει γιὰ μαξιλάρι κατὰ περπατᾷ τρίζοντας τὸ ἄχυρο. Μιὰ ἀράχνη, ἡ κάποιο ἀπὸ τὰ χοντρά σκαθάρια. Κοινιέται γιὰ νὰ διώξῃ τὸ ζῶο καὶ τυλίγεται σφικτὰ στὸ σεντόνι του. Τὸ κρῦο τὸν ξυπνάει τὸ πρωῒ. Ἐνῶ πάει νὰ ξανακοιμηθῇ, ἀπὸτομα μερικὰ πουλιὰ ἀρχίζουν νὰ κελαῖδουν. Ἐνα βόδι δεμένο ἐκεῖ κοντὰ μουγκρίζει...

Σὲ λίγο ὁ πατέρας ξυπνάει λέγοντας: Ξημερώνει. Ὁ Τόνου τρέμει ἀπὸ τὸ κρῦο. Γιὰ νὰ ζεσταθοῦν τῶνε ἕνα κομμάτι ψωμί μετὰ μιὰ σκελίδα σκόρδο καὶ ξαναρχίζουν τὸ θερισμό.

Ο ΒΟΣΚΟΣ

— Τόνου, θὰ πᾶς νὰ φυλάξῃς μετὰ τὸ βοσκό αὔριο καὶ μεθαῦριο, εἶπε ἕνα βράδυ ὁ πατέρας. Τώρα μπορεῖς νὰ κρατήσῃς τὸ δισάκι. Δὲν ἔχεις παρὰ ν' ἀκούς τὸ βοσκό. Πρέπει νὰ φύγετε τὰ ξημερώματα. Θὰ σὲ ξυπνήσω πρὶν νὰ φέξῃ.

— Μπορεῖς νὰ τοῦ δώσῃς λίγο καφέ, εἶπε ἡ μητέρα, θὰ τὸν ἐτοιμάσω. Ὁ Τόνου εἶναι εὐχαριστημένος. Ξέρει καλὰ ὅτι οὔτε ὁ Ζανέτ οὔτε ὁ Λουί, οὔτε ὁ Γκαμπριέλ, πού ὥστόσο εἶναι στὴν ἡλικία του δὲν πάνε νὰ φυλάξουν τὰ κοπάδια. Εἶναι γιατί ὁ μικρὸς Τόνου εἶναι δυνατὸς καὶ γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ περήφανος.

— Πρέπει νὰ πᾶς καὶ νὰ συναντήσῃς τὸ κοπάδι κάτω ἀπὸ τὸν κόκκινο βράχο, ξέρεις... θ' ἀνέβῃς τὸ δρόμο τοῦ Βιλλάρ, καὶ ἐπειτα θὰ προχωρήσῃς ἀνάμεσα στοὺς ἀγρούς.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ μετὰ τὰ μάτια ἀκόμη πρησμένα ἀπὸ τὸν ὕπνο, ὁ Τόνου ἀκολούθησε τὸ δρόμο πού τοῦ ὑπέδειξαν. Δὲν διακρίνει ἀκόμη τὶς πέτρες καὶ σκοντάφτει ἐπάνω τους. Καὶ οἱ θάμνοι ἀπὸ κάθε πλευρὰ κάνουν ἕνα φράγμα ἀπὸ σκιά. Ἐπειτα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ὅλα φωτίζονται. Τὰ σύννεφα κοκκινίζουν στὸν οὐρανὸ καὶ ὁ Τόνου ἀναρωτιέται «Κόκκινο τὸ πρωῒ, ἡ βροχὴ ἔρχεται» θὰ βρέξῃ σήμερα;

Τὸ χωριὸ ἐκεῖ κάτω, ἀπέναντι, ξυπνάει ἐπίσης. Μαῦρες κοκκίδες ἀκολουθοῦν τοὺς δρόμους. Καὶ ὁ Τόνου ἀνεβαίνει πάντοτε, κουρασμένος ἀπὸ τὸ φορτίο του: τὸ γεῦμα — τοῦ βοσκού καὶ τὸ δικό του — καὶ τὸν μικρὸ του μαδύρα.

Θὰ φυλάξῃ μετὰ τὸν κοινοτικὸ βοσκόλο, στὸν ὁποῖο κάθε κάτοικος μετὰ τὴ σειρά του πρέπει νὰ δώσῃ μιὰ βοήθεια. Ἀκούει τώρα τὰ ζῶα νὰ βελάζουν, καὶ μερικὰ χοντρά μουγκρίσματα πού ἀντηχοῦν στὴν κοιλάδα: «Μπού! Μπού - ντού - μπού!». Ἐπειτα διακρίνει τὰ βελάσματα τῶν προβάτων, αὐτὰ πῶς διαπεραστι-

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΕΚ ΤΣΟΥΡΧΛΙΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Υπὸ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΑΘ. ΦΑΣΣΑ, Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων

Ὁ ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ὁ λεγόμενος ἐξ Ἰωαννίνων γεννήθηκε στὸ Τσοῦρχλι Γρεβενῶν, πού μετωνομάσθηκε Ἅγιος Γεώργιος, λόγω τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἁγίου, στὰ 1808. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἀνερχόμενοι περίπου εἰς χιλίους εἶναι τὸ πλεῖστον ἀγρόται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ξενιτεύονται λόγω τοῦ ἀγρότου ἐδάφους καὶ ὀρεινοῦ. Τὰ πολλὰ ἱστορικὰ κειμήλια πού διεσώθησαν ἀπὸ ἀρχαϊοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, πλάκα ἀφιερωμένη στὸν Δία, τὸν ἀρχαῖο τῶν Ἑλλήνων Ὀλύμπιο Θεό, ὁ λόφος Τούμπα, τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὰ πολλὰ εὐρήματα ἀρχαίων κειμηλίων καὶ χριστιανικῶν ναῶν, ἀρχαίων καὶ βυζαντινῶν νομισμάτων, ἀρχαίων καὶ Χριστιανικῶν τάφων κ.τ.ο. καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀποψη ὅτι μὲσω αὐτοῦ πέρασε καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς Ἰλλυρίας πρὸς τὴν Βοιωτία δικαιοδοτοῦν τὴν ἐνδοξότατην καταγωγὴν τοῦ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ τοῦ Νεομάρτυρος, ὡς «Τσοῦρχλιου Γρεβενῶν κώμης βλάστημα καὶ καύχημα καὶ κλέος αὐτῆς».

Προερχόμενος ἐκ τοῦ χωρίου τούτου καὶ ὑπηρέτησας καὶ ὡς διδάσκαλος αὐτοῦ ἐπὶ δεκαετίαν περίπου εἶχα τὴν τύχη νὰ ἀπασχοληθῶ ἰδιαιτέρως μετὰ τὶς παραδόσεις τῶν κατοί-

κά, τῶν κατοικίων καὶ τῶν ἐριφίων. Βλέπει μακρὲς μαῦρες σειρὲς νὰ περνοῦν ὅτὰ ξέφωτα. Τέλος στὴν ἔξοδα ἐνὸς μικροῦ δάσους βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ μιὰ ομάδα ζωντανῶν πού τὸν κυττάζουν μετὰ ὕψος ἀνίσχυο. Καὶ κοντὰ τοὺς ὁ Λαμπρὶ ὁ σκύλος τοῦ βοσκού, τὸν ὑποδέχεται γαυγίζοντας.

Ὁ Τόνου ἔφτασε. Ὅλο τὸ πρωῒν, ἀκολουθῇ τὸ βοσκό, ἕναν ἄνθρωπο ἕως πενήντα χρόνων πού περπατᾷ χωρὶς νὰ μιλά, ἤρεμο, πού κόβει ὑπομονετικὰ τοὺς κλάδους πού τὸν ἐνοχλοῦν στὸ πέρασμά του. Σκαρφαλώνουν γιὰ πολλὰ ὥρα μιὰ ἀπότομη πλαγιά ὅπου ὁ βοσκὸς διαλέγει τὴ θέση γιὰ κάθε πόδι καὶ σταματᾷ γιὰ λίγο, κάθεται καὶ ἐπειτα ξεκινᾷ πάλι. Ὁ Λαμπρὶ ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸ ἀφεντικό του καὶ ὁ Τόνου ἔρχεται ἀπὸ πίσω ταπεινὰ.

Καὶ οἱ τρεῖς φυλάνε. Ὡστόσο πηγαίνουν ἀπὸ μέρη ὅπου δὲν περνάει κανένα πρόβατο. Ὅταν κάθονται δὲν ἀκούγεται πιά τίποτα ἀπὸ τὸ κοπάδι. Ὁ Τόνου μερικὲς φορὲς ἀνισχυεῖ καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἡρεμία τοῦ βοσκού τοῦ φαίνεται ἀνεξήγητη. Αὐτὸς κυττάζει πρὸς τὸ χωριὸ. Παρακαλοῦνται ἀπὸ μακριὰ τὶς ἐργασίες, μετράει τὶς θυμωμένες πού ἔχουν ἀκόμη νὰ ἐτοιμάσουν, μετράει τὰ σανίδια πού ἔκαψαν, ὑπολογίζει τὴ σοδεὶα τῆς πτάτας καὶ τῶν φασιλίων. Τὸ φύλαγμα φαίνεται πῶς εἶ-

κων καὶ συμπατριωτῶν μου, περὶ τοῦ ΑΓΙΟΥ.

Διεσώθηκε λοιπόν, ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ ἦσαν πάμπτωχοι ἀγρόται ἀλλὰ πολὺ θεοσεβεῖς καὶ κατοικοῦσαν σὲ μικρὴ κατοικίαν δίκεν τρώγλης καὶ πρὸς τὸ Β.Δ. ἄκρο τοῦ χωρίου μας.

Ὀνομάζονταν Κωνσταντῖνος καὶ Βασίλειος καὶ ὁ Ἅγιος εἶχε καὶ δύο ἀδελφοὺς ἀγνώστων ὀνομάτων.

Γράμματα δὲν ἔμαθε διότι σχολεῖο δὲν λειτουργοῦσε στὰ χρόνια ἐκεῖνα. Ἐνας γραμματοδιδάσκαλος ἀναφέρεται πού τὸν ἀκολουθοῦσαν οἱ εὐάριθμοι μαθηταὶ του καὶ στὸ κλάδεμα τῶν ἀμπελιῶν του, διὰ νὰ φωτισθοῦν ἐκ τῆς μικρᾶς παιδείας του.

Στὰ ὀκτὼ χρόνια ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς μέχρι δεκατριῶν ἐτῶν ἔμεινε στὸ χωριὸ μας ὑπὸ τὴν προστασία τῶν ἀδελφῶν του.

Τὸ χωριὸ μας ἀποτελοῦσε τὸ διὰβα μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου καὶ περνεῦσαν πολλὰ στρατεύματα Ἀλβανῶν καὶ οἱ κάτοικοι ὑπέστησαν πολλὰ περιπετεῖας, λεηλασίας καὶ καταστροφάς, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν πάρα πολλῶν τάφων καὶ ἐρείπων πασλιοτάτων οἰκιῶν. Ἡ περιοχὴ τῶν Γρεβενῶν, εἶναι γνωστὴ ὡς τόπος πού γεινοῦσε καὶ ἀνδρε-

ναι ἡ τελευταία του φροντίδα. Καὶ ὁ Τόνου ἀναρωτιέται ἂν αὐτὰ τὰ ζῶα τὸν ἀκολουθοῦν ἢ ὁ βοσκὸς ἀκολουθεῖ τὰ ζῶα. Ὅταν πιάσῃ ἡ ἔσπη τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ κουδουνάκια σταματοῦν. Τὸ κοπάδι κοιμάται. Οἱ βοσκοὶ πάνε νὰ βροῦνε μιὰ πηγή. Τελικὰ τὴ βρίσκουν. Ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι πηγή; Τὸ χῶμα εἶναι μόλις ὑγρὸ καὶ ὁ σκύλος διψασμένος γλύφει τὶς πέτρες. Ὁ Τόνου ἀπελπισμένος νοιώθει τὸ λαίμω τοῦ ἀπελπιστικὰ στεγνῶ. Ἀλλὰ μετὰ μιὰ κίνηση τοῦ χεριοῦ ὁ βοσκὸς τοποθετεῖ ἀπὸ κάτω ἕνα μεγάλο φύλλο σὰν κοχύλι καὶ σὲ λίγο τρέχουν λεπτὲς σταγόνες ἀπὸ νερὸ καθαρὸ. Μετὰ ἕνα κτύπημα τοῦ μπαστούνι, λιγάκι βάρβαρο, τὸ ἀφεντικό, ἀπομακρύνει τὸ σκύλο πού ὤρμησε νὰ ριχτῇ στὸ νερό. Ἐπειτα ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον οἱ βοσκοὶ πίνουν μετὰ τὴν ψυχὴ τους.

Κάθονται στὴ σκιά τῶν μεγάλων πευκῶν. — Περίμενε με, Τόνου, εἶπε ὁ βοσκός.

— Μείνε ἐκεῖ Λαμπρὶ! Γιατὶ χωρὶς τὴ συντροφία τοῦ σκύλου, ὁ Τόνου θὰ ἦταν μόνος μέσαι σ' αὐτὸ τὸ δάσος. Ὁ βοσκὸς γύρισε σὲ λίγο μετὰ μιὰ γαβάθα γεμάτη γάλα.

— Κόψε μέσα ψωμί!

Ὁ Τόνου ἔκανε ὅτι τοῦ εἶπε καὶ ξανακάθισε.

(Τόνου ὁ βοηθός. Τὸ χειραφετημένον σχολεῖο. SAUMUR).

ψεν όπλαρχηγούς, που πολλοί έγιναν όνομαστοί στην ιστορία του ύποδούλου Γένους.

Περώνοντας λοιπόν από το χωριό μας ένας Τούρκος αξιωματικός, Δερβέναγας, κατέλυσε με τό τάγμα του στο χωριό, έπειδή του άρεσαν ή τοποθεσία, τό κλίμα, τό νερό και ή έξ ανάγκης περιποίηση των κατοίκων προς αυτόν και έμεινε έδώ 3—4 ήμέρες. Κατά τό διάστημα αυτό έτυχε νά ιδή τόν Γεώργιο μας, ένα νοέ εύρωστο, ρωμαλέο νεανί, που τόν έζήτησε και παρέλαβε μαζί του, ως ίπποκόμο του. Λόγω τού σεβασμού του προς τόν αύθέντη του, τής τιμότητός του, τής προς αυτόν προσηλωσέως του ως καθήκον και τής εύσυνειδησίας του απέκτησε την εύνοια του Δερβέναγα και των αξιωματικών του. Έπίσης λόγω τής καλής συμπεριφοράς του απέκτησε και την αγάπη και εκτίμηση όλων των συστρατιωτών του, που τόν ώνόμαζον «Γκιόσια» ή «Χασά». Μετά παρέλευσιν ολίγων ετών, ο αύθέντης του Δερβέναγας, που προήχθηκε σέ Πασσάν (Στρατηγόν) εκτιμώντας την τιότητα και εύσυνειδησία του Γεωργίου μας, τόν προδίδασε σέ άνώτερο βαθμό. Τούτο όμως εξηρέτισε τούς συμπατριώτες του, πώς δηλ. ένα Γκιούρης νά λάβη τέτοια επίζηλο θέσι παρά τού Πασσά, ενώ αυτοί Μωσμεθανοί νά λαμβάνουν διαταγές από ένα Γκιούρην. Ο Γεωργίος μας όμως ούδευία σημασία έδιδε σ' αυτά. Έξακολουθούσε μετά τιμιότητος και εύσυνειδησίας τά καθήκοντά του και έπομένως ή προς αυτόν εύνοια τού Πασσά ήύξανε. Μετά παρέλευσι ολίγων ακόμη ετών και μετά την κατάπαυσι τής Έλληνικής έπαναστάσεως, ο Σουλτάνος, τόν ως άνω Δερβέναγα τόν διώρισεν ως Γενικόν Διοικητή Ηπειρού και Άλβανία με έδρα τή Γιάννινα. Αύτός συμπάρελασε και τόν Γεώργιο και τόν προδίδασε σέ γενικό οίκονόμο του παλατιού του. Θεσί επίζηλ τότε, διότι απ' αυτόν έξαρτιόταν πλέον όλο τό προσωπικό του παλατιού τού Πασσά, απ' αυτόν έξαρτιόταν πλέον πάσα ύπόθεσις, οιαδήποτε και οιασδήποτε φύσεως παρά τού Πασσά.

Λέγεται επίσης ότι ώδηγήθηκε στά Γιάννινα και ύπηρέτησε Τούρκους αξιωματικούς και ως αναφέρει ο βιογράφος του, ο Άγιος προσκολληθήκε στον Χατζή Άβδουλάχ, ένα από τούς αξιωματικούς τού Έμιν Πασσά και σέ ηλικία είκοσι περίπου έτών. Η περίοδος αυτή (1820—1828) άντιστοιχεί προς τά χρόνια μιάς γενικής οξύτητος και πολλών περιπετειών των Έλλήνων προπαντός τής εν λόγω περιοχής. Ύπηρετών λοιπόν επί συνεχή χρόνια τούς Άγάζες, έμαθε την τέχνη τού σείτζη (ίπποκόμου) έζησε τή ζωή μέσα στά σπιτία των, έμαθε τή γλώσσα των και άκουε με τό Τουρκικόν όνομα Χασάν.

Με τά έπιφανεϊάκα χαρακτηριστικά ενός Μουσουλμάνου, ξένος αυτός, μακριά από τό γενέθλιό του τόπο, χωρίς φίλους και συγγενείς, ίσορρόπησε και άπορροφήθηκε τόσον ολοκληρωτικά από τό περιβάλλον, στο όποιο ζούσε, ώστε κανείς πλέον δεν θα σκεφτόταν νά τόν ένοχλήση για την πραγματική του πί-

στι, και θεωρούνταν ως Μουσουλμάνος. Είχε γίνει πιά ο σείτζης Χασάν και όλοι τόν νόζαν για Μουσουλμάνο. Ούτω στα 1836, κατά τόν βιογράφο του, οι «περισσότεροι στα Γιάννινα, δεν τόν έστοχάζοντο διό Χριστιανόν, αλλά Τούρκον». «Οι περισσότεροι... έκτός βέβαια από τόν άφεντικό του και έκτός επίσης από μερικούς Χριστιανούς, με τούς οποίους ο Άγιος είχε συνδεθή.

Είναι φυσικά δύσκολο νά καθορισθή, σέ πιά ακριβώς στάδιο τής πλησίον στον Άμουτουλάχ ζωής του, ο Άγιος πήρε την άπόφασι, ή βρέθηκε στην ανάγκη, νά έξομολογηθή κα ισέ όμόθρησκόν του τών Ιωαννίνων την χριστιανική του πίστι.

Όμως αυτήν την εποχή μπήκε στη ζωή του και κάτι που — όπως πιστεύουμε — όχι μόνον έπιτάχυνε, αλλά και άλλαξε ριζικά και άπότομα τόν άργό ρυθμό της. Ένα κάποιο καινούργιο — αν όχι ξένο προς την άφή τού Άγίου — και έκθαμβωτικό φώς, καταύλασε άποφασιστικά την ψυχή Του, και σαν μιά άερην γέφυρα, τόν συνέδεσε, άδιστακτα πιά και θαρραλέα, με τόν έαυτό του τών παιδικών του χρόνων. Μία — σαν και Αύτον — όρφανή μὲν, από γονείς όμως εύσεβεϊς χριστιανική κόρη που βρέθηκε στο δρόμο Του ή Έλ έν η ή κατόπιν σύζυγός του. Για την Έλένη δεν έχουμε λεπτοερεϊκές πληροφορίες. Μάς είναι άγνωστα τόσον ή καταγωγή, όσο και τά βιογραφικά της στοιχεία. Γνωρίζομε μόνο ότι ήταν πάμπτωχη και πλουσιωτάτη σέ ψυχικά χαρίσματα και φρονιμωτάτη, ολιγόλογη και εύσεβής όπως και ο Γεώργιος. Συχνά περνούσε ο Άγιος από τίσ μακρινές εκείνες συνεικίες των Ιωαννίνων, προς τό μεγάλο τότε Πλάτανο και κάθε φορά που αντίκριζε τό ποθητό εκείνο καλυβάκι, τό σπότη τής Έλένης, ο νους του γύριζε με έπιμονή σχεδόν τώρα και με πείσμα, στα μακρινά τά παιδικά του χρόνια... Στο χωριό του!... στον καημένο τόν πατέρα του! και τά άδέλφια του! και τά συνομήλικά του! και στα παιγνίδια που έκανε μαζί τούς στίς ολόδροσες και καταπράσινες ρεματιές, με τά νερά που κατέβαιναν κελάρυζοντας από τίσ βρύσες των. Θυμάται τώρα ζωηρά τό καλυβάκι που είχε γεννηθή. Τό τζάκι του! τά χαμηλά του γύρω μπάσια! τό κακάβι (χύτρα), τή γάστρα. Στο δπλανό τό χωρίσμα τά γιδάκια του. Στη γωνιά τό εικονοστάσι ή Παναγία με τό μικρό Χριστό στην άγκαλιά της, και ο Άη-Γιώργης ο Καβαλάρης — προστάτης τής περιοχής και τής άγροτιάς, και όμνυμός Του, που κοντάριζε στα πόδια τού ολόλογου Του τό θεριό... Θυμόταν ένα μικρό ξύλινο σταυρό, τό μόνο πράγμα που τού είχε άπομείνει από τή μάννα του και τό σπιτικό του. Τόν είχε πελεκήσει με χάρι ο καημένος ο πατέρας του και τόν κληρονόμησε από τή μητέρα του λέγοντάς Του: «Φύλαξε τον καλά, ποτέ σου μὴ τόν χωρίσεις! πρόσσεξε! Έτσι μονάχα θα μπορέσης νά μάς ξομαβρής, εκεί που έθμαστε, μαζί με όλους τούς Χριστιανούς!...».

Ο Άγιος νοσταλγούσε πάντα τό χωριό

του, και τά παιδικά του χρόνια είναι φυσικό νά είχε έπιθυμία, νά μαθαίνη, τόσο για τόν γενέθλιό Του τόπο, όσο και τούς εκεί συγγενείς και φίλους, αλλά και κάθε λογής πληροφορίες. Άγωγιάτες και έμποροι από τά Γρεβενά, ανάμεσά τούς και Τσουρχνιώτες έρχόταν τακτικά στα Γιάννινα και έσο: μαθεύτηκε από κάποιο μικρό κύκλο ή θρησκεία και ή καταγωγή Του. Πιθανόν επίσης είναι ότι στην περίοδο αυτή τής ζωής Του αισθανθήκε ακόμη πιά έντονη την ανάγκη νά συνδεθή στενά με τό χριστιανικό περιβάλλον και άρραδωνιάσθηκε την πιστή Έλένη. Τούτο, τό θεάρεστο γεγονός, όσον και αν προσπάθησαν νά τό κρατήσουν μυστικό, μαθεύτηκε γρήγορα. «Ο Χασάν ήταν Χριστιανός! Ο Χασάν παίρνει μιά Χριστιανή! Ο Χασάν άρραδωνιάσθηκε σήμερα!...».

Εκεί κοντά στη γειτονιά τής Έλένης καθόταν και ο Γιαννιώτης Χότζας, ο έφιαλτικός τού Άγίου διώκτης. Αύτός συκοφαντεί τόν Γεώργιον λέγοντας, ότι «κάποιος Τούρκος ζητεί νά πάρη ως γυναίκα του μίαν Χριστιανή, ενώ τόν ήξεύρω διά Τούρκον». Αι διαβεβαιώσεις όμως τού Άμουτουλάχ «τόν ήξεύρω εξ αρχής ότι είναι Χριστιανός» ήταν φυσικό νά έξουδετερώση τή μαρτυρία ενός άλλου Τούρκου, ο όποιος ήταν μὲν Χότζας, σέ τίποτα άλλο όμως δεν στηριζόταν, παρά μονάχα στο περιστατικό ότι τόν Γεώργιο τόν φώναζαν Χασάν.

«...Και έτσι έλευθερώνεται ο Άγιος από την συκοφαντία και διά προσταγής τού Ήγεμόνος γράφεται εις τόν Κώδικα τού Κατή ότι είναι Χριστιανός». — Ο Γεώργιος — βελάντη Κώστα (= Ο Γεώργιος, τού Κωνσταντίνου).

Οι Χοτζάδες όμως άρχισαν νά φανατίζον τά φανατικά ήδη Τουρκογιαννιάτικα πλήθη, κάποιος άνδρασμός άρχισε νά γίνεται φανερό στίς Τουρκικές μάζες τής πόλεως.

Οι συγγενείς του και ή σύζυγός του πλέον Έλένη μάταια προσπαθούν νά τόν πείσουν νά φύγη από τά Ιωάννινα για νά σωθή έστο και για λίγο χρονικό διάστημα, ώπου νά ήσυχάζαν τά πράγματα. Ο Άγιος δεν ήθελε ούτε καν νά άκούση μιά παρόμοια λύσι. Ένθυμόταν τόν συνώνυμο Άγιο που σκότωνε τά δρόκοντα, τούς σουφαρήδες!... που κτυπούσαν αλύπητα τούς χωριανούς του στο Τσουρχνί... και έπειτα την Έλένη... Έτσι λοιπόν περνούσε ο καιρός, ανάμεσα σέ χαρές και άνησυχίες, έλπίδες και φόβους.

...Ήταν τότε ή 29η Δεκεμβρίου τού 1837 και την έπομένη ή σύζυγός του έγέννησε αγόρι. Έχάρη ο εύλογημένος ότι ηθώθη νά γίνη πατή!... Στίς 7 Ιανουαρίου τού 1838 τό βάπτισε και τό ώνόμασε Ιωάννη. Φαίνεται, ως λέγει ο βιογράφος του, «ότι κατ' αυτές τās ίδιās ήμέρας, τού έπλεκεν ο Ουράνιος Πατήρ (και) τόν άμάρτανον στέφανον τής δόξης τού μαρτυρίου... άπερνώντας αυτά αι ήμέραι, την Τρίτην τό πρωί (στις 11 τού Ιανουαρίου) έδόθη εις έν ύπνον, τόσον βαθύν, ώστε δεν έξύ-

πησεν όλην την ήμέραν και πολλάκις τόν έταραττον και δεν έννόει καθόλου». Η θέσι τού Άγίου ήταν δεινή. Μά δεν είχε χάσει ούτε μιά στιγμή τό θάρρος του. Χριστιανός γεννήθηκα, χριστιανός είμαι, χριστιανός θα πεθάνω» ανακράζει πρό τού Τούρκου δικαστού και οδηγείται κατόπιν στο δεσμωτήριο και ύποβάλλεται σέ άκατανόμαστα μαρτύρια για νά άλλαξοπιστήση. Άλλ' ο Άγιος άπαντούσε: «Εγώ χριστιανός άποθνήσκω».

Ξημερώνοντας λοιπόν ή 17 Ιανουαρίου τού 1938 και κατά τίσ 10 ή ώρα πέντε δήμιοι μεταφέρουν τόν Γεώργιο στον τόπο τού μαρτυρίου και για τελευταία φορά τόν έρωτούν: «Τί είσαι σύ; — Χριστιανός, είπεν ο Άγιος. Προσκυνώ τόν Χριστόν μου και την Δέσποιναν μου Θεοτόκον». Και λέγοντας αυτά παρεκώλεσε τούς δημίους νά λύσουν τά χέρια. Τότε έκαμε τό σημείον τού σταυρού και έφώναζε προς τούς Χριστιανούς: «Συγχωρήσατέ μου άδελφοί και ο Θεός συγχωρήσει σας!». Και λέγοντας ούτω, τού έβαλαν την πριχιάν και τραβώντας τον παρέδωκε τόν πνεύμα. Και ούτως έτελεύτησεν ο γενναϊότατος, ών την ήλικίαν τριάκοντα ετών.

Κατά την συνήθεια των Άγαρηνών τó άγιον λείψανόν Του παρέμεινε επί τής άγχώνης επί τριήμερον και κάθε δράδυ έδλεπαν οι φύλακες νά στεφανώνη την ώρη μορφή τού Μάρτυρα «φάς ούράνιον» και έλεγαν με τή γλώσσασταν: —«Μπάκ μπάκ μπου σιαϊτανλαρί...».

Την έπομένη δηλ. την τετάρτην ήμέραν τού μαρτυρίου έδόθη άδεια και κατά τόν βιογράφο του... «Και με όλην την χριστιανικήν παράταξιν, με δάκρυα άφ' ένός και με χαράν άφ' έτέρου διά τήν δόξαν τής άμωμήτου πίστεως και διά την καταισχύνην των άγαρηνών, ως μη άπολαύσαντες την κακοδοσίαν των, μετά ψαλμωδιών λαμπρών και ζήλου πίστεως, ένεταφίασαν τό Άγιον αυτού λείψανον κατά τό άριστερόν μέρος τής εκκλησίας, πλησίον τής Πύλης τού Άγίου Βήματος, χριστιανικός και μεγαλοπρεπώς». Ένας νεόσκαφος τάφος σκέπασε τό σώμα τού ταπεινού εκείνου άγρότη από τό Τσουρχνί των Γρεβενών.

Ο Γεώργιος, ήταν τώρα άνθρωπος τού Θεού, ο άγνός και πονετικός μεσολαβητής, που ή παρέμβασί Του προς τόν Ύψιστο ήταν άποτελεσματική. Σημειώθηκαν τότε τά πρώτα θαύματα. Ο Άγιος είχε πιά καθιερωθή.

Οι θαυμαστές Ιάσεις συνεχίζονται καταπληκτικώς. Άκόμη και άλλοθρησκοί άρχισαν νά πιστεύουν στην άγιωσύνη Του.

«Τόν πανεύφημο, λοιπόν, μάρτυρα τού Χριστού Γεώργιο τού Τσουρχνίου—Γρεβενών κώμη καύχημα και Ιωαννίνων τό κλέος, με άσματα εγκωμίων άς άνευφημήσωμε: διότι άθλησε και περίλαμπρα μαρτύρησε και κατέβαλε τόν έχθρό, με τή δύναμι τού πνεύματος. Και τώρα άκατάπαυστα πρεσβεύει για τίσ ψυχές μας... εις αιώνας αίωνων...».

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΑΘ. ΦΑΣΣΑΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΛΑΪΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ (ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ)

Υπό † ΚΩΝ)ΝΟΥ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, Ἐκπαιδευτικοῦ-Λαογράφου

Σημ. «Ν. ΣΧΟΛΕΙΟΥ». Τὰ χειρόγραφα τῆς λαογραφικῆς αὐτῆς συλλογῆς τοῦ ἀειμνήστου θεοῦ μου ἐκπαιδευτικοῦ καὶ λαογράφου Κ. Παπαμιχαήλ θεώθηκαν στὰ ἀρχεῖα τοῦ «Νέου Σχολείου». Μᾶς τὰ εἶχε στείλει πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια. Ἀποτελοῦν μέρος γενικώτερης ἐργασίας του ποὺ ἔχει δημοσιευθῇ τμηματικὰ κατὰ καιροῦς. Τὰ δημοσιεύουμε στὸ σημερινὸ τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ νὰ τὰ περισώσουμε. Ἰσως μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ βρίσκονται σκορπισμένα στὶς ἄλλες λαογραφικὰς ἐργασίας τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ δὲν εἴμαστε οἱ γουροὶ γιαντοῦ.

- 1) Ἐρώτησις: Τί σοῦ λείπει Κασιδιάρη;
Ἀπόκρ.: Σκούφια ἀπὸ μαργαριτάρη.
- 2) Ὅλα τᾶχει ἡ Φατιμέ,
ὁ φρετζιὲς τῆς λείπει.
- 3) Ὅλα μας ἀνάποδα,
κι' ὁ γάμος τὴν Τετράδη.
- 4) Δὲν σοῦ τρέχει, καββαλάρη,
μὴ σκοτώνεις τ' ἄλογό σου.
- 5) Ὅποια δὲ θέλει νὰ ξυμῶνῃ,
ὄλ' ἡμέρα κοσινάγει.
- 6) Ἐρώτ.: Πῶς πᾶνε τὰ παιδιὰ σου κόρακα;
Ἀπόκρ.: Ὅσο πᾶν' μαυρίζουν.
- 7) Κουφὸν καμπάνα κι' ἂν λαλῆς,
τυφλὸν κι' ἂν θυματοῖς,
- καὶ μεθυσμένον κι' ἂν κερνᾷς,
ὅλα χαμένα τᾶχεις.
- 8) Στοῦ κουφοῦ τὴν πῶτα,
ὅσο θέλεις θρόντα.
- 9) Κόψε ξύλο, φτιάσε Γιῶργο,
κι' ἀπὸ κουτσουπιὰ Θανάση,
κι' ἂν ρωτᾷς καὶ γιὰ τὸ Γιάννη,
ἀπ' ὅτι ξύλο, κάνει.

- Σημ.: Ἐτερον ἀνάλογον.
Σαράντα πέντε Γιάννηδες
ἐνὸς κοκκόρου γνῶσι.
- 10) Διπλὸ δὲν φθάνει,
μόνο περισσεύει.
 - 11) Τρεῖς λαλοῦν
καὶ δυὸ χορεύουν.
 - 12) Πέντε βῶδια, ὁ
δυὸ ξευγάρα.
 - 13) Μὲ τὰ ἀρνιά κουρεύεσαι,
μὲ τὰ κατοῖκια παίζεις.
 - 14) Τοῦρκ. παροιμία: Μπῆρ - παρᾶ γιαραμάς
(οὔτε ἕναν παρᾶ δὲν ἀξίζει (δὲν κάνει)).
 - 15) Κατὰ χωρὶν τὰ λίγα στίσι.
 - 16) Τὰρὶ τὸ ξύδι, τ' ἀγγιὸ του θλάφτει.
Σημ. τὸ ἡμερὶ τ' ἀρνί, θυζάνει δυὸ μανάδες.
 - 17) Πάρε ἀνθρώπο ἀπ' ἀνθρώπους,
καὶ σκυλὶ ἀπὸ κοπάδι.
 - 18) Ἀρνιὸν χρυσιανόν,
Τοῦρκον Γιανιώτην

- καὶ σκύλλον ἀπ' τὴν Κρήτη
φίλος δὲν γίνεται (φίλον μὴ πιάνεις).
- 19) Ἐρώτ.: Τί δουλειὰ κάνεις;
Ἀπ.: Πιάνω τὶς μύγιες καὶ τὶς βγάζω
(τὰ μάτια).
 - 20) Ἐρώτ.: Τί κάνεις αὐτοῦ;
Ἀπ.: Χολεύω φύλο στ' ἄντρα.
 - 21) Τὸν γουρὸ καὶ τὸν χωριάτη,
ξένῃ ἔγνια τὸν γηράζει.
 - 12) Τυφλὸς στὸν τοῖχο ἀκούμπησε,
παρέκει δὲν ἐπῆγε.
 - 23) Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ,
μαγειρεύουν πρὶν πεινάσουν.
 - 24) Ὁ χορτάτος τὸν νηστιζὸ δὲν τὸν πιστεύει.
 - 25) Δούλεψέ με κακομοίρη,
μὴ γίνω σὰν κι' ἐσένα.
 - 26) Ὁ ὅμοιος τὸν ὅμοιο ἀγαπᾷ,
κι' ἡ κοπεῖα τὰ λάχανα.
 - 27) Ὁ κόρακας τοῦ κόρακος,
μάτια δὲν βγάζει.
 - 28) Χαρὰ ποὺ τοῦχε ἡ γύφτισσα
τῆς κᾶτσε τὸ λινάρι.
 - 29) Ἐκαψε τὴν καλόδα του
νὰ μὴ τὸν φᾶν' οἱ φύλοι.
 - 30) Ἀπ' τὴν ἀναβορχιά,
καλὸ ἔν καὶ τὸ χαλάζει.
 - 31) Λαγὸς πιτέρι ἔσπευρε,
μεζὲ τοῦ κεφαλιοῦ του.
 - 32) Κᾶτ' ἡ Βάββα στὴν κουρκούτη
φυσάει καὶ τὴν γασούρη.
 - 33) Ὅστερ' ἡ μου γνῶση, νὰ σ' εἶχα πρῶτα.
 - 34) Εἴχαμε τὴ γορᾶ λεχόνα,
φάσκωσε κι' ὁ γέροντας.
 - 35) Ὅποιος μικρομαθαίνει,
δὲν γερονταφήνει.
 - 36) Ὅσο ὁ νοῦς μου στὸ χωράφι,
τόσα βῶδια ν' ἀπομείνουν.
 - 37) Μὲ τὸν ἥλιο τὰ βγάζουμε,
μὲ τὸν ἥλιο ταμπάζουμε,
τί 'χουν τὰ ἔρημα καὶ ψοφοῦν;
Ἀνάλογον καὶ τῶν σχολαστικῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς:
«Ὅταν ἔμαθε ὁ ἔπρος μου νὰ μὴ τρώγῃ,
τότε φρόφησε».
 - 38) Ἐρώτ.: Ποῦ 'σουν Γιάννη;
Ἀπ.: Στὴν Κρανιά.
Ἐρώτ.: Τί ἔκαμες;
Ἀπ.: Κᾶν τίποτε.
 - 39) Ἐρώτ.: Βαλμᾶ, Βαλμᾶ.
Ἀπ.: Ὁρῶστ' Ἀφέντη,
Ἐρώτ.: Ποῦ τᾶχεις τ' ἄλογα.
Ἀπ.: Κάτου στὰ λακώματα.
Ἐρώτ.: Τί τρῶν; τί πίνουν;
Ἀπ.: Χάζοντε, προγεύοντε, κατοουροῦν καὶ
(νέβοντε).

- 40) Μία ἄφθαστος συμβουλὴ (Σοφ. Αἴας).
«Γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγὴ φέρει».
- 41) Ὅπου 99 καὶ ἕνας ἑκατό.
Ἐρημνεία. Κάποτε κάποιος στὴ ζωὴ του
εἶχε διαπραξέι πολλὰ ἐγκλήματα, καὶ με-
τανοήσας, προσήλθεν εἰς πνευματικὸν καὶ
ἐξομολογηθεὶς ἐξήτησε τὴν ποινὴν του διὰ
νὰ τύχῃ συγχωρήσεως. Ὁ πνευματικὸς τὸν
συνεβούλεσε νὰ πάῃ εἰς μίαν ξηρὰν ἔρημον
καὶ εἰς τὸν δρόμον νὰ κτίσῃ πηγάδι, νὰ
κάθεται ἐκεῖ νὰ δίδῃ νερὸ εἰς τοὺς διαβά-
τας. Τοῦτο καὶ ἔπραξε. Ὁ Βασιλεὺς τοῦ
μέρους ἐκεῖνον ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ εἰδο-
ποιήσῃ κάποιον φίλον του βασιστὰ καὶ πα-
ραγγέλλει τὸν δοῦλον του νὰ πάῃ καὶ νὰ
μὴ καθίσῃ πονηρὰ. Ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ
τὸ πηγάδι, τὸν ἐφώναξεν ἐπανειλημμένως
νὰ σταθῇ νὰ πιῇ νερὸ καὶ ἐκεῖνος διαό-
μενος δὲν ἐστέκετο. Τότε λέγει ὅπου ἔχω
σκοτώσῃ 99 καὶ ἕνα ἀκόμη καὶ τὸν ἐσκό-
τωσε καὶ ἔτρεξε πάλιν πρὸς τὸν πνευμα-
τικὸν κλπ.
- 42) Τὰ μετῶμε, τᾶχομε,
τὰ δοκιούμαστε, μᾶς λείπουν.
- 43) Ἀντάμα κουβεντιάσαμε
καὶ χώρια ἀκούμε.
Σχεδὸν ἀνάλογον καὶ τότε
τί σοῦ λέω ἐγὼ τί μοῦ λὲς ἐσύ.
- 44) Ἐνας κοῦκος δὲν φέρει ἄνοιξι.
- 45) Ὅπου λαλοῦν πολλὰ κοκκόρια,
ἀργεὶ νὰ ξεμερώσῃ.
- 46) Μιανὸ καίγονταν τὰ γένια
κι' ὁ ἄλλος χάλεβε φωτιά.
- 47) Τὸν ἀράπη κι' ἂν ἀσπρίσῃς
κοῖμα στὸ σαποῦνι ποὺ χαλᾷς.
- 48) Ὅλ' ἡμέρα ἀλέθουμε
καὶ τὸ βράδυ γέννημα.
- 49) Ἀλλὰ ποῦ νὰ τῶχῃ ἡ κούτρα
νὰ κατεβάσῃ ψεῖδες.
- 50) Πολλὰ μαλλιά καὶ λίγη γνῶσι.
- 51) Τώρα ποῦ βοήθαμε παπᾶ,
ἄς θάψουμε πέντ' ἔξι.
- 52) Ἐρώτ.: Καὶ παπᾶς ἔγινε Κώστα;
Ἀπ.: Ἐτοὶ τοῦτρερε ἡ κατᾶρα.
- 53) Φτινὸς στ' ἀλεῦρι
κι' ἀκριβὸς στὴ στάχτη.
- 54) Πέντε κρατοῦν τὸ μαῦρο του
πέντε τὸ καλλιβῶνον,
κι' ἄλλοι πέντε παρακαλοῦν
ἀφέντη καββαλίζα.
- 55) Καββάλα πᾶν' στὴν ἐκκλησιά,
καββάλα προσκυνᾶνε,
καββάλα πέρν' ἀντίδωρο
ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
- 56) Ὅποιος ἔχει μπόλιζο πιπέρι
ρίχνει καὶ στὰ λάχανα.
- 57) Ὅσο θέλεις δούλεψε,
ὅσο θέλεις θὰ σοῦ δώσω.
- 58) Κάθε ἀνθρώπος εἶναι εὐχαριστημένος
ἀπὸ μυαλὸ καὶ ὁμορφιά.
- 59) Γυῖος γαμβρὸς δὲν γίνεται
καὶ νύφη θυγατέρα.

- 60) Ὁ ἔπνος τρέφει τὸ παιδί
κι' ὁ ἥλιος τὸ μωσχάρι
καὶ τὸ κρασί τὸν γέροντα
τὸν κάνει παλληκάρη.
 - 61) Τί ν' ὁ κάθορας,
τ' ἔν τὸ ζουμί του.
 - 62) Παλιὸς γάδαρος
καινούργια περπατησιὰ (δὲν γίνεται).
 - 63) Δυὸ γοιάρια μάλωναν
σὲ ξένον ἀνθρώπον.
 - 64) Δυὸ χειμωνικά σὲ μιὰ μασχάλῃ δὲ βασπι-
(οὔντε).
- Ἀνάλογον καὶ τότε.
Ὁ κυνηγὼν πολλοὺς λαγούς, κανένα δὲν
(πιάνει).
- 65) Τραγοῦδι. Τὸν Μάϊ κρασί μὴν πίνετε
ὁξὸ μὴν κοιμηθῆτε.
 - 66) Βαπτίζω καὶ μυρόνω
ζήση μὴ ξήση.
 - 67) Φτωχὸ ἀρνί, παχυὰ οὐρά.
 - 68) Ὅ,τι κάμεις, πάθεις,
καρδιά μὴ σὲ πονέσῃ.
 - 69) Ντάρα, Μπούρα καστροχωρί,
λέλοβα πεντέξι στίσι.
 - 70) Πολλοὶ νεκροὶ ποὺ κάθοντε
στ' ἀρόφιστον τὸ κερφάλι.
 - 71) Μὴν κλαῖτε τὸν κακότυχο,
τὸν κακομαθημένον
νὰ κλαῖτε τὸν καλότυχο
τὸν καλομαθημένον.
 - 72) Ἀγάλια, ἀγάλια φύτεψε ὁ γεωργὸς ἀμπέλι
κι' ἀγάλια, ἀγάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι.
 - 73) Ἐβγα κυρὰ Παντάνασσα,
Σημ.: Στὸν δημόσιον δρόμον Προεβέξης—
Ἰωαννίνων καθὼς φεύγομε ἀπὸ τὴν Φιλιπ-
πιάδα τὴν παλαιὰ καὶ φθάνομε ἀντίκρου
τοῦ χωρίου Παντανάσσης, πρὶν φθάσομε
σ' ἕνα νερόμυλο, βλέπομεν δεξιὰ μας, μίαν
ἐρειπωμένην ἐκκλησίαν. Αὕτη εἶναι ἡ Παν-
τάνασσα, ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ ἀντίκρου χωρίον
ἴσως νὰ ἐκλήθῃ Παντάνουσσα. Ἡ θέσις
τῆς εἶναι μαγευτικὴ — ἀριστερὰ ὁ δημόσι-
ος δρόμος, περὶ ἄρχοι καὶ ἀνατολικῶς ὁ
ὁρὸν Λούρος ποταμὸς, φαίνεται πολὺ ἀρ-
χαῖας ἐποχῆς ναὸς διότι εἰς τὰ πλεῖστα τοῦ
Βόρειον καὶ Νότιον ἦσαν μικρά τινα δω-
μάτια. Πότε ἀκτίσθη καὶ πότε κατεστρά-
φη, ἄγνωστον, οἱ δὲ περὶ χωρικοὶ ἔχουν
φανῇ πολὺ ἀδιάφοροι διὰ τὸ ἱστορικόν, ἄλ-
λὰ τὸ σωζόμενον ἔβγα κυρὰ κλπ. δεικνύει
ὅτι εἶναι ἀρχαιότερα τῆς παρηγορητοῦ ἐν
Ἀσπῇ, καὶ ὅτι οἱ κτίσται οἱ κτίσαντες τὴν
δευτέραν διελάλησαν ὅτι ἐκτίσαν ἀνώτερον
ἀριστοτέλῃ τῆς Παντανάσσης.
νὰ ἰδῇς τὴν Πανομοῖστα
 - 74) Γυνήτες χήρα, ὄρνις εἶχε κατ' ἐκάστην ὄρν
αὐτὴν τίκτουσαν, πικρὴ δὲ γενομένη
οὐδ' ἄπαξ τῆς ἡμέρας ἠδύνατο τεκεῖν.
Αἰσάτ. μῦθος: Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων
φέρει δύο πῆρας, τὴν μὲν διασθεν, τὴν νδὲ
ἐμπροσθεν, γέμει δὲ κακεῖν ἑκάτερα, ἡ μὲν
ἐμπροσθεν τῶν ἀλλοτρίων, ἡ δὲ ὀπίσθεν

τῶν αὐτοῦ τοῦ φέροντος. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν ἰδικὰ τῶν κακῶν οὐχ ὀρῶσι, τὰ δὲ τῶν ἀλλοτρίων πάννυ ἀκριβῶς θεῶνται.

Γάμον. Τραγοῦδι μολὶς τελείωσεν τὸ φαγί. Φίλοι, καλῶς τὸν ἥβραμε τοῦτον τὸν νοικοκύρη, μὲ τὰ γλυκὰ του τὰ κρασία μέσ' τὰ χρυσὰ ποτήρια, μὲ τὰ παχὺά του τὰ σφαγτὰ μὲ τὰ καλὰ τὰ σπύτια του μὲ τὰ ἀσημένια τάβλια, μὲ τὰ πολλὰ κοπάδια του στὴ στρουγγα κάθε μέρα, μὲ τὰ ψηλά του πέργουλα καὶ τὰ καλὰ του του ἀμπέλια, μὲ τὰ ψηλά του τὰ τραγιά καὶ τὰ παχὺά γκιεσέμια.

75) Μοῦλες καὶ Λαγάτορα Μπουράτσια καὶ Βαράμι ὁ Θεὸς νὰ ταυλογήσῃ.

Σημ. Ἐρμηνεία. Τὰ τέσσαρα αὐτὰ χωριά ἦσαν μικρὰ καὶ ἀπάνω στὰ κατσάβραχα, δρόμοι κανονικοὶ οὐδεῖς. Γιὰ νὰ μεταβῇ κανεὶς εἰς αὐτά, ἔπρεπε νὰ βαδίσῃ πεζὸς καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἀνηφορικῶν καὶ δύσβατον δρόμων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας ἐκτὸς τῆς ὑποχρέωσης, ἦν εἶχον οἱ ἐκάστοτε ἀρχιερεῖς νὰ προστατεύουν τοὺς χριστιανούς εἰς τὰ κυβερνητικὰ Συμβούλια, ὑπεχρεοῦντο καὶ ἅπασι τοῦ ἔτους νὰ ἐπισκέπτονται τοὺς χωρικοὺς περιόδοντες. Κάποιος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων περιοδεύων κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐπειδὴ ἐβαρύνθη φαίνεται νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ἄνω χωριά, διότι εἶχε κουρασθῇ ἀπὸ τὴν ἄλλην περιοδείαν ἡναγκάσθη νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἄνω εὐχὴν καὶ νὰ κλείσῃ τὴν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα περιοδείαν του ἐπιστρέφων εἰς τὴν ἔδραν του.

76) Ἀκόμα δὲν τὸν εἶδαμε, Γιάννη τὸν φωνάζαμε.

77) Ἐναν ἐβαφτίσαμε, δέκα Τοῦρκου γένονταν.

Σημ. Ἐχὼ ἀκούσει ἀπὸ ἓνα γέροντα τὸ ἑξῆς: Τὰ παλιὰ χρόνια στὰ μέρη τῆς Τσιαμουργιάς ἓνας Τοῦρκος εἰσπράττωρ εἶχε καλέσει τοὺς χριστιανούς νὰ πληρώσουν τὸν κεφαλικὸν φόρον (χαράτσι). Δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσους παράδες κάθε ἄτομο (κεφάλι). Ἐπειδὴ πολλοὶ δὲν εἶχαν νὰ τὸ πληρώσουν, τοὺς ἐμάζεψε ὅλους ὅσοι δὲν ἐπλήρωσαν, νὰ τοὺς πᾶγῃ στὰ Γιάννινα νὰ τοὺς κάμῃ Τοῦρκους. Τοὺς ἐχάρσε ὁμοῦς τοῦ καθενὸς καὶ ἀπὸ ἓνα τούρκικο ὄνομα. Στὸν δρόμον καθὼς τοὺς πῆγανε στὰ Γιάννινα τοὺς συνήντησε ἓνας μεκάλογος καὶ καλόκαρδος Τοῦρκος καὶ τὸν ἐρώτησε γιατί τοὺς πηγαίνει στὰ Γιάννινα. Ὅταν ἀκούσε αὐτό, ἀμέσως ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ὅσα χρήματα χρεωστοῦσαν αὐτοί, τὰ ἐπλήρωσε

καὶ τοὺς ἐλευθέρωσε ὅλους καὶ τοὺς ἔστειλε στὰ σπύτια τους. Εἰς αὐτοὺς ὅμως, ἔμειναν τὸ τούρκικο ὄνομα ποὺ τοὺς εἶχε κολήσει ὁ εἰσπράττωρ γιὰ ἐπίθετον.

78) Τὸ ἀπιδι θὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἀπιδιά. Ἐρμηνεία: Ὁ διάβολος θὰ γεννήσῃ δια- (δόλους. Ὁ ἀνάποδος θὰ γεννήσῃ ἀνάποδα παιδιά. Ὁ κλέφτης θὰ γεννήσῃ κλεφτόπουλα. κλπ.

79) Ξεραγμινὸ γομάρι ξεπατωμὸς στ' ἄχυρο.

80) Φράση λαϊκὴ (Μαλλιά—κουβάρια). Ἦσαν καὶ ἀνακατώθηκαν καὶ τυλίχθηκαν καὶ ἔγιναν μαλλιά καὶ κουβάρια ἓνα, ἔξ' οὗ καὶ προέκυψε ἡ ἄνω «Μαλλιά—κου- βάρια».

Τὴν φράσιν αὐτὴν μεταχειρίζομεθα καὶ ἐπὶ ζώωντων σωμάτων, ἀνθρώπων ἢ ζώων ὅταν κατὰ λάθος πέφτουν ἀπὸ δένδρα μαζὶ μὲ τοὺς κλώνους τῶν ἢ ἀπὸ βράχους κλπ.

81) Ἀργανα λαλοῦν στοῦ Πέτα καὶ χορεύουν στοῦ Κομπότι. Ἐρμηνεία: Τῆρξε ποτὲ ἐποχὴ εὐτυχισμένη στὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Κομπότι συχνάζοντες εἰς τὰ συνηθισμένα μέρη τοῦ χωρίου τῶν δὲν εἶχαν ἄλλην ἀπασχόλησιν ἀρεστὴν παρὰ τὸ νὰ χορεύουν, ὅταν στοῦ Πέτα ἔπαιζαν τὰ ὄργανα ἢ μεταξὺ τῶν ἀπόστασις εἶναι πολλὴ μικρὰ ὥς μὲ πληροφορήσεν ἐντόπιος. Ἱστορικὸν τὸ κατωτέρω: Ὅταν ἤμην μικρὸς ἔχω ἀκούσει νὰ διαλαλιέται καὶ τὸ ἑξῆς:

Μάννα μωρ' Μάννα βάρε τὴν Καμπάνα, νὰ κατεβοῦν οἱ Φράγκοι νὰ φάνε μακαρούνια μὲ τὰ χρυσὰ περούνια. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι εἰς τὰ μέρη αὐτὰ θὰ εἶχαν ἐγκατασταθῇ ἐπὶ πολλὴ διάστημα οἱ Φράγκοι (ἴσως οἱ Βενετοί). Ἀκόμη προσθέτω καὶ τὸ ἑξῆς ποίημα - παιγνίδι:

Σιαντοῦμ - Σιαντί
Σιγιάς μπενί
Σιντζιάκα - φαριμάκα
Σιαντοῦμ - μαυρομάτα.
Σιαντοῦμ γιοκερί
στὴν κόκκα τὴν ξερή.
Εἰς αὐτὸ παιγνίδι μετεχειρίζομεθα ἓνα μικρὸ τόπι ἀπὸ γνήματα μάλλινα. Μὲ κάθε στοῖχο ἐρρίχναμε τὸ τόπι σ' ἓνα τοῖχο ὑψηλὸ καὶ τὸ πᾶναι, μὲ τὸν τελευταῖο ὅμως στοῖχο — στὴν κόκκα τὴν ξερή — ἐδεχόμεθα τὸ τόπι μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ ἔτσι ἔλγχε τὸ παιγνίδι, τὸ ὅποιον ἴσως νὰ εἶναι τουρκικὴς προελεύσεως, διότι αἱ λέξεις του αἱ περισσότεραι ὁμοιάζουν πρὸς τουρκικὰς.

82) Στοῦ κασιδάρη τὸ κεφάλι ὅλοι μαθαίνουν νὰ ξυρίζουν.

83) α) Ὁ πονηρὸς θὰ ξεγελάσῃ καὶ θὰ πάρῃ (ἀδῶα γυναῖκα β) Ὁ ἀνάποδος θὰ πάρῃ φορὸν γυναῖκα καὶ ὁ φορὸν ἀνάποδον. γ) Ὁ ὀλιγόλογος θὰ τύχῃ μὲ πολυλογὸν καὶ ὁ πολυλόγος μὲ ὀλιγόλογον. δ) Ὁ ράθυμος καὶ γκρινιάρης μὲ ὑπομονε- (τικιά καὶ ὁ ὑπομονετικὸς μὲ γκρινιάρα. ε) Ὁ σπάταλος μὲ τσιγγούνα καὶ ὁ τσιγγούνης μὲ κλέφτρα στὴ σπατάλη ὅλ' αὐτὰ εἶναι κανονισμένα γιὰ νὰ τὰ περάσῃ ἡ ἀνθρωπότης. Τὸ ἄφθονον καὶ θεῖον εἶναι τὸ ἐξῆς: Νὰ τύχῃ τὸ ξεῦγος νὰ εἶναι ὁ μὲν ἀνὴρ ἐργατικὸς καὶ οἰκονόμος ἐπίσης δὲ καὶ ἡ γυναῖκα οἰκονόμος ἐργατικὴ καὶ ἥσυχος κατὰ τὴν στήραν τοῦ Σοφοῦ. Αἴας, φθιγγομένου τότε «Γύναι, γυναιξὶ κόσμου ἡ σιγὴ φέρει».

84) Μῦθος Ἀπολλοδώρου. Ὅνος, ἐπενδυθεὶς δέσμα λέοντος, περιεφέρετο ἀνὰ τοὺς ἀγρούς ἐκφοβίζων τὰ ἄλλα ζῶα. Ὡς δὲ πνεύσαντος ἀνέμου ἡ δορὰ περιηρέθη καὶ γυνὸς ὁ ὄνος ἦν, ἔτρεχον πάντες ξύλους καὶ ροπάλους ἔβαιον αὐτόν. Τοῦτο ἐξηγεῖ ἀκριβῶς τὸ ἀδόμενον ὅτι: Ὁ ψεύστης τὸν πρῶτον χρόνον χαίρεται.

85) Τὸ πολὺ τὸ Κύριε ἐλήθον βαρὺ καὶ τὸ Θεοῦ.

86) Βόηθα Παναγιά, ταράξου νὰ σὲ βοηθήσω.

87) Ὅπου ἀκούς πολλὰ κεράσια, πάρε μικρὸν καλὰθι. Διη. ὅταν συναντήσῃς φλυαροῦντα ἢ πολυλογοῦντα ἢ κλεῖσ' τὰφτιά σου ἢ ὀλίγο πρόσεχε, διότι εἰς μὲν τὴν πρῶτην ἀποφιν θὰ σοῦ χαλάσῃ τ' αὐτιά σου ποὺ σοῦ χρειάζονται, εἰς δὲ τὴν δευτέραν πρέπει νάχῃς μαζί ἓνα σακκὶ τρύπιον σὲ πολλὰς μεριὰς γιὰ νὰ πέσουν τὰ περισσότερα εἰς τὸν δρόμον καὶ νὰ λαγαρίσῃν ἐλάχιστα γιὰ ἐνθύμιον.

88) Βοήκε ἡ τέντζερη τὸ καπάκι της. Ἡ τέργισαν καὶ συμπετέρισαν.

89) Ἦσαν τ' ἄγρια νὰ βγάλουν τὰ ἡμέρα.

Σημ.: Ἡ παροιμία αὐτὴ ἴσως νὰ ὑπονοῇ τὸν ἀρχαῖον ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ τόπος ἔσπευτο ἰσχυρὰς κυβερνήσεως πρὸς προστασίαν τῶν ἐντοπίων, καὶ διὰ τοῦτο δόσας ἐπέδραμον βαρβαρικὰς ἐπιδράσεις, ὅχι μόνον ἐλε- πλάτοσαν τὰ χωρία, ἀλλὰ καὶ ὅσα μέρη τοὺς ἄρεσαν, ἐδιώχναν τοὺς κατοίκους μὲ πᾶν βάραρον μέσον καὶ κατόικουν αὐτοί. Τοῦτο ἔχει ἀναγκάσει τοὺς παλαιούς νὰ χτίζον περὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῖχον ὑψηλὸν καὶ πολυμίστρος, ὅπου κατ' ἀνάγκην συγ- κεντρώνονταν τὰ γυναικόπαιδα, οἱ δὲ ἄνδρες ἡμύοντο. Τοιοῦτον εἶχε καὶ ἡ κεντρικὴ ἐκκλησία τοῦ χωρίου μας, τὰς δὲ οἰκίας τῶν εἶχον κτισμένας ὑψηλότερα πρὸς τὴν γῆν, γιὰ νὰ φεύγουν εὐκόλα, ἢ καὶ ὀλό-

κληρον τὸ χωρίον ψηλὰ στὸ βουνό, ὅπως ἡ παππαδάτες, Μοσιούτσια, Ζιόριστα. Ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἴσως νὰ ἐπάθαινον τὰ ἴδια, ἡναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν τοῦρκου τινος ἐκ τῶν ἰσχυρῶν, δίδοντες εἰς αὐτὸν φόρον ἐτήσιον ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν τὸ ἀργότερον νομιμοποιηθὲν ὡς ξωμόμορον, διὰ νὰ τοὺς προστατεύῃ κατὰ τῶν ἐπιδρο- μῶν.

90) Ὅλο τὸ βωίδι τὸ φάγαμε, μεστήν ὁρὰ ἀποστάσαμε.

91) Ὅποιος ἔρει τὰ γένα ἔχει καὶ τὰ χτένια.

92) Δὲν κουτσαίνει τὸ γομάρι ἀπὸ τ' ἀφτί.

93) Ἐδῶ τὸν λύκο τὸν βλέπουν, τὴν ὀμπλὴ χαλεύουν. Σημ.: ἡ λέξις ὀμπλὴ ἴσον ὀπλὴ ἢ ἄλλως λεγομένη πατησιὰ τοῦ ἀλόγου. Καὶ ἡ ἰδικὴ μας τοποθεσία ἀλογομπλὴ θὰ πῇ, τόπος ὅπου ὑπάρχει σημάδι ἀπολιθω- μένο, ὅμοιον πρὸς ὀπλὴν (ἀλόγου) ἵππου γι' αὐτὸ καὶ λέγεται ἀλογομπλὴ, ὁ δρόμος ὁ ἀπὸ τὸ Στενὸν Καντζᾶ πρὸς τὸ Καστρί, ὅπως τὰ παλαιὰ χρόνια ἦτο δημόσιος δρόμος Πρεβέξης—Ἰωαννίνων, ἡ δὲ τουρκικὴ κυβερνήσις εἰς θέσιν καλουμένην σήμερον «Ταμπούρι» διετήρει φυλάκιον λιθόκτιστον, συντηρούμενον μέχρι τῶν ἡμερῶν μου, ἐνῶ διέμενον ἱρῶλανεὶς φυλάττοντες τὸν δημό- σιον δρόμον.

94) Μιανοῦ χάριζαν ἓνα γομάρι καὶ αὐτὸς τὸ τήραγε στὰ δόντια.

95) Παροιμία τουρκικὴ: Τὴν πρῶτη γνῶμη τοῦ Ρωμοῦ νὰ τὴν ἔχῃ τ' ἀλογό μου.

96) Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ σκούπουρα, τὸν τρώνε οἱ κότες.

97) Θέλει καὶ ὁ μούτσος καρφὲ νὰ πᾶγῃ κοντὰ στὰ γίδια.

98) Ἐκεῖ ποὺ κρέμαγαν οἱ ἀρχόντοι τ' ἄρματα κρεμοῦν οἱ γύφτοι τ' ὄργανα.

99) Ὅποιος καββαλίζει σὲ ξένο ἄλογο, γλίγορα ξεπερσεύει.

100) Ἐμπάτε σκυλιὰ ν' ἀλέσετε, καὶ ἀλεστικά μὴ δίνετε.

101) Ἐγὼ λέω τοῦ σκύλου καὶ ὁ σκύλος τῆς οὐρᾶς του.

102) Ταίριασαν καὶ συμπετέρισαν. (Βλέπε ὅμοιον 90).

103) Παπᾶς δεμένος γράφει καὶ ξεγράφει.

104) Ἀλλάξ' ὁ Κολιὸς καὶ ἔβαλε τὰ ρούχα ἄλλως.

105) Τὸ ψάρι βρωμαεὶ ἀπὸ τὸ κεφάλι.

106) Ὅπως θὰ στρώσῃ ἔτσι καὶ θὰ κοιμηθῇ, καὶ ὅπως θὰ μαγειρεύῃ, ἔτσι καὶ θὰ φᾶς.

107) Χόρευε ξερὴ κοιλιά ὅσο ν' ἄρθῃ ἡ πασχαλιά.

108) Τετραστόιχα σοφοῦ:

- Φταίει κι' ή μοίρα βέβαια
τὸ χέρι της σὰν βάλλη,
ἀλλὰ τὸ περισσότερο
τὰ φταίει τὸ κεφάλι.
"Ὅσο τὸ δόλιο τὸ κορμὶ
προσπάθεια κι' ἂν βάλλῃ
δὲν θὰ λιώσουν τὰ στραβὰ
ποὺ κάνει τὸ κεφάλι.
- 109) Δὲν εἶν' ὅλες οἱ μέρες τοῦ 'Ἀκιαννιοῦ
κάποτε εἶναι καὶ τῆς "Ἁγιο - Μαύρας.
- 110) Νά 'καναν ὅλες οἱ μέλισσες μέλι,
θὰ 'τρώγε κι' ὁ φτωχὸς μετ' τὸ χουλιάρι.
- 111) Πιάσ' τὸ λύκο
καὶ παρ' τὰ πέταλα ἢ κατ' ἄλλους
πιάσ' τὸν ξυπόλυτον
καὶ παρ' τὰ παπούτσια.
- 113) Αἰσώπ. μῦθος «ἵππος καὶ ὄνος».
'Ενὼ τὰ δυὸ ἦσαν φορτωμένα καὶ ἐβάδι-
ζαν, ὁ ὄνος εἶπεν εἰς τὸν ἵππον, πάρε μου
λίγο βάρος ἂν θέλῃς νὰ εἶμαι ζῶν, ὁ ἵπ-
πος δὲν ἐπείσθη. Σὲ λίγο ὁ ὄνος ἔπεσε
καὶ ἐψόφησε. Τότε ὁ ἀφεντικὸς ἐφόρτω-
σε τὸν ὄνον εἰς τὸν ἵππον, ἀκόμη δὲ καὶ
τὸ δέμα τοῦ ὄνου.
'Ο μῦθος δηλοῖ ὅτι ὅταν οἱ δυνατοὶ ἀδια-
φοροῦν γιὰ τὶς στενοχώριες τῶν ἀδυνά-
των, θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ φορτωθοῦν ὅλα
τὰ βάρη τῶν φτωχῶν.
- 114) Οἱ πολλὰς μαμμὲς βγάξουν τὸ παιδί γκαβό.
- 115) "Ὅ,τι ἀκούς στὴ γειτονιά σου
κατέρωσέ το στὴ γωνιά σου.
- 116) "Ὅποιος ἔχει δρόμο, περπατεῖ
κι' ὅποιος... ἀδιά κοιμάται.
Σημ.: 'Η παροιμία δηλοῖ ὅτι οἱ χαζοί
φάγηδες κοιμῶνται ἕως τὸ γύμνα, διότι
τοὺς ἔχουν κακομάθει οἱ γονεῖς τῶν μετ'
τὰ πολλὰ τὰ χάδια καὶ κοιμῶνται ἕως
τὸ γύμνα.
- 117) "Ἐστειλαν τὸν ζουρλό,
νὰ βγάλῃ τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρύπα.
- 118) Κοιτσοί, στραβοὶ
στὸν "Ἁγιο Παντελεῖμονα.
- 119) "Ἐπεσε ὁ λύκος στὸ μανδρὶ (στὴν κοπὴ)
ἀλλὰ πῶχει τὸ ξύνα.
- 120) Εἰ χολῶ παροικήσεις,
ὑποσάξουν μαθήσει.
'Ερμην. 'Εὰν συγκατοικήσης μετ' χολῶν
οὐ μάνθῃς νὰ κοιτσοῖν.
Λαϊκὴ παροιμία, ὁμοίᾳ σχεδὸν
"Ἀν κοιμηθῇς μετ' γκαῖδον (στραβὸν - ἀό-
(ματον)
ὥς τὴν ἀνγὴ θὰ γκαλιορήσης.
- 121) "Ἐνα λαϊκὸν κομμοκομμικὸν - λυρικόν:
"Ὅλοι ἀντάμα κι' ὁ ψωριάς τὴν χώρα
περπατεῖ τὴν χώρα
καὶ μαζώνει ψώρα,
ψώρα καὶ κατσίδα κλπ.
- 122) Νησιτικὰ ἀρχοῦδα δὲν χορεύει.
- 123) Πόθος καρδιάς ξεσπάει στὴ γλῶσσα
(γλῶσσα ἀμαρτάνουσα τ' ἀληθὴ λέγει).
- 124) Καὶ σὺ κυρὰ καλὴ πολὺ,
γιὰ μὴ χαιρεσαι πάρα πολὺ,
γιὰ τὰ παιδιά σου τὰ πολλὰ
καὶ τὰ παιδιά σου τὰ καλά.
- 125) "Ὅσο βοηθαίει ἡ πατουλιά,
δὲν βοηθαίει ἡ Παναγιά.
- 126) "Ὅλοι κλαῖν' τὸ χάλι τους
κι' ὁ μύλωνας τ' αὐλάκι του.
- 127) Φωνάζουν ὅλοι λύκος, λύκος
φωνάζ' κι' ὁ κυραμάρας.
- 128) Κλαῖν' οἱ κῆρες, κλαῖν' κι' οἱ παντρε-
(μένες,
κλαῖν' κι' ἐκεῖνες πῶχουν ἀπὸ 10 ἄνδρες.

Κ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

• 'Εὰν θέλετε νὰ σᾶς παρουσιάσουμε ἓνα παιδαγωγικὸ
περιοδικὸ ἐσάξιο καὶ καλύτερο κι' ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη τὰ εὐ-
ρωπαϊκὰ τοῦ εἴδους του, βοηθήστε μας.

• Στεῖλτε μας ὅλοι τὶς ὑφειλόμενες συνδρομὰς (δικῆς
σας ἢ τῶν Σχολείων σας).

• Τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» εἶναι καιρὸς πιά νὰ αὐξή-
σῃ τὶς σελίδες του καὶ νὰ θελτωθῇ ἀκόμη περισσότερο.
'Απὸ σᾶς ἐξαρτᾶται.

Ποῖν ἰδοῦμε ὅμως τὴν γιγαντομαχίαν αὐτὴν
ποὺ ξετυλίχθηκε στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ Μοναστήρι
μετ' τὸν χαλασμό, ἃς δοῦμε πρῶτα εἰκόνες ἀπὸ
τὸ Σούλι μετ' τὶς ὁμορφιὰς τοῦ λαογραφικοῦ του
πλοῦτου.

'Εν συνεχείᾳ σκηνὲς ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς
ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν, μετ' τὴν σουλιώτικη
παλληκαριὰ καὶ λεβεντιά, καὶ ἃς κλείσουμε μετ'
τὸν θρόνο στὸ Σέλτσο, στὸ Μοναστήρι δηλαδὴ
τὸν βοήξαν καταφύγιο οἱ καταδιωγμένοι Σου-
λιῶτες στὰ 1803 καὶ ὅπου πολέμησαν ἐπὶ 4 μῆ-
νας μετ' τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ τ' ἀσκήρια.

"Ἄς ἐπιβιβασθοῦμε λοιπὸν στὴν ἱστορικο - λο-
γοτεχνικὴ δόξα τοῦ συγγραφέως καὶ ἃς σερ-
γιαλίσουμε στὰ ἀκοτάχαλα βουνὰ τοῦ Σουλί-
ου, ἐκεῖ ὅπου ὁ Σαμουὴλ προτίμησε νὰ τινάξῃ
στὸν ἀέρα τὸ ἅγιο Μοναστήρι — τὸ Κούγκι —
καὶ νὰ θραπτῇ καὶ ὁ ἴδιος στὰ χαλάσματα.

Ξεκινᾶμε λοιπὸν...
'Οδηγός μας αἱ περιγραφὲς τοῦ ἀγαπητοῦ συ-
ναδέλφου Οἰκονόμου γύρω ἀπὸ τὶς σκιὰς τῶν
Τουρκομάχων τοῦ Σουλίου καὶ τῶν σταυρετῶν
τῆς Κιάφας.

Καὶ ἰδοὺ ἓνα ὄραμα λαογραφικῆς ὁμορφιάς.
Προβάλλει μπροστά μας: ἡ Λένω, ἡ ἑγγονὴ
τοῦ Γιώργη Μπότσαρη, τοῦ Νότη ἡ θυγατέρα,
ντυμένη ἀρχοντικὰ μετ' ὀλοκέντιστη Σιγκούνα καὶ
μεταξωτὲς φακιόλες, γεμάτες μετ' φλουριά.

Μὲ ζῶνη ὀλοκέντιστη καὶ τὸ γέλεο τῆς κεν-
τητὸ μ' ἀσῆμι καὶ χρυσάφι καὶ μετ' ποδιὰ ὠροι-
τητὸ καὶ μετ' ὠφάντῳ καντίδι.

Σωστὴ Σουλιωτοπούλου τῶν παραμυθιῶν στὸ
ντύσιμό της, ἀλλὰ καὶ ἡρώιδα ξακουστὴ στὴν
παλληκαριὰ της!!

"Ἄς ἀφήσουμε ὅμως τὸν συγγραφέα νὰ τὴν
σκιαγραφῇ στὴν δευτέρῃ αὐτῇ πτυχῇ τῆς
προσωπικότητός της.

«'Αδέρφια παλληκαρία — εἶπε μετ' φωνὴν θρον-
τῇ ὁ Νότης. Πάλι θὰ μᾶς χτυπήσῃ ὁ 'Α-
τερὴ ὁ Νότης. Πάλι θὰ μᾶς χτυπήσῃ τὸ χῶμα δὲν
λῆς, καὶ ὀρμιστήκαμε πῶς τοῦτο τὸ χῶμα δὲν
θὰ τὸ πατήσῃ κανένας, ὅσους εἴμαστε ζων-
τανοί.

—Καλῶς νὰ δόρῃσι — εἶπε ἡ Λενὼ τοῦ Νό-
τη καὶ ἔξορσε ἀπ' τὸν ὄμο της τὸ καργιοφίλι.
—Γεῖά σου — ὀρὴ Μπότσαρου, χαρὰ στὴν
καρδιά σου, τῆς εἶπε ὁ Καπετὰν Πανταζῆς χτυ-
πώντας τὴν στὸν ὄμο.

Καμάρωσε ἡ Λενὼ. Καμάρωσε κι' ὁ πατέ-
ρας της.

'Απ' ὅλους ὅμως πῶς πολὺ καμάρωσε ὁ Βά-
γιας καὶ στὴν καρδιά του ἔνοιωσε κάτι νὰ φτε-
ρουγίσει.

—Σκίρτησε καὶ τῆς Λενὼς ἡ καρδιά σὰν
σταυρώθηκε τὸ δικό της λείμμα μετ' τὴν ματιὰ
τοῦ Βάγιας. (Αὐτόθι σελ. 58—59)

'Αναγνώστα μου!

Μὲ τὶς ὡς ἄνω σκόρπιες νότες ἀπὸ τὴν πε-
ριγραφή τοῦ συγγραφέως νοιώθεις ἄδεια σεβα-
σμὸ πρὸς τὸ γυναικεῖο φύλο, καὶ ὑπερηφάνεια
γιὰ τὸ ἀφθαστὸ μεγαλεῖο τῆς τραγικῆς ψυχῆς
της.

Δὲν σκιάζονταν τὸν θάνατο — κατὰ τὴν γο-
φικὴν παρατήρησιν τοῦ συγγραφέως — γιὰτὶ

ζοῦσαν τὴν ζωὴ.

Κι' ὅποιο, πιστεῖτε στίς χαρὰς καὶ τὰ ἰδα-
νικὰ τῆς ζωῆς, παύει νὰ σκιάζεται τὸν θάνατο.

Αὐτὸ συνέβαινε μετ' τὶς Σουλιώτισσες. Τὸ
ντουφεκίδι ἦτανε γι' αὐτὲς χαρὰ, ὁ πόλεμος γά-
μος καὶ τὰ βόλια ἦτανε κουφέτα.

"Ἐτσι, μετ' τέτοιο θάρρος πολεμοῦσαν οἱ Σου-
λιώτισσες καὶ πρῶτῃ ἡ λεβεντοῦγατέρα τοῦ
Νότη, ἡ πεντάμορφη, ἡ Λενή.

"Ἄς δοῦμε ὅμως τώρα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν
λεβεντιά καὶ τὴν παλληκαριὰ τοῦ ἀνδρικοῦ φύ-
λου.

"Ἐτσι, τὸ ὄραμα τῆς γυναικειᾶς μορφῆς θὰ
συνδυασθῇ μετ' τὴν μαγεῖαν τῆς Σουλιώτικης
λεβεντιάς καὶ παλληκαριᾶς, γιὰ νὰ κλείσουμε
μετ' τὴν συγκίνησιν ἀπὸ τὸ ὀλοκαῦτωμα στὸ
Σέλτσο.

'Ιδοὺ μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα—ὅπως τὴν
προβάλλει ὁ συγγραφεὺς.

«'Ο Κίτσο Μπότσαρης μπροστά, ὁ δευτέρως
γυνὴς τοῦ Γιώργη, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Νίκηζα, τοῦ
Καπετὰν τοῦ Νότη.

Οἱ Τουρκομάχοι τοῦ Σουλίου, οἱ σταυραετοὶ
τῆς Κιάφας.

Ποτὲς κανένας τους δὲν εἶπε βαρυκομάω
καὶ τὸ δειλιάζω τί θὰ πῇ.

Μὲς τὰ στερνὰ ὀλονῶν κόχλαζε ἴδιος πόθος
καὶ μετ' τὸ νοῦ τους πάλαιβε ἡ ἴδια πάντα
σκέψη.

Τὰ βράχια τοῦ Σουλίου σταθίχανε χρόνια
ὀλόκληρα ἀμόλυττα». (Αὐτόθι σελ. 45)

Καὶ τώρα ἃς δοῦμε σκηνὲς ἀπὸ τὴν γιγαν-
τομαχίαν ποὺ ξετυλίχθηκε στὸ Σέλτσο.

Εἶναι ὁ πᾶς συγκινητικὸς ἐπίλογος ἀπὸ τὴν
περιγραφή τοῦ συγγραφέως.

Καὶ ἰδοὺ:

«Βαρειὰ σέρναν τὰ ἡμάτα χίλιοι ἑκατὸν σα-
ράντα Σουλιῶτες, μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κίτσο
Μπότσαρη βαδίζοντας πρὸς τὸ Σέλτσο, γιὰ νὰ
δώσουν τὸ αἷμα τους ὅσο τοὺς εἶχε μείνει.

Σκιὰς οἱ περισσότεροι μετ' μάγουλα χωμένα,
κοκκαλιασμένοι σκελετοὶ σὰν νᾶταν πεθαμένοι,
καὶ σπᾶσανε τὰ μνήματα καὶ βγήξαν ἀπ' τὸ
χῶμα.

Κι' ἀγνάντευαν τὸν οὐρανὸ ποῦταν βαρὺς καὶ
μαῦρος, σὰν τὸ μολέβι τῆς καρδιάς κι' ὅλο πα-
ραπατοῦσαν ἀπὸνῶ στὰ κακότοπα κι' ἀπάνω
στὰ λιθάρια.

Κι' ὁ ἀγέρα στοὺς βουρδουλᾶζε. Κι' ἴδροναν
κι' ἀνασαῖναν, πάλαιθαν μετ' τὸ στενὸν τοὺς μῆ-
σος κι' ἀνησυχία. Καὶ κόχλαζε τὸ αἷμα τους
ὅσο τοὺς εἶχε μείνει». (Αὐτόθι σελ. 11—12)

Καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ὡς ἄνω πεζογράφου τοῦ
συγγραφέα μας γιὰ τὴν σουλιώτικη λεβεντιά
συμπληρώνεται μετ' μιὰ ἄλλη εἰκόνα, ποὺ μέσα
στὴν μακάβρια αὐτὴ πορεία τοὺς πρὸς τὸ Σέλ-
τσο, μᾶς ἀποκαλύπτει τὸν πατριδογνωστὶκὸν τοὺς
θόηνο καὶ κατῆμ, γιὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τοὺς μα-
κρὰ ἀπὸ τὰ κακοτράχηλα βουνὰ τῆς γενέθλιας
γῆς τους.

"Ἄλλ' ἃς ἀφήσουμε τὸν συγγραφέα νὰ μᾶς πε-
ριγράψῃ καὶ τὴν πατριδογνωστὶκὴν αὐτὴν εἰ-
κόνα.

«Στή Βρεστανίτσα πού κατηφορίζανε, βγήκαν τούς καλοδέχτηκαν όλ' οι Βρεστανισιώτες. Όσοι μπορούσαν βολεύτηκαν στριμωγμένοι μέσ' τὰ κονάκια. Βάλθηκαν νά συμμαζωθούν κι' όσο μπορούσαν νά ξεχάσουν τόν χωρισμό τους από τὸ Σούλι, τὴν πατρίδα τους.

Τὴν πατρίδα πού οἱ ἴδιοι τὴν γέννησαν καὶ πού ἡ ἴδια τοὺς ἀνέθρεψε.

Κι' ὁ γέρος Κουτσονίκας τοὺς συμβούλεψε. —Νὰ φύγουν γιὰ τὸ Σέλτσο. Ἐκεῖ νὰ ταμπουρωθοῦν καὶ νὰ πεθάνουν σὰν τὸ καλέσει ἡ ὦρα.

Ἐμειναν ὅλοι σύμφωνα. (Αὐτόθι σελ. 12—13)

Κι' ἀρχίζει τώρα ἡ γιγαντομαχία μετ' τοῦ γυνὸς τῆς Χάμικως τὶς ἀταχτες ὁδοὺς καὶ μετ' τὴν μπαμπεσιά.

Ἄλλ' ἂς συνεχίσει ὁ συγγραφεὺς.

«Συνάχτηκαν, ἀναγνώστα μου, δέκα χιλιάδες Ἀρβανίτες. Προτοῦ νὰ ξεκινήσουν ἔδειναν ὄρκο στὸν Πασῶ νὰ πατήσουν γρήγορα τὸ Σέλτσο.

Τὸ πῆραν ζήτημα τιμῆς.

Κι' ὅμως... Τὸ Σούλι, ἂν ἐπάρθηκε κι' ἂν ἔπεσε ἡ Κιάφα, τὸ Σούλι δὲν ἐχάθηκε, δὲν πέθαναν οἱ Σουλιώτες. Καὶ πάλι τώρα ἔτοιμοι νὰ δοξάσουν τοῦτα τ' ἀγία τὰ χρώματα τοῦ Σέλτσου. «Ὅχι σκλαβιά,

Θυσία πού τὴ θέλησαν.

«Ὅχι ἀτίμωση.

Θάνατος τιμωμένος.

Στοῦ Σέλτσου οἱ βράχοι, οἱ ρεματιές, οἱ ῥάχες, τὰ λαγκάδια, εἶναι ἀγνὰ κι' ἀμόλυντα, εἶν' ἱερὰ καὶ ἅγια, γιὰ νὰ δεχτοῦν νὰ ποτισθοῦν μετ' αἷμα τῶν ἡρώων.

Ναί... τὸ Σέλτσο βέβαια θὰ πατηθῇ, ἀλλὰ ἀπὸ πρῶτα δοξασθεῖ. Τὴν δόξα τὴν κερδίζουν οἱ νεκροί. Γι' αὐτὸ κανένας δοξασμένος δὲν πεθαίνει». (Αὐτόθι σελ. 47)

Καὶ ἴδου δείγματα ἀφθαστῆς παλληκαριᾶς.

Ἄλλ' ἂς συνεχίσει ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος συγγραφεὺς:

«Βρισκόμαστε στὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαῆμερου τοῦ Γενάρη τοῦ 1804.

Κι' ἕνα ἀπόγευμα τὶς δεκατέσσαρες τοῦ Γενάρη ξεκάμπησε τὸ τουρκικὸ ἀσκέρι.

Ἐφτά χιλιάδες ἦταν πού κατηφόρισαν στὴν Βρεστανίτσα». (Αὐτόθι σελ. 70)

«Κόντευε νὰ ξημερώσει τοῦ Ἀπ - Γιώργη ἡ γιορτή. Πέρα χούφτη ἡ ἀνατολή. Ἀχνόχαραζε ἡ μέρα. Ἀχνίζαν τ' ἀστέρια σβήνοντας.

Τὰ τουρκικά τ' ἀσκέρια ὅλο καὶ τοὺς σμίωσαν κι' ἀλλաλαγμοὺς δὲν βγάζανε.

Τὰ παλληκάρια καρτεροῦν, τὸ καριοφίλι σφίγγουν...

Τὴν ἄλλη μέρα, εἴκοσι τέσσαρες τ' Ἀπρίλη ὅλες οἱ πλαγιές καὶ τὰ λαγκάδια, ἦταν γεμάτα ἀπὸ κορμιά, ἀπὸ χέρια, ἀπὸ ποδάρια.

Πηχτὸ τὸ αἷμα ἐμαύριζε τὸν πράσινο τὸν τόπο καὶ φουστάνελλες καὶ σκουτιὰ κρέμονταν ἀπὸ τὰ κλαδιά.

Ἄνθρωποι πέταγαν, κι' ἐκράζαν περὶ τὴν ἀνίκητην ἀντοχήν των. Ἄνθρωποι πέταγαν, κι' ἐκράζαν περὶ τὴν ἀνίκητην ἀντοχήν των. Ἄνθρωποι πέταγαν, κι' ἐκράζαν περὶ τὴν ἀνίκητην ἀντοχήν των.

λιώτες κι' ἄρπαζαν τ' ἀσημικά καὶ τὰ χρυσὰ ταπαράζια, τὶς ἀλυσίδες τὶς χρυσὲς τοὺς μπλουμιστοὺς σογιάδες.

Ἔτσι:

Τ' ὄνειρο κι' ὁ κρυφὸς καὶ μὸς τ' Ἀλῆ γίνε-
κε πραγματικότητα.

Τὸ Σούλι καὶ τὸ Σέλτσο πατήθηκαν.

Οἱ Μποτσαράιοι χαλάστηκαν.

Αὐτοὺς εἶναι ὁ χαλασμός τῶν Μποτσαράιων
στὸ Σέλτσο». (Αὐτόθι σελ. 171—188)

Τρέφομεν τὴν ἐλπίδα καὶ πιστεύομεν πὼς οἱ σκόρπες νότες πού παραθέσαμε μετ' τὸ ὄραμα τῆς γυναικείας ὁμορφιάς, μετ' τὴν μαγειρίαν τῆς ἀνδρικής παλληκαριᾶς καὶ μετ' τὴν συγκίνησιν γύρω ἀπὸ τὸν χαλασμό τῶν Μποτσαράιων, ἦταν ἕνα ἐρέθισμα παιδαγωγικὸν γιὰ τὸν πρῶτον ἐκ τῶν σκοπῶν. Καὶ ὅσοι θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίον τοῦ ἐξαίρετου συναδέλφου, θὰ δοκιμάσουν μεγαλύτερη συγκίνηση.

Πέραν ὅμως τῶν ὡς ἄνω ἐπιδικωμένων διὰ τῆς κριτικῆς ἀπόψεως, προβάλλει καὶ ἡ παιδαγωγικὴ προοπτικὴ στὴν μορφωτικὴ τῆς ἀποψη.

Ὁ συνάδελφος δηλαδὴ μετ' τὴν ὡς ἄνω ἱστορικο - λογοτεχνικὴν του συγγραφὴν προσφέρει πολὺτιμον ὕλικόν γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ τοῦ Σουλίου. Προτείνομεν συνεπὶς τὰ κάτωθι:

Σὲ ἕνα Παιδαγωγικὸν Συνέδριον τῆς περιφερείας νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον μελέτης διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

Οἱ δασκάλοι τῆς περιφερείας νὰ κατανεμηθοῦν σὲ ὁμάδες συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ ὕλικου.

Οἱ διαδέτοντες τὸ καλλιτεχνικὸν τάλαντον νὰ ἀποτελέσουν τὸν πυρῆνα, μετ' βοηθοὺς τὴν ὁμάδα τῆς συλλογῆς τοῦ καλλιτεχνικοῦ ὕλικου.

Ὡς τίτλος τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς περιφερείας ὁ κάτωθι:

«Σούλι
Ἡ Στενὴ Πατρίδα μας»

Καὶ ἡ ὅλη τοῦ Ἀναγνωστικοῦ νὰ συμπτυχθεῖ γύρω ἀπὸ τοῖα μεγάλα κεφάλαια:

1) Τὸ Σούλι μετ' τὶς ὁμορφιὰς τοῦ λαογραφικοῦ πλοῦτου του.

2) Ἡ Σουλιώτικη παλληκαριὰ καὶ λεβεντιά.

3) Ἡ διατήρησις τῆς λευτεριάς. (Σέλτσο — τὸ δεύτερον Κούγκι τῆς λευτεριάς).

Πρόεδρος ὢλων τῶν ὁμάδων κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὕλικου, ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος Οἰκονόμου.

Εἶναι ἡ ἐπιβεβλημένη τιμὴ γύρω ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω προσφορὰν του εἰς τὸν Πατριδογνωστικὸν τομέα.

Πρέπει δὲ νὰ κατανοηθεῖ γενικώτερον, ἀπὸ πλευρᾶς Παιδαγωγικῆς, ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ ἀρχίσῃ νὰ ὀρμιάζῃ ἡ ἰδέα τῆς συγγραφῆς Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν, γιὰ ὅλες τὶς ἐκπαιδευτικὰς περιφέρειας τῆς Ἑλλάδος μας, ἐφ' ὅσον μιλάμε γιὰ μεταρρυθμίσιν.

Τὸν ἀγαπητὸν δὲ συνάδελφον καὶ ἐξαίρετον λογοτέχνην Οἰκονόμου, διὰ τὸ ὡς ἄνω ἱστορικο - Πατριδογνωστικὸν δῆγμα τῆς συγγραφῆς του, ἡ ταπεινότης μας τὸν συγκαίρει ἐγκαρδῶς. ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ Παιδαγωγός

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

«ΤΑ 100 ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ»

ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Διεύθυνσις - Ἐπιμέλεια: ΑΛΚΗ Κ. ΤΡΟΠΑΙΑΤΗ

- 100 τόμοι δεμένοι
- 5 σειρές μετ' 20 βιβλία ἑκάστη
- Ἐκαστον βιβλίον δραχμὰς 50
- Μετ' τεύχη στοιχίζει μόνον δραχμὰς 35 (δεμένο)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΣΕ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ
ΤΩΝ 4 ΔΡΧ.
ΤΡΙΤΗΝ
ΤΕΤΑΡΤΗΝ
ΠΕΜΠΤΗΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ
ΣΑΒΒΑΤΟΝ

- 20 περιπετειώδη Γουέστερν
- 20 ἀντακλύψεων καὶ ἐξερευνήσεων
- 20 διαστημικά πολεμικά
- 20 ἐπιστημονικά ἐφευρέσεων
- 20 κλασσικά — ἱστορικά

ΤΑ ΕΙΚΟΣΙ (20) ΠΡΩΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ «ΤΑ 100 ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ» ΠΑΡΑΔΙΔΟΝΤΑΙ ΑΜΕΣΩΣ ΔΕΜΕΝΑ ΣΕ ΚΟΜΨΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ. ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ.

Γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήσουν ὅμως ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα κυκλοφοροῦν καὶ σὲ ἐβδομαδιαία τεύχη τῶν 4 δραχμῶν ὡς ἑξῆς:

ΤΡΙΤΗΝ: Μπροστά στὴ Σημαία (Ἐπιστημονικό)

ΤΕΤΑΡΤΗΝ: Σάντα Ἀλεγκράντσα (Ἱστορικό)

ΠΕΜΠΤΗΝ: Ἀεροσκάφος Χ-115 (Περιπετειώδες)

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ: Ἀλάμο-ὁ θρύλος τοῦ Ντ. Κρόκετ (Πολεμικό)

ΣΑΒΒΑΤΟΝ: Τόμμου Ρίβερ (Γουέστερν)

Τὰ πρῶτα 5 ἀνωτέρω βιβλία συμπληρώνονται σὲ 6-7 ἐβδομάδες. Μετὰ τὴν συμπλήρωσί τους θὰ ἀκολουθήσουν ἄλλα 5 βιβλία. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο θὰ συνεχίζεται ἡ κυκλοφορία ὁλόκληρης τῆς σειρᾶς μετ' τὰ 100 ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ. Τὰ τεύχη θὰ ἀνταλλάσσονται στὰ Γραφεῖα μας μετ' δεμένα βιβλία (συνολικὸ κόστος ἑκάστου δεμένου βιβλίου δραχμὰς 35).

ΟΣΟΙ ΑΓΟΡΑΖΟΥΝ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΜΕ ΤΑ 100 ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΙΠΛΟΝ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙΤΕ ΣΥΝΕΧΩΣ ΤΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΩΝ ΤΕΥΧΩΝ

«ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ»

ΑΘΗΝΑΙ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 64 - ΤΗΛΕΦ. 630.531 - 616.032. ΘΕΣ. ΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ 12, ΤΗΛΕΦ. 33.335

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Στά Έλληνικά Γράμματα και στην Έλληνική Παιδεία

“ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ,,

Ολόκληρη ή πνευματική ήγεςία της Χώρας μας σε μιὰ πανεθνική σταυροφορία εκλαϊκεύει και προσφέρει, μέσα από τις 20.000 σελίδες των 24 τόμων της Ν.Ε.Ε., τὸν ἀπέραντο θησαυρὸ τῶν γνώσεων καὶ τῆς σοφίας 5.000 χρόνων πολιτισμοῦ, γιὰ τὴν ἄνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

Ἐκδόσεως - Ἐποπτείας καὶ Κατευθύνσεως τῆς Ν.Ε.Ε.

Γενικὴ Διεύθυνση — Σύνταξη — Ὁργάνωση

ΧΑΡΗΣ Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ἰδρυτῆς — Δινητῆς τοῦ «Ὁργανισμοῦ Ἐγκυκλοπαιδικῶν Ἐκδόσεων»
Α' Χρυσοῦν Μετάλλιον Παιδείας

Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀκαδημαϊκὸς - Καθηγητῆς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλ. Φιλοσοφίας
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν—

Ἐπὶ τῶν Δημοσίων Σχέσεων

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΣ

Ἀντιναύαρχος - ἐπίτ. Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου,
τ. Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Ν.

Γραμματεὺς Συντάξεως

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

Συγγραφεὺς - Δημοσιογράφος

Γιὰ πρώτη φορά στὴ δημοτικὴ γλῶσσα

- 24 μεγάλοι καὶ ὀγκώδεις τόμοι ποὺ τοὺς ἀποτελοῦν
- 20.000 σελίδες, μὲ
- 15.000 εἰκόνες, χάρτες, σχέδια καὶ ἔγγραμμα hors texte
- 10.000 Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπιστήμονες συνεργάζονται στὴ σύνταξη καὶ ἔκδοσιν τῆς Ν.Ε.Ε.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΚΥΚΛΟΦΕΙ

- Σὲ ἐβδομαδιαία τεύχη τῶν 6 δρχ. (μονὰ - διπλὰ - πολλαπλὰ) γιὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς.
- Ὁλόκληρο τὸ ἔργον θὰ παραδοθῇ στοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινῷ ἀνυπερθέτως μέχρι τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1969 (σὲ 3 χρόνια).
- Φίλοι ἐκπαιδευτικοί: Σᾶς δίδετε ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσετε σεῖς καὶ οἱ μαθητὲς σας τὴ Ν.Ε.Ε.
- Συστήστε τὴν παντοῦ, στοὺς γονεῖς, στοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους σας.